

VICE VERSA

journalistiek over
mondiale samenwerking

WINTER 2022/'23

FBB-SPECIAL

De toekomst is feministisch

*Zie: een buitenlandbeleid voor iedereen
om tot een gelijkwaardige wereld te komen*

Colofon

Uitgever Stichting Vice Versa

Hoofdredactie Marc Broere
en Eunice Mwaura

Gasthoofdredacteur Laila Ait Baali

Eindredactie Edward Geelhoed

Productie Angelique Chin

Redactie Eva Nakato, Pius Okore,
Cynthia Omondi en Nicera Wanjiru

Medewerkers aan dit nummer

Marusja Aangeenbrug, Ans Boersma,
Anne-Floor Dekker, Sarah Haaij,
Lizbeth Hernández, Jan-Albert Hootsen,
Nadia van der Linde, Marlies Pilon,
Qader Shafiq, Anika Snel
en Elian Yahye

Art direction, design en opmaak

Charlotte Heijmans

Omslag Baik Sung Baik

Drukker Veldhuis Media

Redactieadres

Koninklijk Instituut voor de Tropen
Mauritskade 63, 1092 AD Amsterdam

Website viceversaonline.nl

E-mail info@viceversaonline.nl

Lidmaatschap van *Vice Versa* kost

50 euro per jaar of 25 euro voor studenten

**Informatie over abonnementen en
aanvraag losse nummers**

Website abonnement.viceversaonline.nl

E-mail abonnementen@viceversaonline.nl

**Dit nummer is een gezamenlijke uit-
gave van** *Vice Versa*, *Count Me In!*,

Our Voices, Our Futures en *WO=MEN*,

Dutch Gender Platform

FBB-SPECIAL 2022

Jaargang 56, nummer 5

I8

4. Dromen van een feministische toekomst

'Geen dingen afvinken, nee: het gaat over een echte systeemverandering'
door Sarah Haaij en Marlies Pilon

13. De qatarisering van verworvenheden

de column van Qader Shafiq

14. Uitgelicht: vluchtelingenvrouwen

Je bagage parkeren, de verhalen aanhoren
door Marusja Aangeenbrug

18. Femicide is in Mexico 'gewoon' geworden

Maar naar buiten toe maakt het mooie sier
door Jan-Albert Hootsen

22. Uitgelicht: oorlog en vrede

'Wij zijn in feite de eerste hulp'
door Marlies Pilon

24. Het web is nog te veel 'onguur gebied'

Jan Moolman over intersectioneel internet
door Elian Yahye

27. Cybergeweld als een veelkoppig monster

In Pakistan worden journalisten het doelwit
door Elian Yahye

30. 'Laat bewegingen overleven en opbloeien'

Beth Woroniuk spoort de Canadese regering aan
door Ans Boersma

36

34. Uitgelicht: natuur- en milieubeleid

Wie iets wil bereiken, begint bij lokale vrouwen
door Marusja Aangeenbrug

36. 'Het is pas echt riskant het níet te doen'

Rondetafelgesprek: feministische financiering
door Sarah Haaij en Marlies Pilon

42. 'Feminisme voelde als een bevrijding'

Vier mannelijke bondgenoten aan het woord
door Elian Yahye

46. In het bordeel: clandestien en rechteloos

Aan de Keniaanse kust is sekswerk 'crimineel'
door Eunice Mwaura

50. Uitgelicht: extractivisme

De aarde: bron van leven of van grondstoffen?
door Marlies Pilon

4

In navolging van andere landen wil ook het Nederlandse kabinet op een feministisch buitenlandbeleid (FBB) inzetten – in november verscheen daarover een brief aan de Tweede Kamer. Zo wil het de ongelijkheid verkleinen en wereldwijd naar een gelijkwaardige positie van mannen, vrouwen en non-binaire mensen streven.

Die aankondiging is voor *Vice Versa* en *WO=MEN* de aanleiding om een special te maken en het onderwerp verder uit te diepen. We zijn verheugd, maar zien ook een aantal flinke uitdagingen. En wat betekent het nu precies als je zegt dat je aan een *feministisch* buitenlandbeleid begint?

De Nederlandse variant zal zich op vier r's richten: op *rights* (vrouwenrechten beschermen), *representation* (vrouwen bij beleidsvorming en uitvoering betrekken), *resources* (fondsen moeten ook aan vrouwen ten goede komen) en een *reality check* (zijn er geen onverhoopte negatieve gevolgen voor vrouwen?) – en alle vier komen ze in dit nummer terug.

En voor alle r's zijn er nog stappen te zetten; slechts 0,13 procent van alle wereldwijde fondsen gaat naar vrouwenorganisaties, zo blijkt uit het rondetafelgesprek dat we met vertegenwoordigers van feministische fondsen hebben gevoerd.

En ook een *reality check* blijft hard nodig. Neem het Nederlandse investeringsbeleid en het delven van grondstoffen dat vaak negatieve gevolgen heeft – niet alleen qua duurzaamheid, maar ook qua gendergelijkheid en dan met name voor inheemse en plattelandsvrouwen. Het slotartikel van Marlies Pilon over het onttrekken van natuurlijke hulpbronnen in Guatemala spreekt boekdelen.

Met deze special willen we mensen informeren en inspireren om bij te dragen aan het relevant en impactvol maken van het ophanden zijnde FBB. Mooie voorbeelden in dit blad te over; niet alleen van vrouwen, maar ook van mannen die zich voor feministische principes inzetten. *Bondgenoten, déélgeloten* is niet voor niets de kop van Elian Yahye's artikel dat overtuigend laat zien dat feminisme in het belang is van iedereen.

Het draait om het doorbreken van ongelijke machtsverhoudingen en het bewerkstelligen van een systeemverandering. Dat gaat verder dan de helft van de wereldbevolking versterken, zodat die mee kan doen in bestaande systemen die juist structurele ongelijkheden in de hand hebben gewerkt. Hoe zorg je ervoor dat een FBB geen façade wordt, zoals in Mexico? Lees het onderzoek van Jan-Albert Hootsen.

Bijzondere aandacht is er voor de rol van bewegingen in het Zuiden, die overal op zinnige wijze bij betrokken moeten worden, zowel bij het maken van de plannen als bij de uitvoering. Zij geven ook concrete aanbevelingen aan de Nederlandse overheid – het lijkt ons goed daarnaar te luisteren, want alleen *dan* heeft het nieuwe beleid echt kans van slagen.

Laila Ait Baali, directeur van *WO=MEN*, Dutch Gender Platform

Marc Broere, hoofdredacteur van *Vice Versa*

PS Over Mexico gesproken: Frida Kahlo, kunstenares en feministisch icoon, is het toonbeeld van iemand die dóór bleef gaan, die ondanks haar ongeluk is blijven rebel-leren. 'Voeten,' zei ze, 'waar heb ik die voor nodig, als ik vleugels om te vliegen heb?' Voor een blad vol vurige activisten die zich zelfs met gevaar voor eigen leven inzetten voor mensenrechten, is zij dus een zeer relevant en inspirerend covermodel.

Inheemse vrouwen van de JASS-beweging uit Midden-Amerika en Zuidoost-Azië tijdens een klimaatmars in New York

Ook in Nederland zien we glimpjes van die gedroomde feministische toekomst – en soms op onverwachte momenten. 'Ik ben een feminist', zei Wopke Hoekstra begin dit jaar, als kersverse minister van Buitenlandse Zaken, in een interview met de NOS.

Hij verdedigde zich daarmee voor het persoonlijk blokkeren van de benoeming van de eerste vrouw als directeur-generaal Politieke Zaken. Waarom Hoekstra het – potentieel – historische ogenblik op de valreep afblies? 'Het klikte niet', zei hij, waarna hij de functie aan een man gaf.

Daarop schreven zeshonderd ambtenaren van zijn departement een brandbrief waarin ze om een inclusiever en vrouwvriendelijker beleid vroegen. De klassieke cultuur van het *old boys network* verhindert de doorstroom van ambitieuze en capabele vrouwen, en daar zijn er op het departement genoeg van, schreven ze.

Veel benoemingen verlopen via het informele circuit; ons-kent-ons, dus, waarbij vrouwen maar al te vaak het onderspit delven en de 'ruggengraatposten' naar mannen blijven gaan.

'Het klikte niet', zei Hoekstra, waarna hij de functie aan een man gaf

'Zóveel mensen zijn feminist' – of ze het al weten of niet'

Tekst: Sarah Haaij en Marlies Pilon

Er hangt iets in de lucht, er zingt iets rond: de droom van een nieuwe toekomst. Een meer gelijkwaardige, ja: een *feministische* toekomst, hoor je hier en daar fluisteren – en die fluistering neemt toe, strekt zich stilaan over de wereld uit. Dit is het begin. Welkom bij het buitenlandbeleid voor iedereen.

Wie goed kijkt, ziet de droom zo nu en dan materialiseren: kleine glimpjes van radicale gelijkheid flikkeren op. Je bespeurt het in de omhooggestoken vuisten van de meer dan twintigduizend jonge en oude activisten, die tijdens de Women's March van dit jaar in Amsterdam werden toegesproken door vrouwen van kleur, lhbt'ers en vrouwen met een beperking.

Het is te zien in de fonkelende ogen van de vrouwen en mannen in Iran, die de straat opgaan tegen decennialange onderdrukking en nu respect en autonomie opeisen. Of in Oklahoma, op het spandoek dat 'HAAL DE KERK UIT MIJN KRUIS!' schreeuwt, nadat conservatieven de klok met een abortusban vijftig jaar terugzetten.

De droom bestaat in de hoofden en harten van miljoenen mensen, over heel de wereld. Er is ruimte om te floreren – niet alleen voor wie zich als meisje of vrouw identificeert, nee: deze droom verlangt gelijkwaardigheid en rechtvaardigheid voor iedereen.

Voor de jongeren, die zich vastplakken aan straten om mensen wakker te schudden over de uitbuiting en vernieling van de aarde en daarmee de wereld laten zien wat klimaatrechtvaardigheid is. Voor de inheemse landverdedigers, lhbt'ers en mensen van kleur.

Voor iedereen die gelooft dat de crises van deze tijd hun oorsprong vinden in een systeem dat eerlijker moet. Voor Jan Modaal, die hoopt dat zijn kinderen in een gezonde en vrolijke wereld zullen opgroeien. Voor zij die in een feministische toekomst geloven.

Al zullen ze je ook kunnen vertellen dat er niet één visie is, niet één toekomstbeeld. Hoop wordt gedeeld, diversiteit en meerstemmigheid gevierd.

'Echt stoer', reageerde Hoekstra op de brandbrief, waarna hij besloot zichzelf voortaan sterker als feminist te presenteren.

Het woord komt niet uit de lucht vallen: achter de schermen is er door het genderplatform WO=MEN al jaren voor gepleit en sinds twee jaar maakt het een opmars binnen de diplomatieke burelen van Den Haag.

De aftrap kwam van D66-senator Petra Stienen (zie het portret hierná), die namens haar fractie op 24 maart vorig jaar Kamervragen stelde over waarom Buitenlandse Zaken in zijn programma's niet steviger op gendergelijkheid inzet. Ze wees in haar pleidooi op voorloper Zweden, dat in 2014 als eerste land ter wereld met een feministisch buitenlandbeleid (FBB) kwam.

Het draait volgens de definitie van het Centre for Feminist Foreign Policy om het verbeteren van het welzijn van mensen die structureel minder kansen krijgen: 'Om het aanpakken van genderongelijkheid en ongelijke machtsverhoudingen door reflectie op – en transformatie van – het buitenlandbeleid.'

'Wat kunnen we nu van zo'n inclusief beleid leren?' vroeg Stienen zich in de Eerste Kamer hardop af. Via Zoom licht ze het toe: 'Feminisme', zegt ze, 'gaat in de Nederlandse politiek vaak niet verder dan een aantal mannen in donkergekleurde pakken die zeggen dat er heus ook een vrouw in het team zit.'

'Of er wordt gedebatteerd over de vraag of feminisme niet doorslaat. Mijn antwoord is dan: gendergerelateerd geweld kost de Europese Unie alleen al 366 miljard euro per jaar. Dat is pas doorgeslagen.'

Het astronomische bedrag is door het Europees Instituut voor

gendergelijkheid (EIGE) berekend en vormt de optelsom van de kosten voor onder meer medische hulp, politie en rechtspraak, maar ook van de gemiste economische activiteit van de slachtoffers van gendergerelateerd geweld.

Voor Stienen biedt een FBB handvatten om verder te kijken dan de eigen wereld, om gender echt te integreren: 'In de huidige Defensie-nota komt het woord "gender" één keer voor, net als het woord "vrouw". Hoe is dat mogelijk? Of neem Afghanistan: iedereen wil dat meisjes en vrouwen naar school gaan, maar hoe dan precies? Daar moet een verdiepende visie, een genderbewust beleid achter zitten. Dat mis ik nu vaak.'

De Kamervragen van Stienen en collega's bleven niet zonder gevolg. Het ministerie besloot onderzoek te laten doen naar de kansen en mogelijkheden van een FBB voor Nederland. In het najaar van 2021 ontvingen alle Kamerleden het resultaat: Ecorys presenteerde een analyse van vier landen die het Scandinavische voorbeeld al hebben gevolgd.

In de eerste alinea van het onderzoek is het meteen raak: 'Deze landen geven gevolg aan een groeiend aantal academische onderzoeken dat een direct verband legt tussen gendergelijkheid, economische welvaart en nationale veiligheid.'

Dat overtuigt: op 13 mei 2022 spraken de ministers Hoekstra en Liesje Schreinemacher zich samen uit voor het invoeren van een feministisch buitenlandbeleid.

De volgende landen hebben een FBB:
Zweden (2014-'22)*, Canada (vanaf 2017), Frankrijk (2018),
Luxemburg (2019), Mexico (2020) en Spanje (2021) en
deze landen werken eraan: Duitsland, Libië, Chili, Liberia,
Colombia en Nederland.

*Nadat extreemrechts in oktober de verkiezingen won,
heeft het land zijn beleid laten vallen

Petra Stienen is een feministische dui-zendpoot, senator, auteur en adviseur die met de vragen van de D66-fractie helpt een Nederlands FBB te lanceren.

Op een dag, het moet ergens in 1969 zijn geweest, zit de vierjarige Petra in de keuken van haar ouders, in Roermond. Haar vader – 'een be-hoorlijk autoritaire man' – spreekt haar toe: 'Petra, haal jij eens wat voor me uit de huiskamer.'

'Waarom?' vraagt Petra.

'Waarom?! Ik ben de man in huis, ik ben de baas. Dus als ik het zeg, dan haal je iets op.'

Dat vond de kleine Petra absoluut geen goede reden. 'En dat vind ik van-daag de dag nog steeds niet', lacht Stienen, die inmiddels 57 is.

Ze haalt de anekdote aan omdat de aanvaring met haar vader een belang-rijk moment markeert, want ook al kon haar vierjarige zelf dat destijds nog niet helemaal bevatten: 'Ik was toen al een feminist, zonder dat ik het doorhad.'

Als voormalig mensenrechten-diplomaat in het Midden-Oosten en als huidig lid van de Eerste Kamer, als adviseur, coach en toezichthouder in besturen, noemt Petra Stienen zich nog altijd volmondig feminist.

Een feminist die haar geloof voor genderrechtvaardigheid graag laat weerklinken, die het woord 'feminist'

– door sommigen vermeden, omdat het een negatieve connotatie zou hebben – zeker niet schuwt.

Waarom zou ze ook? Door haar vele functies heeft Stienen invloed op het huidige discours. Haar stem en haar woorden op thema's als genderrechten, gelijkheid en inclusiviteit worden gehoord.

Of dat nu in de Parlementaire Assem-blee van de Raad van Europa is (de men-senrechtenwaakhond voor 46 Europese landen), in de senaat of tijdens coach-sessies: 'Ik stel altijd vragen over gender-gelijkheid en gelijkwaardigheid.'

Waarom zijn er aparte vergader tafels voor vrouwen tijdens handelsmissies naar het Midden-Oosten? Waarom komt in de nieuwe beleidsnota van Defensie het woord gender maar één keer voor?

Wie zoals Stienen door een genderlens naar de wereld kijkt, raakt nooit uitge-vraagd. Er is nog ongelofelijk veel on-gelijkheid tussen genders – en zolang die ongelijkheid bestaat, is er werk om dat aan te kaarten.

'Natuurlijk', zegt Stienen, 'hebben vrouwen vandaag de dag meer rechten en mogelijkheden dan mijn moeder, en heeft mijn dochter van 24 alweer meer kansen dan ik. Maar toch komt ook zij nog veel genderongelijkheid tegen, net als mijn neefjes van diezelfde leeftijd.'

Vergeet niet: ook jongens en mannen

Petra Stienen

zitten vast in dezelfde patriarchale struc-turen. 'Het is zaak de boel open te breken voor iedereen.'

Waar haalt de politica zelf haar inspiratie en uithoudingsvermogen voor de gelijkheidsstrijd vandaan? Dat is het optimisme van diezelfde jonge generatie. Het is het activisme van Greta Thunberg en de stem van al die activisten die je als de vierde feministische golf zou kunnen typeren.

'Bij een klimaatmars zie ik nu vrouwen en mannen van alle leeftijden. Het gaat ineens niet alleen over milieu, maar ook over inclusie, over racisme, feminisme en validisme. Dat al die thema's met elkaar te maken hebben, dat is voor mij de kern.'

Intersectionaliteit, dus: een term waar-over Stienen zelf door haar dochter werd bijgespijkerd. Het is de basis, zegt ze, voor een gelijkwaardige, feministische toekomst.

'Een feministisch buitenlandbeleid werkt als je alle onderdelen van een buitenland-beleid meeneemt – en je in eigen land je ook voor gendergelijkheid inzet.'

Het Trans Rights Now Collective, in India

Op dit moment is het ministerie druk bezig met de precieze uitwerking van de feministische diplomatie van de toekomst. Hoe die precies vorm gaat krijgen is nog geen uitgemaakte zaak, maar dat ze er in 2023 zal komen is een feit.

Hoogste tijd, dus, om te onderzoeken hoe de droom van een FBB er in het echt uit kan zien. Drie feministische voorlopers, Petra Stienen, Saskia Ivens en Geeta Misra, verkennen met ons mee.

Ze weten alle drie dat dromen zelden universeel zijn. Feministisch beleid kan op verschillende plaatsen en in verschillende situaties een andere betekenis hebben, maar dat het een manier is om de meest dringende mondiale problemen aan te pakken – geweld en oorlog, klimaatverandering en structurele ongelijkheid – raakt aan een gemeene deler.

Consultant gendergelijkheid, intersectionaliteit en vrouwenrechten Saskia Ivens schreef het vijftig pagina's tellende onderzoek van Ecorys naar een FBB samen met ongelijkheids- en vrouwenrechten-expert Barbara van Paassen. Ook zij gingen naar die betekenis op zoek en vonden overlappende elementen.

Via Zoom vertelt Ivens, net terug van een workshop feministisch beleid voor aanstormende diplomaten uit Zuid-Amerika en het Caribisch gebied, enthousiast over wat haar is opgevallen.

'In veel van die landen', zegt ze, 'zie je dat feminisme en een inter-sectionele blik onderdeel van de discussie is. Het leeft!' Nederland is internationaal wat betreft vrouwenzaken altijd koploper geweest – en daarom is het volgens Ivens nodig dat we nu snel aanhaken. Al dóet Nederland mondiaal gezien al veel op het gebied van gender-gelijkheid en vrouwenrechten.

Innovatieve programma's zoals *Leading from the South*, *Count Me In!* en *Power of Women* doen méér dan het versterken van vrouwen-organisaties en vrouwelijke leiders in landen als India, Kenia en Nicaragua. Ze verschuiven macht en eigenaarschap van de Haagse

vergaderzaaltjes naar de vrouwenorganisaties in die landen zelf.

Op VN-toppen en internationale bijeenkomsten durft Nederland zich uit te spreken voor het recht op abortus en over de positie van de lhbt-gemeenschap. Het was niet te beroerd om Turkije te bekritisseren toen het in 2021 uit de Conventie van Istanbul stapte, een verdrag dat geweld tegen vrouwen wil bestrijden.

Of met SheDecides, om het Amerikaanse anti-SRGR-beleid een hak te zetten. Doen 'we' niet al genoeg om de droom te realiseren? Moeten we echt nóg meer doen? Het antwoord luidt: ja.

Een VN-rapport van afgelopen september laat zien dat we gendergelijkheid in 2030 bij lange na niet gaan halen – in het huidige tempo is het 'mogelijk pas over driehonderd jaar' een optie. 'Hoe langer we wachten met actie om de positie van meisjes en vrouwen te verbeteren, hoe groter de kosten voor de hele wereld zijn', heeft VN-vrouwenschef Sima Bahous erover gezegd.

Onderzoek na onderzoek toont: investeren in de economische, politieke en sociale representatie van vrouwen en meisjes loont. Neem vrede en veiligheid: studies (zoals door Futures Without Violence) laten zien dat de onderdrukking van vrouwen en de vreedzaamheid van een staat nauw met elkaar samenhangen.

Hoe meer een land vrouwen onderdrukt, hoe gewelddadiger het in het algemeen is, ook tegenover andere landen. Zonder vrouw-vriendelijke landen dus geen internationale veiligheid en duurzame vrede.

Daarbij heeft een feministische visie ook een economisch voor-deel. 'Als je in gendergelijkheid investeert,' zegt Stienen, 'dan gaan veel economieën er tien tot veertien procent op vooruit. Dat blijkt onder meer uit een rapport van McKinsey.'

Met een betere rechtspositie voor vrouwen besparen we onszelf kosten, zoals Stienen het twijfelende ambtenaren in Den Haag vaak

uitlegt. Nee, ze vindt dat economische argument ook niet het belangrijkste, dat wil ze best beamen, 'maar het levert wel echt wat op'. Veel mensen profiteren van economische gezondheid, en daarbij: het helpt. 'Juist om de sceptici mee te krijgen.'

Gendergelijkheid en feministisch beleid zijn dus niet zomaar 'leuk om erbij te doen' – voor de droom van een gelijkwaardiger toekomst zijn ze cruciaal, zowel in het verweer tegen onderdrukking als bij het streven naar een vreedzame wereld en bij het realiseren van economische vooruitgang.

Margot Wallström, de Zweedse oud-minister van Buitenlandse Zaken, zei het volgens Stienen eigenlijk het allermooist: 'Zolang vrouwen – de helft van de wereldbevolking – minder toegang hebben tot onderwijs, gezondheidszorg, de arbeidsmarkt, eigendom, financiële middelen en de publieke en politieke arena's, zal een op gendergelijkheid gericht beleid noodzakelijk zijn.'

Stienen benadrukt nog dat we daarbij veel meer moeten kijken naar de verantwoordelijkheden van mannen om het geweld tegen vrouwen te stoppen en voor meer gelijkheid te zorgen. En we weten nu dat grote crises zoals de covidpandemie en de klimaatcrisis de bestaande ongelijkheden tussen mannen en vrouwen alleen maar vergroten.

In haar rapport met aanbevelingen voor overheden en politici voor de Parlementaire Assemblee van de Raad van Europa (*The gender dimension of foreign policy*) beschrijft Stienen hoe vrouwen het slachtoffer van de lockdowns zijn geworden, hoe met het collectieve binnenzitten de ongelijkheid tussen de seksen is toegenomen en huiselijk geweld is verergerd.

Crisis raken meisjes en vrouwen overal ter wereld onevenredig hard, duwen ze in de gemarginaliseerde rol van vluchteling, tienermoeder of kindbruid. Op dit moment ontbreekt een allesomvattende genderlens om de gevolgen van deze klappen waar mogelijk te voorkomen en anders te verzachten.

Een feministisch buitenlandbeleid als de *grande finale* in het realiseren van gendergelijkheid, dus. Een beleid waarin gender geen los programma is, maar in alle uitingen is verweven. Maar waar te beginnen?

'Vrouwen horen aan tafel, niet weggemoffeld in een apart kamertje, om over "vrouwenzaken" te praten'

Dat hebben Ivens en Van Paassen uitgezocht.

Voor succes, zo constateren ze, is het van belang om vanaf het begin duidelijkheid te geven over wat feministisch beleid precies behelst. Dat is best een pittige kluit, geeft ook Ivens toe, omdat er verschillende definities rondzingen en elk land binnen zijn FBB andere accenten legt.

Zo vraagt voormalig koploper Zweden vier fundamentele vragen: over rechten (hebben meisjes en vrouwen dezelfde rechten als jongens en mannen?), representatie (zijn vrouwen vertegenwoordigd in alle lagen van bestuur?), middelen (worden er voldoende middelen aangeboord om de nadelige positie van meisjes en vrouwen te verbeteren?) en realiteitszin (het patriarchale systeem verander je niet

Vrouwelijke visverkoper op de markt in Masaka (Oeganda)

Data over gender(on)gelijkheid

- Gendergelijkheid kan de Nederlandse economie jaarlijks bijna elf miljard euro opleveren. (Bron: SEO-onderzoek in opdracht van ABN Amro)
- Met de huidige crisis neemt armoede wereldwijd weer toe. Vrouwen worden het hardst geraakt: eind 2022 zullen volgens de VN 383 miljoen vrouwen en meisjes in extreme armoede leven, tegenover 368 miljoen mannen en jongens.

- Buitenlandse Zaken streeft naar vijftig procent vrouwen op leidinggevende posities in 2025 – dat is nu nog iets meer dan dertig procent. Vrouwen bekleden er slechts een kwart van de hoogste salarisschalen.
- Betrokkenheid van vrouwen bij vredesopbouw vergroot het succes van langdurige vredesakkoorden met 35 procent. (Bron: Council on Foreign Relations)

- De jaarlijkse kosten voor het verstrekken van anticonceptiediensten om aan de behoeften van alle vrouwen en meisjes in ontwikkelingslanden te voldoen, wordt op twaalf miljard dollar geschat – slechts 0,6 procent van de wereldwijde militaire uitgaven in 2020. (Bron: de VN)
- Wist je dat Cuba, Slovenië en Benin onlangs progressieve genderwetten hebben doorgevoerd?

in een paar jaar; wat is wèl realistisch?).

Die blik paste Zweden op al zijn buitenlandse programma's en diplomatie toe. 'Er is niet één definitie van een FBB', zegt Ivens. 'Je ziet wel dat alle landen met zo'n beleid bepaalde principes delen. De inzet op gendergelijkheid gaat samen met oog voor mensenrechten en het bestrijden van ongelijkheid op een transformatieve manier. Dat betekent dat ze de sociale normen die de ongelijkheid veroorzaken aan proberen te pakken.'

Daarnaast draait het om intersectionaliteit; het besef dat uitsluiting plaatsvindt op basis van gender, maar dat ook ras, kleur, klasse en seksuele geaardheid meespelen. Het is het systeem dat de ongelijkwaardigheid voortbrengt dat moet veranderen.

'Als we naar andere landen kijken,' vervolgt Ivens, 'dan zien we dat een FBB niet alleen moet worden toegepast op het terrein van internationale samenwerking, maar op al het buitenlandbeleid. Dus ook: handel, veiligheid, economische betrekkingen, diplomatie.'

'Ons onderzoek laat zien dat zo'n buitenlandbrede aanpak ook de meeste toegevoegde waarde heeft, want daardoor komt vanzelf ook de nadruk op beleidscoherentie en onderlinge afstemming te liggen. Daar schort het op het departement nog aan.'

Of het nu om het plannen van hulpprogramma's gaat, om het aannemen van diplomaten, het opstellen van handelsverdragen of om de samenstelling van vredesmissies, de feministische blik is dus geboden.

Een waterproject in Zuid-Azië? Wie een FBB hanteert, zal zich moeten afvragen hoe dat genderinclusief en transformatief kan. Hoe juist de mensen die normaal buiten de boot vallen met het project geholpen zijn door het aanpakken van de grondoorzaken van ongelijkheid. Dat betekent langetermijnpact, doordat vrouwen in al hun diversiteit zeggenschap krijgen en het gendergerelateerde geweld afneemt.

Een waarheidsmissie naar Oekraïne, om oorlogsmisdaden te onderzoeken? Dan zorgt een feministische blik ervoor dat er vrouwen in al hun diversiteit in het missieteam zitten, zodat slachtoffers van seksueel geweld hun verhaal durven te doen.

De experts begrijpen dat óók mannen, non-binaire mensen en transgenders slachtoffer van seksueel geweld worden en 'vergeten' dat dus niet te verkennen.

Noorwegen heeft al laten zien dat een FBB – of een op FBB gestoeld beleid – zo werkelijk verschil maakt. In onderhandelingen met de

Taliban eiste het dat ze ook met vrouwelijke Afghaanse leiders zouden spreken.

'Dat was voorheen een *no-go*', zegt Ivens. 'Het is een mooi voorbeeld van hoe een FBB net even verder denkt: vrouwen horen aan tafel, niet weggemoffeld in een apart kamertje, om over "vrouwenzaken" te praten. Het heeft misschien niet direct een concreet effect, maar is zonder meer een diplomatieke revolutie.'

Net zoals Zweden bij elk diplomatiek gesprek, of het nu over vluchtelingen of het klimaat ging, op gendergelijkheid als overkoepelend thema heeft gehamerd. Ook over Canada, waar Ivens zelf heeft gewerkt, is ze te spreken.

'De overheid', zegt ze, 'gooide een genderanalyse over haar vrijhandelsverdragen. Er is daar heel helder gekeken, zo van: wat betekent dit verdrag nu voor mannen, vrouwen, verschillende afkomsten en beroepen in die landen?'

Het feit dat die vragen zijn gesteld vóórdat het beleid werd gemaakt, noemt Ivens baanbrekend. Stienen beaamt het: 'Dat is nu wat een FBB kan doen. We zouden alle handelsmissies en verdragen met die genderlens moeten bekijken!'

'Gender zoals het nu functioneert is een groot onrecht. Ik ben boos. We zouden allemaal boos moeten zijn. Woede kent een lange geschiedenis van positieve verandering. Maar ik ben ook hoopvol, want ik geloof heilig in het vermogen van mensen om zichzelf ten goede te veranderen.'

– Chimamanda Ngozi Adichie,
uit *We moeten allemaal feminist zijn*

Als Geeta Misra gevraagd wordt waar een FBB om draait, neemt ze eerst een slok van haar dubbele espresso. Het is nog vroeg. De regen tekent fluïde vormen op de ramen van het Carlton-hotel in Haarlem, waar de Indiase samen met andere vertegenwoordigers van vrouwenorganisaties van over de hele wereld is neergestreken.

De reden? Een bijeenkomst van het *Count Me In!*-consortium dat feministische organisaties steunt, met hulp van Buitenlandse Zaken. Je kunt Misra intussen een veteraan op het gebied van feministisch

Het Fearless Collective (een partner van Mama Cash in Sri Lanka) bij een eigen muurschildering

buitenlandbeleid noemen.

Ze zit in de stuurgroep van het wereldwijde FBB-netwerk en reist de aarde af om erover te praten. Afgelopen juli nog sprak ze in de VS met zeven overheden die interesse in een FBB hebben, waaronder Nederland. Voor Wopke Hoekstra heeft ze nog wel wat advies.

'Nederland is al zo lang een voorloper in het financieren van vrouwenrechten en seksuele en reproductieve gezondheid en rechten... Nu zeg ik: ga met dezelfde ambitie aan de slag met dit feministische beleid! En dan niet alleen met je beleidsmakers in Den Haag, nee: zorg dat je een beleid ontwikkelt waarbij de mensen over wie je praat, uit het Zuiden, dat beleid mede vormgeven. Juist daar zit de kracht.'

De directeur van Crea neemt nog een slok en legt uit dat haar gedroomde feministische toekomst uitgaat van de principes van gerechtigheid, vrede en pacifisme.

‘Dus, Wopke: wees er trots op, durf het te omarmen. Het is te urgent om het niet te doen... Droom!’

Daarom is het nodig dat de nieuwe generatie kritisch naar onderliggende machtsverhoudingen kijkt – op straat, maar ook in de wereld.

Hier, in het Carlton-hotel, geeft ze haar basisrecept voor een stevig FBB. 'Wat mij betreft', zegt ze, 'bevat het in elk geval de volgende vijf ingrediënten: co-creatie met feministische organisaties, een heldere definitie, een plan hoe je het uit gaat voeren, meetbare en tijdgebonden doelen en beleidscoherentie.' Vooral het laatste is voor haar de kers op de taart.

Als Misra uitlegt wat ze met die kers bedoelt, komt er een frons op haar gezicht. Geïrriteerd: 'Nou, kijk, als het op de hulp aankomt, dan hebben de meeste westerse landen de mond vol van vrouwenrechten en systeemverandering. Maar hoe zit het in de eigen achtertuin, als het om de eigen belangen gaat?' vraagt ze retorisch.

Handel, immigratie, klimaatrechtvaardigheid, ontbossing, vervuiling:

op al die thema's gaat het nog veel te weinig over gelijkwaardigheid en rechtvaardigheid, zegt ze. 'We leven nog in een tijd dat het onderwerp vrouwenzaken in een mapje op het bureau van de gendertaakgroep komt te liggen. Dat gebeurt trouwens bij heel veel organisaties waar ik eerder werkte.'

De bedoeling van een FBB is volgens haar dat de genderlens overal leidend is: dat ook in eigen land – bij de opvang van vluchtelingen – gender bovenaan staat, dat klimaatbeleid oog heeft voor de impact op mannen, vrouwen en de 'structureel buitengesloten'.

'Het gaat dus niet om wat dingen afvinken', zegt Misra. 'De droom van een FBB gaat over echte systeemverandering. Dus: tijd om wakker te worden en aan de slag te gaan!'

Helaas kunnen ook dromen een donker randje krijgen. Hard bevochten vooruitgang kan zomaar weer tenietgedaan worden, dat is wat deze roerige tijden laten zien.

Eén blik over de oceaan, naar het Amerika van 2022, en we treffen een land waar het federale recht op abortus is gesneuveld. Intussen worden onder de Taliban vrouwen opnieuw uit het publieke Afghanistan leven geweerd en is er in Iran een jonge vrouw vermoord vanwege een hoofddoek. In Italië ontstond er commotie rondom het kinderstripfiguur Peppa Big, omdat een personage met twee moeders werd weggezet als 'indoctrinatie van de gendertheorie'.

Terug naar de traditionele waarden, terug naar het gezin en hoop op met gendergelijkheid, zeggen ook Poetin in Rusland, Orbán in Hongarije, Erdoğan in Turkije, Museveni in Oeganda en tot voor kort Bolsonaro in Brazilië en Duterte op de Filipijnen.

Misra, Stienen en Ivens kunnen het helaas allemaal bevestigen: de ruimte voor gendergelijkheid en vrouwen- en meisjesrechten staat onder druk, ook in Europa. Het woord 'gender' werd ooit in het leven geroepen om de systematische onderdrukking van vrouwen mee aan te duiden – nu spinnen bewegingen die zich tegen de zogenaamde genderideologie verzetten juist garen.

Het zijn de leiders die een patriarchale, heteronormatieve wereld nastreven die terrein winnen. Hun conservatieve, populistische gedachtegoed wordt bovendien goed gefinancierd. Het Europees Parlement berekende in 2021 dat Europese antigenderclubjes sinds 2009 meer dan zeventien miljard euro ontvingen en dat de financiering van campagnes tegen vrouwen- en lhbt-rechten exponentieel stijgt.

'Juist nu', zegt Stienen, 'meer dan ooit', zegt Misra, moeten feministen zich verenigen tegen deze conservatie antikrachten en in het verweer komen – voordat de droom zich tegen ons keert. 'Pushing

Saskia Ivens is een genderexpert die meewerkte aan een feministisch buitenlandbeleid voor Canada en haar ervaring nu inzet voor Nederland.

Bij ICCO, in Zambia, voor de Verenigde Naties en op het Canadese ministerie: overal waar Saskia Ivens (1975) komt, duikt ze in de wereld van gender, een thema dat haar aan het hart gaat. Waarom?

'Omdat gender over gelijkheid gaat en over het doorbreken van ongelijkheid; een onderwerp dat ons allemaal aangaat.' Dat je als Nederlandse vrouw niet per se landsgrenzen hoeft te passeren om die ongelijkheid te ervaren, weet Ivens ook.

Op haar basisschool – 'erg streng in de leer' – werd over jongens en meisjes, en wat die zouden mogen en kunnen, niet gelijkwaardig gedacht. Vreemd, vond ze als jong meisje al.

Net zo vreemd als die keer dat haar vader techniekproefjes ging doen – met haar jongere broertje, weltevestaan. 'Ik was de oudste, dus meestal de eerste, maar in dit geval was het blijkbaar niet voor mij bedoeld. Waarom niet?'

Het is die verbazing die Ivens over de wereld heeft gebracht. Zo werkte

ze eerst als ambtenaar en recent als consultant voor het Canadese ministerie van Buitenlandse Zaken en Ontwikkelings-samenwerking. 'Een enerverende tijd, waarin Canada is gestart met de implementatie van een FBB.'

Het is de periode waarin premier Trudeau als een van de eerste mannelijke wereldleiders publiekelijk verklaarde een feminist te zijn. 'En waarin ik heb gezien hoeveel er verandert op het gebied van gendergelijkheid en machtsverhoudingen als een land met een FBB aan de slag begint te gaan.'

En nu ligt er een onderzoek van Ivens en Barbara van Paassen met aanbevelingen voor de Nederlandse versie van zo'n feministische politiek.

Wat verstaan we onder feminisme? Waarom wordt het woord in Canada of Spanje omarmd en roept het uitgerekend in progressief Nederland weerstand op? Het zijn vragen die Ivens fascineren.

Net als de vraag of je met mogelijke negatieve connotaties wel van een feministisch buitenlandbeleid moet spreken. 'Ja, noem het beestje bij zijn naam!' zegt ze. 'Dat is wat ik heb ervaren en geleerd. Maak het buitengewoon duidelijk wat je bedoelt en wat je gaat doen.'

Natuurlijk is dat spannend, dat vindt ze

Saskia Ivens

zelf ook. 'Ik ben best nerveus', zegt ze. 'Hoe gaat het idee van een FBB straks internationaal werken? Hoe gaat het vormkrijgen in Nederland?'

Op veel SRGR-thema's is Nederland een voorloper, maar dat betekent nog niet dat een FBB gesneden koek is – het hangt samen met hoe gedegen het wordt opgezet. 'Op zo'n manier dat het alle facetten van het buitenlandbeleid doordringt.'

Als dat lukt, als de feministische blik onderdeel van het DNA van Buitenlandse Zaken wordt, dan kom je in de buurt van het gedroomde punt, zegt Ivens, waarin het woord feminisme niet meer nodig is.

Het punt waarop een wereldleider die verkondigt feminist te zijn op opgehaalde schouders wordt getrakteerd: dus je bent feminist? Nou en? 'Zóveel mensen zijn het,' zegt Ivens, 'veel meer dan die zich dat nu realiseren.'

back the pushback,' noemt Misra dat, 'en een feministisch buitenlandbeleid is daar een heel goed middel voor.'

'Ik sta op de offers van de miljoenen vrouwen voor mij. En bedenk me: wat kan ik doen om deze berg hoger te maken? Zodat de vrouwen na mij verder kunnen kijken.'

– Rupi Kaur, uit *De zon en haar bloemen*

Wopke Hoekstra wacht, net als onze andere ministers, dus een belangrijke taak. Het succes van de ingezette feministische koers hangt af van de manier waarop zijn ministerie – in consultatie met vrouwenrechtengroepen en activisten over heel de wereld – het beleid nu zal inkleuren.

Cruciaal is dat de ontwikkeling ervan een co-creatieproces is. Als je gelijkheid nastreeft, is het noodzakelijk dat iedereen die met structurele uitsluiting te maken heeft ook onderdeel is van de droom en dus van de besluitvorming.

Bij de uitvoering moet het hele ministerie, Hoekstra en Schreinemacher voorop, er 'pal voor gaan staan', zegt Ivens. 'Het liefst met Rutte erbij. Een goede tip is daarom om een FBB concreet te maken en aan feminisme een gezicht te geven.'

'Denk aan het beeld van Obama, die zichzelf een feminist noemt, of Trudeau, die hetzelfde zegt en er trots op is zijn zoontje feministisch op te voeden. Dan komen we misschien voorbij het achterhaalde idee dat feminisme radicaal is, of tegen mannen zou zijn. Nee: iedereen vaart er wel bij.'

Stienen, Ivens en Misra vinden het niet meer dan logisch dat de Haagse ambtenaren zelf ook de gendertransformatieve route doorlopen. De brandbrief waarin Hoekstra's ambtenaren een inclusiever beleid eisen, bevestigt de noodzaak.

Net als het rapport van de IOB uit 2021, dat concludeert dat gender binnen vrede en veiligheid, economische diplomatie en verantwoord ondernemen nu nog te weinig aandacht krijgt. Er zal helder beleid op deze thema's moeten komen en de ambtenaren van Buitenlandse Zaken moeten daarop hun expertise uitbreiden, stelt de evaluatie.

Andere landen laten zien dat een FBB het best werkt als medewerkers daarom ook zelf gendertraining krijgen, dat ze in de spiegel

De qatarisering van verworvenheden

Qader Shafiq

In het nieuws kun je de algemene neergang van de democratie waarnemen – zelfs in landen waarvan je dacht dat ze een democratische koers voeren, ontstaan er populistische autocratieën die de uit gelijkwaardigheid, vrijheid en solidariteit voortgekomen verworvenheden ter discussie stellen.

Zorgelijk vind ik het als ik zie dat ons land, ooit een van de zegevierders van democratische kernwaarden, door recente, wereldwijde politieke ontwikkelingen gedwongen wordt bij de bijbehorende plichten en verantwoordelijkheden weg te bewegen – met name als het om rechten van vrouwen gaat.

Ik blijf herhalen dat ik ooit dit land om asiel vroeg, omdat ik dacht: Nederland is het beloofde land van democratie. Steeds vaker krijg ik het gevoel dat ik me als een naïeveling door de mooie verpakking heb laten verleiden.

Zo waren de antwoorden van minister Schreinemacher over een brandbrief die vrouwelijke studenten van de door Nederland gefinancierde landbouwschool in Afghanistan naar Nederlandse politici hadden gestuurd ronduit teleurstellend. Die studenten mogen, anders dan de mannelijke, ondanks beloften hun opleiding niet afmaken...

Een herbeleving van mooie kreten die vanaf de politieke tribunes van dit land richting Afghaanse meisjes en vrouwen zijn geuit. Weet u het nog? De opbouwmissie naar Uruzgan zou vooral gericht zijn op bevordering van onderwijsparticipatie van meisjes en invoering van vrouwenrechten.

Wat dacht u van de politiemissie naar Kunduz? Toen sprak premier Rutte van een Afghaanse 'trias politica' en werd er 'meer vrouwelijke politieagenten!' geroepen.

Zelfs na de overname door de duistere beweging van Taliban resumeerden de Nederlandse bewindslieden de successen die op het gebied van emancipatie en vrouwenonderwijs zouden zijn bereikt. De verlegenheid over de blunders bij de evacuatie van enkele tolken en medewer-

kers van Nederlandse ngo's die het vliegveld van Kabul konden bereiken, verdween al snel weer in de collectieve vergetelheid.

De politieke overdrijving en de opscheperverhalen van de media over de Nederlandse inzet in Afghanistan, Syrië en Irak maakten ons blind voor de werkelijkheid waarmee vrouwen, jongeren en andersdenkenden daar werden geconfronteerd. Ontwikkelingsprogramma's die honderden miljoenen hebben gekost, voorkwamen de uitstroom van jong intellectueel kapitaal niet.

Terwijl die programma's volop aandacht kregen, werd er in Oost-Afrika vruchtbare grond gebruikt om onze sperziebonen en bloembollen te kweken. En ondanks de grote woorden van bewindslieden over de uitbuiting van vrouwen in de kledingindustrie, werden de rekken van 'onze' Primarks hier niet leger.

Mijn moeder, een onderwijzeres, geloofde dat de sociaaleconomische en culturele ontwikkeling van een samenleving gebaat is bij een actief en evenredig aandeel van vrouwen. Daarom zette ze zich ruim veertig jaar in voor het onderwijs van meisjes.

Ze was trots en gelukkig als ze zag dat haar leerlingen het tot hoogopgeleid schoppen en soms leiderschapsposities innamen. Soms denk ik dat zij in haar eentje meer bereikt heeft dan alle vanuit Den Haag aangestuurde projecten bij elkaar – die ook nog eens met vrouwonvriendelijke krijgsheren gepaard gingen.

Dat kwam omdat zij en honderden collega's vanuit intrinsieke overtuiging en betrokkenheid aan verlichting van de samenleving werkten, dat vergrootte hun invloed. Helaas konden de loepen en verrekijkers van het Nederlandse ontwikkelingsbeleid geen aansluiting vinden bij de aanwezige capaciteit van vrouwen met natuurlijk gezag en eigenaarschapsgevoel.

Nederlands buitenlandbeleid is de bekende spagaat tussen goede bedoelingen van politieke dominees en keiharde koopmansmentaliteit die door geopolitieke belangen wordt gedomineerd.

Nederland is niet het land dat zich oprecht

en op morele gronden internationaal sterk maakt voor vrijheden, specifiek voor de rechten van vrouwen elders. Als dat gebeurt, dan is dat selectief en van tijdelijke aard – dat illustreert de visie op burgerschap. Zelfs de Dolle Mina's konden niet verder kijken dan hun geïdealiseerde wereld van symbolieken.

Toen de minister van Buitenlandse Zaken de aanwezigheid van de Nederlandse delegatie in Qatar voor de camera's moest uitleggen, overheerste er bij mij dan ook een plaatsvervangende schaamte.

Ik dacht aan al die discussies die ik in het Farsi, Pashto en Russisch ter verdediging van Nederland als vrije en gelijkwaardige samenleving heb gevoerd. Uit de mededeling klonk een koopmansbesluit op dat de schendingen van mensenrechten en menswaardigheden voor vrouwen verzwijgt.

Wekelijks spreek ik mijn moeder. Ik durf niet meer met haar over haar favoriete thema's te praten: onderwijs en emancipatie van vrouwen. Haar oogst is door een plaag helemaal vernietigd – en die plaag is nota bene door de VS-Talibandeal van februari 2020 bekrachtigd, in Doha, Qatar.

Het is dus tijd voor een nieuwe Nederlandse feministische beweging waarin zowel topvrouwen uit het onderwijs en bedrijfsleven als vrouwen vanuit migrantendiaspora uit de Irans en Afghanistans van deze wereld de handen ineen slaan. Aangevuld, eventueel, met vrouwen die geen slachtoffer van toeslagenaffaires meer willen zijn...

Qatarisering staat voor mij voor capitulatie – van zwaarbevochten verworvenheden in Afghanistan en van geloofwaardigheid rond mensenrechten en burgerlijke vrijheden voor een door commercie gedomineerd voetbal-toneelstuk.

Laat ik nog één keer de naïeveling uithangen en mijn hoop uitspreken dat een fris, nieuw Nederlands feminisme het hoofd kan bieden aan de wereldwijde trend van qatarisering van democratische verworvenheden.

Qader Shafiq is columnist, dichter en directeur van Bureau Wijland, partner in diversiteit en duurzaamheid. In 2020 is hij tot Nijmegenaar van het Jaar uitgeroepen

Geeta Misra is een Indiase feminist, die met de internationale ngo Crea de toekomst van feministisch buitenlandbeleid wereldwijd aanjaagt.

Wie zoals Misra (1963) als jonge vrouw in India opgroeide, kan niet anders dan om zich heen kijken en vaststellen een feminist te zijn. Zo verging het haar, in ieder geval. 'In India', zegt ze, 'kom je vanaf jonge leeftijd al met ongelijkheid in aanraking. Het is overal om je heen.'

Tijdens de jaarlijkse autoreizen waarop vader Misra het gezin kriskras door het land op sleeptouw nam, merkte ze al dat ze anders behandeld werd dan haar neefjes.

Op school zag ze zich geconfronteerd met meisjes die moesten vechten om naar school te kunnen blijven gaan, jong werden uitgehuwelijkt en niet over hun eigen levensoop konden beschikken. Het feminisme bood Misra manieren om over zulke rechtvaardigheidskwesties na te denken.

'Het geeft je handvatten', zegt ze, 'om machtsstructuren te overpeinen en om die macht in twijfel te trekken en te verschuiven.' Met Crea hoopt ze precies dat te doen: 'We willen dat mensen anders naar gender, seksualiteit en mensenrechten kunnen kijken, zodat ze hun acties ook veranderen

en daarmee de machtsbalans.'

Crea, dat is de mensenrechtenorganisatie die Misra in 2000 mede oprichtte. Een onverschrokken, ondervragende, kleurrijke, edgy en sexy zwerm van vogels, dat is haar eigen fonkelende omschrijving – woorden waarmee je net zo goed Geeta Misra zelf kunt typeren, als boegbeeld van het mondiale feminisme dat zich even onbevreesd als humorvol voor radicale gelijkheid inzet.

'We zijn een club die opkomt voor mensen die structureel worden buitengesloten, internationaal opererend en gevestigd en geleid vanuit het Mondiale Zuiden.'

O, maar is Crea dan geen feministische organisatie?

Ze kijkt geamuseerd: 'Ja, natuurlijk wel! Maar dat feminisme, dat is zo vanzelfsprekend... het zit in ons hart. Dat hoef ik niet eens te noemen.'

Welke thema's kaart Crea aan? 'Nou, over sekswerkers, bijvoorbeeld: sekswerk is werk en iedereen die dat werk doet, moet worden beschermd.'

Maar ook de seksuele verlangens van mensen met een beperking. Voor Misra is juist die seksualiteit – een onderwerp dat vaak het onderspit delft in feministische programma's – van belang. 'We moeten richting inclusiviteit en consent bewegen.'

Geeta Misra

Ze is bijna zestig en deze kleurrijke vogel zet zich nog elke dag in om ruimte te creëren voor jongeren en al die anderen die structureel worden uitgesloten, wier seksualiteit geen ruimte krijgt.

Waar vindt ze inspiratie voor haar niet-aflatende strijd? Dicht bij huis en op grote hoogte. In de boeken van landgenoot en schrijver Arundhati Roy en op de top van de Kilimanjaro, die ze al twee keer beklom.

Soms hoort ze de adem van verandering fluisteren, zoals toen in India relaties tussen volwassenen van hetzelfde geslacht werden gedecriminaliseerd, vier jaar geleden. Dat zijn van die goudomrande momenten waarop ze denkt: ja, het kan, we kunnen allemaal onze manier van denken en handelen veranderen.

Een feministisch buitenlandbeleid helpt om die verandering verder aan te jagen, zegt ze: 'We moeten samen door, stap voor stap, op weg naar de feministische toekomst!'

kijken en reflecteren op hun gedrag en op hun normen en waarden.

Zo werden ambtenaren in Zweden er dagelijks aan herinnerd dat de feministische blik prioriteit nummer één is: bij elk onderwerp dat ze voor hun kiezen krijgen. 'Die lens is daar echt op het netvlies gebrand', lacht Ivens.

Ondertussen kijkt Stienen uit naar Hoekstra's eerste toespraak over het nieuwe beleid, 'een speech waar feminisme en trots van afspatten'. Maar ze ziet de minister nog nergens op de trom slaan. 'Het is nog zo stil', zegt ze. 'Ik word er een beetje ongeduldig van.'

Die schroom is nergens voor nodig, zegt Stienen. Ze memoreert aan Wallströms eerste pleidooi voor het FBB van Zweden, met daarin het fameuze citaat van Mahatma Gandhi: 'Eerst negeren ze je, dan lachen ze je uit, dan bevechten ze je, dan win je.'

En, inderdaad, ook om Wallström, Stienen en al die andere pleitbezorgers is in eerste instantie gegniffeld – maar nu zien we het FBB her en der werkelijkheid worden. 'Dus, Wopke: wees er trots op, durf het te omarmen. Het is te urgent om het niet te doen... Droom!'

Het lastige van dromen is dat ze soms meer vragen oproepen dan antwoorden geven, zegt ook Ivens.

Is een feministisch beleid ook automatisch pacifistisch? Wat betekent het dat Libië aan een FBB werkt? Zijn de Haagse ambtenaren klaar voor deze aardverschuiving? Hoe zorgen we ervoor dat het geen westers beleidsdocument wordt, maar een startschot voor fundamentele verandering?

Het zijn allemaal vragen die in de komende periode het debat zullen kleuren en in deze special onder de loep worden genomen – en daarbij moeten we blijven durven dromen, zegt Misra tot slot, ook al wordt ons in deze tijden van crisis vaak verteld dat we realistisch en sober moeten zijn.

'Het lijkt dan misschien alsof dit niet het juiste moment is om groots te dromen', zegt ze. 'Ik denk van wel. Verandering begint altijd met daden van verbeelding, de drang iets nieuws en beters te creëren. Juist een crisis vraagt om diepgewortelde verandering, de wereld smeekt erom. Nederland, zet dus hoog in!' ●

Je bagage parkeren, de verhalen aanhoren

© New Women Connectors

Vrouwen op de vlucht zijn extra kwetsbaar – daarom moet er in het beleid meer oog voor hen zijn, betogen Anila Noor en Tahmina Ashraf, zelf allebei ooit naar Nederland gevlucht. Ze onderstrepen: het helpt niet om pas aan gender te denken als alle plannen al klaarliggen.

Tekst: Marusja Aangeenbrug

Vaak hebben gevluchte vrouwen en meisjes al veel meegemaakt vóór en tijdens hun vlucht. 'Komen ze uit een land in oorlog, dan is de kans groot dat ze met – al dan niet seksueel – geweld te maken hebben gehad', weet Tahmina Ashraf, directeur van Voice of All Women en zelf als zevenjarige uit Afghanistan gevlucht.

Haar organisatie zet zich in voor *empowerment* en steun aan vrouwelijke vluchtelingen en asielzoekers in Nederland.

Maar op het moment dat mensen asielaanvragen, gaat het gesprek vooral over praktische zaken: "Waarom ben je gevlucht, waarom ben je naar dit land gekomen?" Vaak hebben vrouwen van tevoren met hun man een verhaal afgesproken en vertellen ze niet wat hen onderweg is overkomen.'

Ze krijgen amper de gelegenheid te ver-

werken wat er is gebeurd, zegt Ashraf. 'Je moet meteen allerlei praktische zaken regelen: de verblijfsvergunning, de woonruimte, een school voor je kinderen – dat is lastig voor iemand die veel te verduren heeft gehad.'

Het kan bovendien lastig zijn in Nederland te aarden. Haar moeder, een feminist die een goede baan had in Afghanistan en goed Engels sprak, kostte het in elk geval grote moeite.

'Ze had snel Nederlands geleerd,' zegt Ashraf, 'maar ze had niemand om mee te praten en raakte in een isolement dat tien jaar duurde. Mentale gezondheid is een belangrijk aandachtspunt bij vrouwen die gevlucht zijn.'

In 2010 richtte haar moeder Voice of All Women op, om aan integratie te werken,

aan participatie en gendergelijkwaardigheid in gemarginaliseerde gemeenschappen. Ashraf is sinds twee jaar directeur.

In de gespreksgroepen van Voice of All Women komen allerlei taboeonderwerpen aan bod, zoals huwelijksdwang, eerge-relateerd geweld, gelijkwaardigheid van man en vrouw, achterlating in het land van herkomst. 'Ze kunnen er hun bagage parkeren en verhalen van lotgenoten horen.'

Ook vluchtelingenactivist Anila Noor, directeur van New Women Connectors in Nederland, is zelf gevlucht. In 2015 kwam ze uit Pakistan hier aan.

New Women Connectors is een Europees platform van vrouwelijke migranten en vluchtelingen. Het doel: Europees beleid dat beter bij hun uitdagingen aansluit. Om daar-

voor te lobbyen, komt Noor bij overheden, politici en beleidsmakers over de vloer.

Ze vindt het van belang dat er in het internationale vluchtelingenbeleid verder gekeken wordt dan alleen de kwetsbaarheid van vrouwen, 'want dan ga je er vooral van uit dat ze beschermd moeten worden'. Kijk ook naar de omslag die ze moeten maken en naar wat ze te bieden hebben, adviseert ze.

'Misschien heeft een vrouw steeds te horen gekregen: "Je bent een goede vrouw als je een hidjab draagt", maar in het nieuwe land moet ze ineens aan andere voorwaarden voldoen.'

Vaak hebben gevluchte vrouwen een groot gebrek aan informatie. 'Je kunt wel uitleggen dat je hier als gekleurde vrouw zelf beslissingen mag nemen, maar zij hebben andere problemen en zijn veelal financieel van hun man of zoon afhankelijk.'

Ze ervaren veel afstand tot de belevingswereld in het land waar ze terechtgekomen zijn, 'maar dat wil niet zeggen dat ze het niet in zich hebben', zegt Noor. 'Alleen moeten ze wel voldoende informatie krijgen.'

Onderwijs en training zijn daarom onmisbaar: 'Als wij een activiteit organiseren, laten we hen over hun problemen praten en van daaruit gaan we nadenken over wat er nodig is om hun situatie te verbeteren.'

Anila Noor is blij dat de Nederlandse overheid met feministisch buitenlandbeleid aan de slag gaat, máár, zo waarschuwt ze: 'Focus niet op één beleidsterrein, het gaat om een intersectionele aanpak.'

'Je doet alles wat nodig is en zodra je genesteld bent, denk je: hèhè, eindelijk rust'

We moeten op alle terreinen inclusief werken, zegt ze, en die bijeenbrengen. 'Dus het gesprek moet óók over discriminatie en privileges gaan.'

Die inclusieve blik moet er bovendien meteen, vanaf het begin zijn. 'Je kunt niet eerst beleid ontwikkelen en dan het genderperspectief er nog even in verwerken', zegt ze. 'Dat levert geen duurzame verandering op. Het gaat ook niet alleen om vrouwen,

zoals veel mensen denken. Het gaat om inclusie, om gelijkheid in de samenleving. Dat moet het uitgangspunt zijn, niet een tweede gedachte. Anders komt het niet van de grond.'

Ze legt alvast een paar kritische vragen op tafel: 'Feminisme wordt vaak op een eurocentrische manier benaderd', waarmee ze bedoelt dat er vaak geen echt debat is. 'Men gaat ervan uit dat de situatie in de basis goed is, dat er alleen wat aanpassingen nodig zijn, maar ik denk dat we het eerst moeten herdefiniëren: wat bedoelen we eigenlijk met feministisch buitenlandbeleid? Wie wordt er beter van, en met wie voeren we het gesprek erover?'

Ook kan het beleid niet slagen als de vrouwen om wie het gaat er niet bij betrokken worden. Noor pleit voor co-creatie: 'Zij hebben de kennis in huis over hun eigen situatie, maar bedenk ook hōe je hen erbij kunt betrekken, want ze ervaren barrières.'

'Hoe komen ze aan de informatie? En als ze worden uitgenodigd voor een gesprek, hoe komen ze daar dan? Want soms hebben ze geen toegang tot transport.'

Ashraf hoopt op een meer gendersensitief beleid voor de opvang van vluchtelingen en voor de asielprocedure. 'Het *Nationaal Actieplan 1325* is op veiligheid gericht,' zegt ze, 'maar veel vrouwen voelen zich helemaal niet veilig als ze hier de eerste gesprekken voeren. Onderweg hebben ze veel meegemaakt, vervolgens moeten ze hun verhaal doen bij een onbekende. Het zou al helpen als het een vrouw is die de vragen stelt.'

Als een vrouw tegen de IND vertelt dat ze onderweg seksueel is misbruikt, dan komt haar verhaal vaak niet bij het COA terecht, weet Ashraf. 'Dat heeft met privacy te maken, maar het moet wel anders, want nu blijft het verhaal op één plaats hangen en blijft de vrouw met het trauma zitten.'

Ook moet de vrouw aan kunnen geven wat ze nodig heeft. 'De huidige asielprocedure is vooral op het proces gericht, maar is er voor een zwangere vrouw een plaats waar ze andere vrouwen kan ontmoeten die hetzelfde hebben doorstaan? Of is er een psycholoog beschikbaar voor iemand die therapie nodig heeft?'

Een gendersensitieve aanpak is geen luxe, maar die is cruciaal voor de integratie, onderstreept Ashraf: 'Als je asielaanvraag, ga je in de overlevingsstand. Je doet alles wat nodig is en zodra je genesteld bent, denk je: hèhè, eindelijk rust.'

'Maar als er nog geen mogelijkheid is geweest om dingen te verwerken, dan komt alles pas op dat moment naar boven – en dan kun je in een isolement belanden. Dan trekt iemand zich veelal in de eigen gemeenschap terug, dan wordt diegene heel conservatief.'

'Het kan dus helpen als ze hun mentale bagage al aan het begin van het proces kunnen parkeren. Wij hebben allerlei methodieken die je voor een gendersensitieve aanpak kunt gebruiken en er zijn nog veel meer organisaties die er kennis over in huis hebben.'

Ze weet dat sommige IND- en COA-medewerkers uit zichzelf een cultuur- en gendersensitieve aanpak inzetten. 'Dat is absoluut prachtig, maar niet iedereen doet dat... wat ik niemand kwalijk neem, want ze hebben het druk en moeten zich aan processen houden. Maar daarom is het juist zo belangrijk dat er beleid wordt ontwikkeld; dat kan heel veel problemen oplossen.' ●

Anila Noor is directeur van New Women Connectors, een Europees netwerk voor internationale lobby rond migratie, asiel en inclusief beleid. Het wil de stemmen van migranten- en vluchtelingenvrouwen in Europa aan beleidsmakers, politici, overheden en internationale organisaties laten horen

Tahmina Ashraf is directeur van Voice of All Women, dat zich op de empowerment en steun aan vrouwelijke vluchtelingen en asielzoekers in Nederland richt. Ze wil gendergelijkwaardigheid in gemarginaliseerde gemeenschappen in Nederland, Afghanistan en wereldwijd bewerkstelligen

1125 mil millones para las Fuerzas armadas

#CatrinasVanNiss

#NosEstanMatando

Een als Catrina opgemaakt meisje houdt ter nagedachtenis aan de vermoorde vrouwen een roze kruis omhoog, zoals er sinds 2016 in Mexico-Stad jaarlijks bij wordt stilgestaan

Met de schijn van feminisme

Tekst: Jan-Albert Hootsen | Beeld: Lizbeth Hernández

In eigen land kampt Mexico al jaren met stijgend geweld tegen vrouwen, maar over de grens heeft het een volstrekt andere koers ingeslagen: als eerste in Latijns-Amerika begon het in 2020 aan expliciet feministisch buitenlandbeleid. Die

voortuitstrevendheid werd elders ter

wereld toegejuicht, maar

wat is na bijna drie jaar

het resultaat? 'We

kunnen er spijtig

genoeg kort

over zijn.'

Zomaar een greep uit artikelen in Mexicaanse kranten van de afgelopen weken. Op 31 oktober is een 33-jarige vrouw in haar huis in Huauchinango doodgestoken, in de zuidelijke deelstaat Oaxaca. Een dag eerder is het levenloze lichaam van een zestienjarig meisje op een braakliggend stuk grond in Toluca gevonden, iets ten westen van Mexico-Stad.

'Aantal vrouwenmoorden stijgt', kopte dagblad *El Financiero* op 20 oktober. In Mexico-Stad, Puebla en Morelos zetten vrouwen altaren met roze kruizen op voor de *Día de Muertos*, de Dag van de Doden; een traditionele Mexicaanse feestdag die samenvalt met Allerzielen en gewijd is aan het gedenken van overleden geliefden. De roze kruizen symboliseren de vele duizenden vrouwen die de afgelopen jaren zijn vermoord vanwege hun gender.

Volgens officiële cijfers worden er in Mexico dagelijks ten minste tien vrouwen op gewelddadige wijze om het leven gebracht – het aantal niet-dodelijke geweldsincidenten is ontelbaar. In een flink aantal van de 32 deelstaten hebben lokale en federale autoriteiten een 'genderalarm' afgeroepen, waarbij politie en justitie speciale bevoegdheden krijgen om gendergeweld aan te pakken.

Misdaden tegen vrouwen worden nochtans nauwelijks onderzocht, volgens mensenrechtenorganisaties zoals Amnesty International. Jaarlijks waarschuwen ze dat – in een land waar meer dan negentig procent van alle misdaden straffeloos blijft – vrouwen specifiek door de autoriteiten amper serieus worden genomen als ze aangifte doen van geweld.

Hoe alarmerend die situatie ook is, over de landsgrenzen laat Mexico een heel ander gezicht zien, want sinds tweeënehalf jaar behoort het tot een select groepje dat een expliciet feministisch buitenlandbeleid probeert te voeren.

De *política exterior feminista* is door Mexico in 2017 aangekondigd, hetzelfde jaar waarin Luxemburg en Frankrijk dat ook deden en in navolging van Zweden en Canada, de eerste twee landen die feminisme in hun buitenlandbeleid verankerden. Het ging officieel in januari 2020 van start en moest in eerste instantie gedurende een periode van vier jaar in de praktijk worden gebracht.

'Mexico's FBB is op een stel principes gebaseerd die acties van de overheid moeten promoten om de structurele verschillen, de genderkloof en ongelijkheden te verminderen en te elimineren', stelde het ministerie van Buitenlandse Zaken in een persbericht. 'Voor een eerlijkere en welvarender maatschappij.'

Volgens de Mexicaanse overheid zelf gaat het om een vijftal richtlijnen: buitenlandbeleid met genderperspectief en een feministische agenda, gendergelijkheid binnen het ministerie, het uitroeien van seksueel en gendergeweld daarbinnen en zichtbare gelijkheid en feminisme in alle onderdelen van het ministerie.

In de praktijk betekent dat volgens Buitenlandse Zaken dat er onder meer handleidingen voor gendervriendelijk handelen worden opgesteld, dat de ambassades en consulaten in het buitenland tegen discriminatie en naar internationale certificering met betrekking tot gelijkheid tussen vrouwen en mannen op de werkvloer streven en dat de Mexicaanse overheid het *HeForShe*-programma steunt (een solidariteitsbeweging van de VN).

De plannen konden in het buitenland al snel op veel lof rekenen, en niet alleen omdat ze op papier goed klinken. Mexico heeft een rijke en succesvolle diplomatieke traditie en heeft – in scherp contrast tot de corruptie, mensenrechtenschendingen, armoede en machtsmisbruik door autoriteiten in eigen land – de afgelopen twee

decennia een reputatie opgebouwd als een van de meest progressieve spelers in Latijns-Amerika op het gebied van klimaat, milieu en mensenrechten.

'De antecedenten van het nieuwe beleid hebben het gedrag van Mexico zowel binnenlands als op het wereldtoneel al gevormd', stelde Lyric Thompson, directeur beleid en belangenbehartiging van de denktank International Center for Research on Women (ICRW), kort na de officiële start van het FBB in het Amerikaanse tijdschrift *Foreign Policy*.

'Voorbeeld: Mexico nam een duidelijke leiderschapspositie in tijdens de VN-klimaatconferentie (COP25) in Madrid, waar de overheid gendergelijkheid als een niet-onderhandelbaar onderdeel van elke overeenkomst over klimaatverandering voorstond.'

'We hebben niets kunnen vinden... Vooralsnog lijkt het FBB vooral uit retoriek te bestaan'

Het ICRW had reden genoeg om enthousiast te zijn, want z'n werk is door de Mexicaanse overheid veelvuldig in het buitenlandbeleid verwerkt. Zo citeert dat een paar speerpunten die de denktank vorig jaar in een rapport heeft opgenomen over hoe een FBB moet worden gedefinieerd, waaronder 'prioriteiten stellen waar anderen dat niet doen'.

Volgens zowel het ICRW als het Mexicaanse buitenlandbeleid gaat het daarbij om meer dan vrouwenrechten alleen; ook de rechten van andere minderheden, zoals de lhbt-gemeenschap, moeten daarbij meewegen. Intersectionaliteit, dus.

Het enthousiasme over Mexico's ogenschijnlijk uiterst progressieve FBB was aanvankelijk groot, maar hoeveel is er – op de helft van de door Mexico zelf gestelde termijn – van terechtgekomen?

Niet bijzonder veel, is de ontzuisterende conclusie van Daniela Philipson. Ze is medeoprichter van *Feminista Internacional*, een internationaal platform dat meertalig onderzoek doet naar feminisme in overheidsbeleid in onder meer Mexico.

Samen met medeonderzoekers Dinorah Arceta en Ana Velasco publiceerde ze in september een uitgebreid rapport over het Mexicaanse FBB, vooralsnog het enige grondige onderzoek naar de inhoud en de effectiviteit van het nieuwe beleid.

'Over de effectiviteit kunnen we spijtig genoeg kort zijn: die is er niet of nauwelijks', legt Philipson uit. 'We hebben zoveel mogelijk naar de impact gezocht, ook door verzoeken naar het Nationale Instituut voor Toegang tot Informatie te sturen, maar we hebben niets kunnen vinden waaruit blijkt dat er een betekenisvolle impact is geweest... Vooralsnog lijkt het FBB vooral uit retoriek te bestaan.'

In het veertig pagina's tellende rapport stellen Philipson, Arceta en Velasco dat het aan structuur, coördinatie en duidelijke doelen schort, waardoor er in werkelijkheid weinig van de goede voor-

Niet alleen worden er jaarlijks vele honderden vrouwen vanwege hun gender vermoord, ook de wijze waarop lijkt steeds wreder en extremer te worden.

Regelmatig duiken in sensatiekranten gruwelijke koppen en foto's op van vrouwen die niet alleen om het leven zijn gebracht, maar daarbij seksueel zijn misbruikt, gemarteld of verdwenen.

Seksueel en gendergeweld richt zich in Mexico niet alleen op vrouwen in het algemeen. Transpersonen en vrouwen die tot een van de vele oorspronkelijke etnische groepen behoren, lopen in het bijzonder risico slachtoffer van geweld te worden. In hun geval wordt gendergeweld gekoppeld aan homohaat, racisme of trans-fobie.

De laatste twee jaar zijn er flinke barsten in het progressieve imago van de president verschenen

Het protest tegen dat geweld wordt steeds luider, met name op Internationale Vrouwendag: de afgelopen jaren brachten de demonstraties op 8 maart steeds vele tienduizenden vrouwen op de been.

De woede richt zich met name tegen de autoriteiten, die volgens hen niet alleen veel te weinig doen om vrouwen te beschermen, maar er zelf ook regelmatig bij betrokken zijn. Zo is een schrikbarend hoog aantal vrouwen de laatste jaren door agenten seksueel misbruikt, in met name Mexico-Stad.

Een bron van de woede is president López Obrador zelf. Hij werd in 2018 met overmacht tot president verkozen (na twee eerdere, mislukte pogingen), met de belofte het land niet alleen te verlossen van corruptie, armoede en criminaliteit, maar zich ook in te zetten voor mensenrechten, minderheden en vrouwen.

Dat leidde tot hoge verwachtingen, die de president aanvankelijk zelfs leek in te lossen. Niet alleen kondigde hij in 2019 een pakket maatregelen aan om geweld tegen vrouwen hard te bestrijden, ook leek hij het goede voorbeeld te geven door zijn kabinet voor de helft uit vrouwen te laten bestaan, een novum in de Mexicaanse geschiedenis.

En ook het federale Congres bestaat voor het eerst voor de helft uit vrouwelijke volksvertegenwoordigers, een gevolg van vrouwenquota die door zowel López Obradors eigen partij – de Beweging voor Nationaal Herstel – als oppositiepartijen werden gerespecteerd.

Met name de laatste twee jaar zijn er alleen flinke barsten in het progressieve imago van de president verschenen, op het gebied van vrouwenrechten. Niet alleen is zijn regering er niet in geslaagd het geweld tegen vrouwen in te dammen, de president zelf lijkt zich steeds vaker af te keren van de vrouwen die veiligheid en gerechtigheid eisen.

Een kapitale blunder van AMLO, zoals het staatshoofd in de volksmond wordt genoemd, naar zijn initialen, waren zijn opmerkingen tijdens de covidpandemie, die aan honderdduizenden Mexicanen het leven heeft gekost.

nemens blijkt. Bovendien, stellen ze, is slechts één directie in het ministerie überhaupt actief met feministisch beleid bezig, waardoor de meeste afdelingen weinig tot niets hebben bereikt.

Een goed voorbeeld is volgens Philipson te zien in de manier waarop de ambassades en consulaten met noodgevallen omgaan waarbij Mexicaanse vrouwen in het buitenland zijn betrokken.

'Ook daar zien we dat er van het FBB niet bijzonder veel terecht komt', zegt ze. 'Mexico heeft de reputatie dat het – zeker in vergelijking met andere landen in Latijns-Amerika – veel aandacht heeft voor de eigen burgers in het buitenland. Juist dáár zou er veel te winnen zijn.'

In het rapport noemen de drie een specifieke kwestie van hoe de Mexicaanse consulaire diensten, ondanks het bestaan van het FBB, daarbij nog steeds ernstig in gebreke blijven. In juni vorig jaar werd de Mexicaanse Paola Schietekat, die als econoom in het Qatarese Doha woont, op de werkvloer het slachtoffer van geweld door een collega.

In plaats van dat de autoriteiten de zaak onderzochten, arresteerden ze haar op beschuldiging van 'samenwonen buiten het huwelijk', waar in Qatar tot zeven jaar celstraf voor kan worden gegeven.

Volgens Schietekat reageerden de Mexicaanse autoriteiten, waaronder de ambassade in Doha en het ministerie van Buitenlandse Zaken, niet of nauwelijks op meerdere verzoeken om hulp. Pas nadat ze in februari uit wanhoop haar toevlucht tot Mexicaanse media en sociale netwerken zocht, ging het ministerie tot actie over en werd de zaak uiteindelijk opgelost dankzij een directe interventie van minister Marcelo Ebrard.

'De zaak in Qatar toont goed aan hoe de Mexicaanse overheid een feministische buitenlandpolitiek zou kunnen en moeten toepassen', zegt Philipson. 'Het is van belang dat alle ambassades en consulaten de context van de vrouwenrechten kennen in de landen waar ze werken. In de kwestie-Schietekat bleek het consulaat haar geen goed advies te hebben gegeven en werd er niet kordaat gereageerd – juist dat zou in een FBB prioriteit moeten krijgen.'

En dan is er nog de olifant in de kamer, die niet te negeren is: het schokkende geweld tegen vrouwen in eigen land en de retoriek en het binnenlandse beleid van president Andrés Manuel López Obrador, dat in schril contrast staat tot de progressieve plannen van Buitenlandse Zaken. Dat contrast maakt het FBB volgens critici ronduit ongeloofwaardig.

De afgelopen jaren zijn Mexicaanse vrouwen, vrouwenorganisaties en bondgenoten in het maatschappelijk middenveld steeds luider en woedender gaan demonstreren tegen het gendergeweld.

Terwijl het land meermaals de publieke ruimte met gedeeltelijke lockdowns beperkte, nam het huiselijk geweld tegen vrouwen en kinderen zienderogen toe. De president ontkende echter dat er überhaupt sprake was van een stijging van het aantal noodoproepen bij politie en hulpdiensten – volgens hem was negentig procent van die oproepen 'vals'.

Voor veel Mexicaanse feministen, vrouwen en mensenrechtenorganisaties was de koppige steun van de president voor Félix Salgado Macedonio tijdens diens campagne voor het gouverneurschap van Guerrero vorig jaar de druppel.

Salgado – een veteraan in de federale Senaat, die in de straatarme deelstaat in het zuiden van Mexico grote populariteit geniet – werd in de aanloop naar de verkiezingen door meerdere vrouwen van seksueel misbruik beschuldigd. Ondanks de enorme protesten tegen zijn kandidatuur, weigerde de president pertinent zijn steun voor Salgado, een bondgenoot en persoonlijke vriend, in te trekken.

'Het was een verschrikkelijk teken dat de president hem maar bleef steunen', zegt Yolitzín Jaimes, een feminist uit Guerrero, die vorig jaar fanatiek campagne voerde tegen Salgado's kandidatuur.

'Voor mij was het eigenlijk het moment dat ik me realiseerde dat Mexicaanse vrouwen in president López Obrador geen bondgenoot hebben, eerder het tegenovergestelde. Ik heb het al eerder gezegd: voor mij hebben AMLO en zijn regering de banden die ze met het feminisme hadden verbroken.'

Jaimes is dan ook skeptisch over het bestaan van het FBB. 'Het is voor mij niet te verenigen dat er in Mexico zoveel geweld is tegen vrouwen, dat er feministen worden opgepakt omdat ze tegen het geweld demonstreren, maar dat de regering tegelijkertijd naar buiten toe feministisch beleid probeert te promoten. Hoe communiceer je dat naar het buitenland?'

Vice Versa heeft meermaals geprobeerd om zowel van het kantoor

van president López Obrador als van het ministerie van Buitenlandse Zaken toelichting te krijgen, maar kreeg daarop geen antwoord. De Mexicaanse overheid lichtte de door feministen onderstreepte tegenstelling tussen het FBB en de situatie in eigen land vorig jaar niettemin toe in een rapport van het International Center for Research on Women.

'Het zou niet coherent zijn dergelijk beleid te bevorderen als genderkloven en ongelijkheden in eigen land door blijven gaan – dáárom zijn we geïnteresseerd in internationale samenwerking met landen met feministisch beleid', zo stelde het Mexicaanse commentaar. 'Vanuit hun ervaringen kunnen we leren hoe we de opbouw van gelijkwaardige en inclusievere samenlevingen kunnen bevorderen.'

Ook voor Daniela Philipson is het contrast tussen binnen- en buitenland qua feministisch beleid groot. 'Het bestaan van het FBB is zonder meer een contradictie als je naar de situatie in eigen land kijkt', vertelt ze. 'Ik zie dat er niet veel openheid in het ministerie is om over het beleid te praten. We hebben een paar keer geprobeerd ons rapport aan het ministerie aan te bieden, zonder resultaat.'

Dat wil evenwel niet zeggen dat het FBB helemaal gedoemd is te mislukken, benadrukt ze. In hun rapport doen zij en haar mede-onderzoekers een reeks aanbevelingen om het beleid de goede richting op te duwen. Het team stelt onder meer voor duidelijke criteria op te stellen om het beleid te meten en meer middelen te geven om het uit te kunnen voeren.

'Vooral het meten van de impact is belangrijk. Feministisch beleid is nieuw en het is lang niet altijd duidelijk hoe het uitgevoerd kan worden', zegt ze. 'Dat is niet alleen een Mexicaans probleem, maar het is wel nodig dat de Mexicaanse overheid duidelijk maakt hoe ze haar doelen precies wil bereiken.' ●

Bij een demonstratie toont een oudere vrouw het roze kruis, het symbool tegen de femicide, en wordt dan massaal geknuffeld

‘Wij zijn in feite de eerste hulp’

© Unsplash

Het terrein van oorlog en vrede is nog steeds hypermasculien: wie eraan denkt, ziet rijen legercommandanten, machosoldaten en anonieme, huilende vrouwen. Zowel voor, tijdens als ná het conflict zijn vrouwen vrijwel van onderhandelingen en besluitvorming uitgesloten – dat is bizar, en eeuwig zonde.

Tekst: Marlies Pilon

Leeft iedereen nog? Wat nu? Het is vrijdag 25 februari, de dag nadat Russische tanks onverwacht hun land zijn binnengevallen. Tien activisten van Feminist Workshop hebben afgesproken elkaar op kantoor te ontmoeten voor koffie, solidariteit, een schouder.

Daar, midden in het centrum van de Oekraïense stad Lviv, neemt het gesprek al snel een wending, blikt medeoprichter Yosh Pshyk terug. Haar vertaler Kira Leonova helpt waar nodig.

‘We hadden het ineens over hoe we gevluchte Oekraïense families konden opvangen en steunen, want we wisten dat mensen – bang voor Poetins bloeddorst – naar het westen zouden vluchten, richting Lviv. Wat als we ze huisvesting, voedsel en psychologische hulp konden bieden?’

De ene dag was Feminist Workshop nog een netwerk van feministische activisten in Oekraïne, met educatieve Insta-berichten en straatdemonstraties tegen seksueel ge-

weld. De dag erop besloot het een opvangplek voor gevluchte kinderen, tieners, mensen met een handicap, alleenstaande moeders, bejaarden en huisdieren te zijn.

Die opvangplek zou dienstdoen als slaapzaal, voedselbank, babycentrale, praatgroep voor tieners en lhbt'ers, bejaardenhuis, tech-hub en psychosociale dienstverlener ineen. Pshyk realiseerde zich dat het plan alleen met financiële middelen kon slagen, maar dat nadenken over strategie en fondsenwerving werkt niet als je achtergrondgeluid het luchtalarm is.

‘Ik besloot die dag dat als ik Oekraïne wilde helpen, ik het land moest verlaten. Ik had een uitnodiging van een partnerorganisatie in Berlijn gekregen; die kon me opvangen als de oorlog uit zou breken. Als jonge vrouw met een paspoort was het voor mij niet moeilijk uit mijn moederland te vluchten.’

Nog die nacht is ze vertrokken. Sinds die tijd werkt ze vanuit Engeland met Feminist

Workshop in Oekraïne mee, dat intussen al aan honderden vluchtelingen – en wat katten en honden – onderdak en ondersteuning heeft gegeven.

‘Onze activiteiten zijn misschien veranderd, maar onze feministische visie is nog steeds leidend: of we nu op de baby van een gevluchte moeder passen, zodat die kan werken, of wanneer we naar het oorlogstrauma van een verse weduwe luisteren en dat vastleggen... Ook hebben we een “fem-appartement”, voor activisten uit andere delen van het land.

‘Ons motto? Al doende leert men. Wij werken niet hiërarchisch, maar horizontaal. We maken ruimte voor reflectie en voor het delen van ervaringen en kennis, ook met andere groepen. Alleen samen en in solidariteit kunnen we deze opvang dragen.’

Terwijl de Oekraïense Pshyk naar Engeland is gevlucht, zit Wopke Hoekstra op het moment van schrijven vast in een schuil-

kelder in Kiëv. Tijdens een bezoek van de Nederlandse delegatie kwam er een signaal binnen over rondvliegende Russische raketten.

‘Feministen zijn meestal pacifistisch, maar dat kunnen wij ons in deze situatie niet veroorloven’

Het Parool citeerde de minister ondergronds: ‘Daar kan maar één antwoord op zijn: dat is doorgaan, doorgaan met het steunen van Oekraïne, doorgaan met het sturen van wapens, doorgaan met humanitaire hulp.’

Opvallend: op foto's van de Nederlandse delegatie in Kiëv eerder die dag zie je alleen mannelijke politici en mannelijke militairen. Zoals bij beelden van Poetin, die zich aan zijn eindeloze tafel laat adviseren door een leger van louter mannelijke bevelhebbers.

Hoe wil Hoekstra Oekraïne precies blijven steunen? Hij heeft – als hij heelhuids terugkeert – nog een paar maanden om het Nederlandse FBB voor te bereiden. Nu die ruimte er is, hoopt Pshyk dat het ministerie van Buitenlandse Zaken in zijn beleid ook rekening houdt met de manier waarop de oorlog anders uitpakt voor vrouwen.

‘Je ziet dat bestaande verhoudingen worden uitvergroet’, zegt ze. ‘Mannen moeten vechten. De kwetsbare groepen die moeten vluchten (alleenstaande moeders, vrouwen met een handicap, lhbt'ers en oudere mensen) verliezen niet alleen hun huis, maar ook hun netwerk, hun vrienden, mogelijk hun baan.

‘Ze komen terecht op plekken met weinig voorzieningen. Waar sociale instanties vaak niet goed meer werken, scholen overvol of gesloten zijn en er weinig voedsel voorradig is. In die situatie moeten ze voor zichzelf en vaak ook voor anderen zorgen en de rol van kostwinner op zich nemen.

‘Op plaatsen waar nog wordt gevochten is de situatie nijpender, met vaak een gebrek aan informatie en elektriciteit en met veel gendergerelateerd en seksueel geweld.’

Pshyks organisatie is nu bezig de gevluchte vrouwen erover te interviewen, om een

goed beeld van hun ervaringen te krijgen. ‘Mensenrechtenschendingen moeten worden gedocumenteerd en voor de slachtoffers moet er gerechtigheid komen’, zegt ze.

‘Toch valt dat nog vaak onder het kopje “vrouwenzaken”, terwijl het mannen en scheve machtsverhoudingen zijn die zich eraan schuldig maken – en het dus vooral een mannenprobleem is!’

Vanuit Engeland grijpt ze elke mogelijkheid aan verbinding met feministische en maatschappelijke organisaties in Europa te maken. ‘Het is belangrijk dat de ervaring en kennis van feministische activisten en ngo's meetelt en steun krijgt. Wij zijn in feite de eerste hulp, wij weten wat nodig is en wat er speelt.’

Vanuit het feminisme is er veel aandacht voor conflictpreventie en vrede: zo is VN-resolutie 1325 over het belang van vrouwen bij vredesonderhandelingen betrekken een mijlpaal, maar de praktische uitwerking laat nog veel te wensen over. In werkelijkheid zitten er nog steeds maar bar weinig vrouwen aan tafel.

Het is pijnlijk dat de ervaring en de vertegenwoordiging van de helft van de bevolking zo mager is. Onderzoek toont aan dat hoe meer vrouwen meedoen aan vredesonderhandelingen, hoe groter de kans op langdurige vrede is.

Tussen 1992 en 2019 was dertien procent van de onderhandelaars in vredesprocessen vrouw. Bij bemiddeling en het ondertekenen van vredesakkoorden was dat zes procent. Zeven van de tien vredesprocessen bevatte geen enkele vrouwelijke mediator of ondertekenaar.
(Bron: de VN, 2020)

Pshyk is blij dat Hoekstra financiële steun en humanitaire hulp aan Oekraïne wil blijven geven. ‘Feministen zijn meestal pacifistisch, maar dat kunnen wij ons in deze situatie simpelweg niet veroorloven.

‘We moeten ons kunnen verdedigen tegen de imperialistische agressie. Wat de internationale gemeenschap nog meer kan doen is ophouden handel met Rusland en Russische oligarchen te drijven.’

Dat gebeurt nog te weinig, vindt ze: ‘Dit is een imperialistische oorlog om ordinaire grondstoffen en macht, die makkelijk kan ontsporen. Het is naïef te denken dat Poetins honger bij onze landsgrenzen stopt; dit

is een gevaar voor heel Europa.’

Daarom zou volgens haar een feministisch buitenlandbeleid pal moeten staan voor mensenrechten en gendergelijkheid – boven zakendoen en deeltjes sluiten met autoritaire regimes en imperialistische overheden.

Van alle ministers van Defensie is twaalf procent vrouw.
(Bron: de VN, 2022)

Nu staat er in de nieuwe Defensienota eenmaal het woord vrouw en eenmaal het woord gender – daarmee laat Defensie het feministisch buitenlandbeleid links liggen. Dat noemt Petra Stienen in een interview voor deze special teleurgesteld ‘een zwakte van beleidsbeslissers.’

Alle conflicten hebben met dominantie en machtsongelijkheid te maken en daarom is er een geïntegreerd buitenlandbeleid nodig, zegt ze: ‘Of we nu wel of geen wapens sturen, een goede genderanalyse is noodzakelijk voor het maken van weloverwogen beslissingen, voor een brede blik.

‘Zo'n analyse gaat niet alleen over vrouwen, maar kijkt naar alle vormen van geweld en trauma, ook op de lange termijn. Voor mannen aan het front, vrouwen die achterblijven, transgenders op de vlucht...’

Alle onderdelen van Buitenlandse Zaken – dus ook Handel en Defensie – hebben zo'n blik en analyse nodig, vindt Stienen.

Intussen blijft Feminist Workshop steun aan de gevluchte baby's, kinderen, tieners, vrouwen, bejaarden en huisdieren geven. Samen met een netwerk van organisaties in Lviv is het bezig met de voorbereiding van een tentoonstelling voor de zestien dagen tegen gendergerelateerd geweld, in december. Ze voelt nu, meer nog dan vóór de oorlog, hoe belangrijk haar werk voor haar en de toekomst van haar land is. ●

Yosh Pshyk

'Het internet is niet neutraal'

De opkomst van het wereldwijde web heeft het feminisme voor nieuwe kansen en uitdagingen gesteld, ziet de Zuid-Afrikaanse Jan Moolman. Een gesprek over de genderkloof, onlineactivisme en digitale pioniers. 'Het is een misverstand aan te nemen dat we online ooit *one big happy family* zullen zijn,' zegt ze, 'want dat zijn we offline óók niet.' Maar de hoop voert de boventoon.

Tekst: Elian Yahye

© Ruth Wanjiru

Jan Moolman heeft een haat-liefdeverhouding met het internet – of, beter gezegd: met het internet zoals het nu is. De Zuid-Afrikaanse feminist coördineert het vrouwenrechtenprogramma van APC, een internationale netwerkorganisatie die ICT voor sociale rechtvaardigheid inzet.

Haar doel: online een omgeving creëren waar iederéén zich thuis voelt. 'Nu zijn het de *white boys* uit Silicon Valley die bepalen hoe het internet er voor iedereen uitziet', zegt ze.

De opkomst van het internet heeft het feminisme veel gebracht, en als Afrikaanse vrouw ondervond Moolman dat aan den lijve: 'Ik kreeg opeens toegang tot een schat aan informatie.' Met een paar muisklikken ging er een wereld voor haar open: op blogs als *HOLAAfrica!* en *Adventures from the Bedrooms of African Women* kreeg ze een intiem inkijkje in de ervaringen van andere Afrikaanse vrouwen met liefde en seksualiteit.

'Het internet geeft een stem aan mensen die hiervóór niet gehoord werden', zegt ze. 'Dat is een klassiek feministisch thema.' Maar er bleek ook een keerzijde aan de opkomst van het web te zitten.

Toen het internet zoals we dat nu kennen in de jaren tachtig ontstond, was het omgeven door utopische verwachtingen. De nieuwe en revolutionaire technologie – democratisch en gedecentraliseerd – zou iedereen ter wereld met elkaar verbinden. Het idee was dat internet een grote gelijkmaker zou zijn, en daar zouden vooral minderheden en gemarginaliseerde groepen van profiteren. 'Dat was natuurlijk erg naïef', verzucht Moolman.

Van dat oorspronkelijke utopisme is intussen weinig meer over. Klokkenluider Edward Snowden toonde in 2013 aan hoe overheden het internet gebruiken om burgers te bespioneren en in documentaires als *The Social Dilemma* bieden de architecten van socialemediaplatformen hun excuses aan voor de scrollverslaving en de onlinebubbels die ze hebben gecreëerd.

Voor vrouwen in het bijzonder is het wereldwijde web regelmatig een 'onguur gebied', ziet Moolman: 'Het is niet verrassend dat bestaande machtsstructuren en misogynie ook online de kop opstaken – dat hadden we kunnen weten.'

Ze wijst naar de alomtegenwoordigheid van 'online gender-based violence'. Deze relatief nieuwe term omvat de uiteenlopende manieren waarop vrouwen op het internet worden lastiggevallen en geïntimideerd: van cyberstalking tot en met wraakporno. Ook zijn vrouwen – met name als ze hun mening geven – bij uitstek slachtoffer van nepnieuws campagnes. 'Die zijn vaak specifiek gericht op vrouwelijke journalisten en politici.'

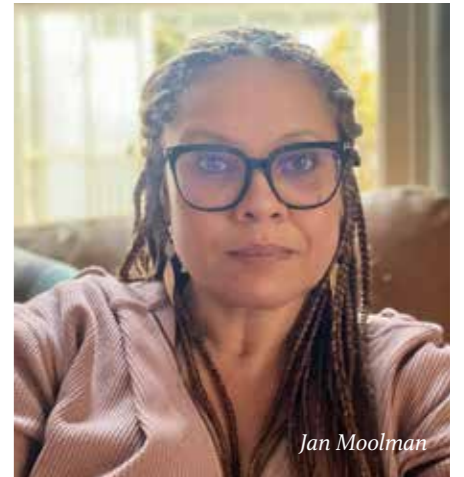
In 1990, toen het web nog in de kinderschoenen stond, is APC opgericht. 'We begonnen als een netwerk van vrouwen en organisaties uit Azië, Afrika en Latijns-Amerika die geïnteresseerd waren in nieuwe communicatietechnologieën.'

Het geeft advies aan de Verenigde Naties en publiceerde in 2016 een manifest, opgesteld na consultaties met meer dan honderd feministen, dat de contouren van een nieuw soort internet schetst. 'Er kwam steeds meer oog voor het politieke aspect van het web', zegt ze.

Twee jaar voor de start van APC, in '88, werd Nederland als tweede land ter wereld op het internet aangesloten. Onder minister Liesje Schreinemacher is digitalisering nu een van de speerpunten van het Nederlandse ontwikkelingsbeleid geworden.

Dat is op zich een goede zaak, vindt Moolman, máár: 'Internet is dus niet neutraal', drukt ze de minister op het hart. 'Vrouwen hebben andere ervaringen dan mannen en in het Zuiden zijn er weer andere uitdagingen dan in het Westen.'

Zoals internettoegang. Terwijl meer dan negentig procent van de mensen in het Westen op internet kan, is een verbinding in grote

Jan Moolman

delen van de wereld nog steeds een luxe. 'Deels komt dat door de kosten: het is in veel zuidelijke landen verschrikkelijk duur.'

Moolmans zus vertelde haar ooit dat ze tijdens online universiteitsexamens telkens moest afwegen welke vragen ze wel of niet zou beantwoorden. 'Ze had niet genoeg data om de hele toets in te leveren.'

En naast deze *digital divide* tussen Noord en Zuid is er ook sprake van een *digital gender gap*: vrouwen hebben minder toegang tot internet dan mannen – vooral in het Zuiden.

Overheden deinzen er niet voor terug het internet plat te leggen of dissidenten online te bespioneren

Volgens de World Wide Web Foundation hebben mannen tot ruim vijftig procent meer kans om internettoegang te hebben dan vrouwen, in de minst ontwikkelde landen. Afrika is het enige continent waar die kloof groter lijkt te worden.

De ngo Plan International vroeg zich na de bekendmaking van de Nederlandse beleidsplannen dan ook af hoe die 'ten goede komen aan meisjes die nog nooit met wifi verbonden zijn geweest'. Moolman is het ermee eens. Bovendien: 'Vrouwen in het Zuiden hebben – net als iedereen – het recht om op internet te gaan. Het gaat om keuzevrijheid.'

Toch weten steeds meer Afrikaanse vrouwen de weg naar het web te vinden. Volgens onderzoeksbureau Afrobarometer is het aantal vrouwen dat regelmatig online is in vijf jaar tijd meer dan verdubbeld, van elf naar 26 procent.

In veel gevallen gebruiken ze hun internetverbinding als activistisch middel, ziet de Oegandese blogger en journalist Rosebell Kagumire. In een artikel op nieuwsplatform *The Elephant* schrijft ze dat er in Afrika een vierde feministische golf opkomt, waarin het gebruik van digitale middelen centraal staat.

De hashtag #SudanWomenProtest vormde het startschot van de protesten die in 2019 een einde aan het bewind van dictator Omar al-Basjir maakten en in Nigeria waren onlinefeministen aanjagers van de #EndSars-demonstraties tegen politiegeweld. Tegelijkertijd is de opkomst van het internet een tweesnijdend zwaard, ziet Kagumire.

Toen een bekende Oegandese dichter op Facebook kritiek uitte op de overheid omdat die geen maandverband aan tienermeisjes beschikbaar stelde – die daardoor niet meer naar school gingen –, kwam dat haar op een jaar gevangenisstraf te staan.

En overheden deinzen er niet voor terug het internet plat te leggen of dissidenten online te bespioneren.

En de alternatieven zijn er, ziet Moolman: aan de randen van het web wordt het internet opnieuw uitgevonden

Meerdere Afrikaanse regeringen zijn onlangs in verlegenheid gebracht toen naar buiten kwam dat ze van de beruchte spionagesoftware Pegasus gebruikmaakten, van het Israëliëse bedrijf NSO. 'En het zijn altijd de gemarginaliseerde groepen', zegt Moolman, 'die het hardst geraakt worden.'

Een paar jaar geleden kreeg APC van steeds meer vrouwenrechtenactivisten te horen dat hun Facebook-pagina's werden geblokkeerd. Ze gebruikten hun onlinebereik om aandacht voor de positie van vrouwen te vragen en om sociaal gevoelige thema's bespreekbaar te maken.

Moolman: 'Hun berichten werden massaal gerapporteerd en als "ongepast" aangemerkt. Als er veel meldingen komen, worden de gerapporteerde profielen verwijderd.' Het Facebook-beleid werd gebruikt om onwelgevallige meningen in de kiem te smoren. 'We zien het steeds vaker gebeuren bij vrouwen die opkomen voor hun rechten – of voor de rechten van andere groepen.'

Het komt deels voort uit een blinde vlek bij de grote techbedrijven: Facebook, Twitter en Google. 'Als het om gebruikersvoorwaarden en contentbeleid gaat, hanteren ze een *one size fits all*-benadering. Er is daarbij geen oog voor de lokale context – en dus ook niet voor hoe het beleid gemarginaliseerde groepen raakt.'

Het stemt haar bezorgd dat de grip van Silicon Valley op het web steeds sterker wordt. 'Het is verontrustend dat het internet steeds meer in handen van drie bedrijven komt: zij bepalen alles voor de rest.'

Meer internettoegang in het Zuiden is nodig, vindt Moolman, maar je moet ook kijken wat voor uitwerking digitalisering op gemarginaliseerde groepen heeft. En 'daar is de intersectionele bril voor nodig', zegt ze.

Digitale technologie is potentieel emancipatoir, maar kan vormen van onderdrukking juist ook versterken. 'Stel dus altijd de vraag: wat

zijn de gevolgen voor meisjes, of voor seksuele minderheden?' Of, anders gezegd: tot welk internet wordt hen precies toegang geboden?

Het web moet volgens Jan Moolman gedekoloniseerd worden – en dat is deels een kwestie van geld. Arme landen profiteren op dit moment nauwelijks van de digitale revolutie: volgens VN-organisatie UNCTAD komen de opbrengsten van onlineplatformen voor negentig procent ten goede aan Amerikaanse en Chinese bedrijven. Maar ook wat het taalaanbod betreft is het huidige internet koloniaal, vertelt ze. 'Platformen worden op dit moment gedomineerd door het Engels', wat ervoor zorgt dat culturele diversiteit online wordt uitgevlakt, maar ook dat internet minder toegankelijk is. 'Je kunt grote sociale-mediabedrijven vaak alleen maar in het Engels benaderen.'

Ook moeten de platformen gedemocratiseerd worden, denkt ze: 'Laat mensen stemmen over de functies die erop worden aangeboden, of over de regels die worden gehanteerd – dat is op dit moment totaal ondoorzichtig.' De techreuzen beweren dat ze bereid zijn te hervormen, maar in hoeverre dat oprecht is moet volgens Moolman blijken. 'Er moeten vooral meer alternatieven komen.'

En de alternatieven zijn er, ziet Moolman: aan de randen van het web wordt het internet opnieuw uitgevonden. Manyverse is een gratis sociaal medium 'without the bad stuff', dat de privacy van gebruikers wel respecteert, niet in handen is van een bedrijf en geen advertenties toont.

Braziliaanse activisten lanceerden berichtendiensten die internet-shutdowns kunnen weerstaan en feministische hackers uit Brazilië en Mexico bedachten zelfs een *open source*-, draadloos netwerk dat helemaal los van het internet staat en gebruikt kan worden om op een veilige manier digitale content te delen. 'Er moet veel meer energie naar dat soort initiatieven gaan', zegt Moolman dan ook.

Want hoewel zij erin slagen een radicaal andere visie voor het internet te schetsen, is het op dit ogenblik vechten tegen de bierkaai. 'Zij bevinden zich nu vooral nog in de marge; er zijn veel meer investeringen nodig.'

De Nederlandse overheid kan een rol spelen in dat proces, al moet ze haar koopmansgeest dan wel laten varen. Moolman: 'Er moet vooral op een andere manier naar het concept innovatie worden gekeken. Nu wordt het nog op een heel kapitalistische manier gedefinieerd: nieuwe technologieën en platformen moeten bovenal veel geld opleveren.'

Fuxico, Manyverse en gelijksoortige initiatieven zijn door die bril bezien dus niet innovatief. 'Ze zijn *open source* en maken veelal van gratis software gebruik – het maken van winst staat niet centraal.' Maar juist omdat ze voortkomen uit de behoeften van gebruikers en lokale gemeenschappen zijn ze zo waardevol, zegt Moolman. 'We moeten mensen in staat stellen op hun eigen voorwaarden online te actief te zijn.'

Hoewel er nog een wereld te winnen is, geeft het werk van de digitale pioniers haar hoop. Ook de groeiende aandacht voor de problematische kanten van het huidige internet – wit, westers en patriarchaal – is volgens haar een goed teken.

Maar, benadrukt ze, het internet zal nooit perfect zijn. De virtuele wereld heeft veel te bieden, zeker aan mensen die aan de zijlijn staan, maar een gezonde dosis realisme is op z'n plaats. 'Het is een misverstand aan te nemen dat we online ooit *one big happy family* zullen zijn, want dat zijn we offline óók niet.' ●

'On- en offline discriminatie zijn niet los van elkaar te zien'

Tekst: Elian Yahye

In Pakistan heeft zich de laatste jaren een digitale revolutie voltrokken, maar de opmars van het internet kent wel een keerzijde: cybergeweld bedreigt zowel de levens van Pakistaanse vrouwen als de persvrijheid. 'En toch zijn we vóór anonimiteit', betoogt Verónica Ferrari, van APC – omdat het voor veel vrouwen en lhbt'ers voor privacy en bescherming heeft gezorgd. Ontleding van een 'veelkoppig monster'.

Het was een wonder dat ze nog leefde. De Pakistaanse student Khadija Siddiqui werd op een lentedag in 2016 uit het niets door haar klasgenoot belaagd: de man had haar op klaarlichte dag driëntwintig keer met een mes gestoken, en toch lag het niet voor de hand dat de dader gestraft zou worden.

Omdat hij de zoon van een vooraanstaande advocaat was, raadde iedereen het Siddiqui af een rechtszaak aan te spannen – iedereen, behalve één jonge advocaat. Hij adviseerde haar de foto's van haar verwondingen online te plaatsen. Al snel ontstonden er Facebook-groepen, zoals *Justice for Khadija*, en #FightLikeKhadija was trending op Twitter.

Onder druk van de publieke opinie besloten de autoriteiten in actie te komen: de dader werd tot vijf jaar cel veroordeeld. 'Sociale media maakten van mijn zaak een landelijke beweging', vertelde Siddiqui aan de Pakistaanse krant *The Express Tribune*.

De aanval is geen uitzondering, gendergerelateerd geweld is een hardnekkig probleem in Pakistan; activisten noemen het geweld tegen vrouwen – vaak seksueel van aard – zelfs een 'stille epidemie'.

De Thomson Reuters Foundation publiceert eens in de zoveel jaar een lijst met daarop de gevaarlijkste landen voor vrouwen. Pakistan stond de laatste keer op nummer zes.

Sociale-mediacampagnes geven slachtoffers van geweld een gezicht – en zeker in Pakistan zijn die effectief, zegt Sadaf Khan, van Media Matters for Democracy (MMfD). De in 2016 opgerichte ngo onderzoekt onder meer hoe media en democratie met behulp van digitale middelen versterkt kunnen worden. Pakistan is relatief laag-geletterd, zegt Khan, ‘dus met audio en video kun je veel meer mensen bereiken dan met het geschreven woord’.

Toch ziet Khan geen reden voor al te veel optimisme. De opkomst van het internet heeft een duidelijke schaduwkant: in 2012 is het land opgeschrikt door de dood van vijf meisjes uit de Pakistaanse regio Kohistan.

Er was twee jaar eerder een video ‘viraal’ gegaan, waarop de meisjes zongen en klaptten terwijl een jongen aan het dansen was. Uiteindelijk bleek dat de meisjes door familieleden waren vermoord, eerwraak was het motief.

Pakistaanse politici en beleidsmakers zijn zelf vaak aanjagers van online haatcampagnes

‘Het internet’, zegt Khan, ‘heeft het leven van vrouwen er niet veiliger op gemaakt.’

De opkomst van digitale technologie werpt een licht op het wijd-verbrede geweld tegen vrouwen en meisjes, maar tegelijk is het een katalysator: een onschuldige foto of video kan de aanleiding vormen voor dodelijk geweld. Veel Pakistaanse gezinnen proberen hun dochters zoveel mogelijk van het internet af te houden, zegt Khan. Ze verzucht: ‘En dat begrijp ik ergens wel.’

In Pakistan voltrok zich de voorbije twee decennia een digitale revolutie. Begin deze eeuw had één procent van de bevolking toegang tot het internet, wat volgens onderzoek van Google en marktonderzoeker Kantar vorig jaar naar 54 procent is gestegen. Dat betekent dat er op dit moment 118 miljoen Pakistaanse internetgebruikers zijn.

Vrouwen die online gaan, zijn veelal het mikpunt van intimidatie en haatcampagnes. Het Federale Onderzoeksbureau is verantwoordelijk voor het behandelen van cybermisdriften. ‘Elk jaar meldt het dat het hoogste aantal klachten van vrouwen komt’, zegt Khan. ‘Het gaat om doodsbedreigingen, of vrouwen die met intieme foto’s gechanteerd worden.’

Volgens de Digital Rights Foundation, een ngo die ICT inzet voor democratie en mensenrechten, heeft veertig procent van alle vrouwelijke internetgebruikers te maken met online intimidatie. Enkele jaren geleden riep de organisatie een speciale hulplijn voor slachtoffers van cybergeweld in het leven – en ze kan het aantal klachten sindsdien amper bijbenen: in de afgelopen vijf jaar kwamen er meer dan elfduizend binnen.

Vrouwelijke journalisten en activisten zijn het voornaamste doelwit van online agressie. Met name op Twitter lijken haat- en intimidatiecampagnes aan de orde van de dag.

Khan: ‘Die zijn vaak goed georganiseerd. Als je ergens kritisch over bent, word je direct overspoeld door een stroom aan gewelddadige taal en bedreigingen.’ Een veelgebruikte tactiek is *doxing*: het zonder toestemming online plaatsen van adressen en andere persoonlijke informatie.

Ook mannelijke journalisten worden online lastiggevallen, benadrukt Khan. Ze worden beschuldigd van sensatiezucht of van het verspreiden van nepnieuws, ‘maar er wordt niet over hen gezegd dat ze met iemand naar bed zijn geweest’, zegt Khan. ‘Hun intieme foto’s worden niet online geveild.’ Bij mannen richt de haat zich op de inhoud van hun werk, ziet ze. ‘Bij vrouwen gaat het om hun lichaam en hun gedrag.’

Cybergeweld bedreigt in Pakistan zelfs de persvrijheid. Vrouwelijke journalisten durven zich steeds minder uit te spreken, blijkt uit onderzoek van MMfD: ‘Negentig procent van de journalisten zegt aan zelfcensuur te doen.’ Elk kritisch artikel kan op een spervuur aan hatelijkheden, bedreigingen en verwensingen rekenen. ‘Veel journalisten durven hun verhalen online niet meer te delen.’

Van hun overheid hoeven ze niet veel te verwachten: Pakistaanse politici en beleidsmakers zijn zelf vaak aanjagers van online haatcampagnes. Benazir Shah, een verslaggever voor de Pakistaanse nieuwszender Geo News, beklagde zich vorig jaar in een interview met de *South Asia Journal* over hun rol. ‘Zodra een minister of ambtenaar je ergens van beschuldigt,’ zei ze, ‘zie je het aantal verwensingen omhoogschieten.’

Het is volgens Khan moeilijk te bewijzen dat politici ook direct betrokken zijn bij het opzetten en coördineren van online intimidatiecampagnes, maar er zijn wel sterke aanwijzingen voor. Zwermen van accounts – veelal bots – delen soms wel honderden tweets per minuut. ‘Allemaal hebben ze de vlag van de partij of een afbeelding van de politiek leider als profielfoto.’

Tijdens de covidpandemie deelde een journalist op sociale media een foto van haar arm, met daarop een witte pleister. Ze had net haar coronavaccin gehaald en riep haar volgers op zich ook te laten vaccineren.

‘Ze had gewoon een degelijk T-shirt aan’, zegt Khan. Toch kreeg ze met een stroom aan negatieve reacties te maken, mannen buitelden over elkaar heen om haar tot de orde te roepen. ‘Ze zeiden: “Hoe durf je je arm zo te laten zien?” Er werd geïnsinueerd dat ze geen echte moslim was.’

Dat hun gedrag onder een vergrootglas ligt, is voor Pakistaanse vrouwen niet nieuw, maar in de digitale wereld is er sprake van sociale controle *on steroids*. ‘Vroeger waren het mensen uit je eigen omgeving die je ergens op aanspraken, mensen die je persoonlijk kende. Nu krijg je een heel leger aan onbekende boze mannen over je heen – die zich blijkbaar in hun mannelijkheid aangetast voelen bij het zien van een foto van een journalist.’

Onveiligheid van vrouwen – on- en offline – is overal ter wereld een probleem, maar Pakistaanse vrouwen hebben te maken met meer obstakels dan vrouwen in veel andere landen, ziet Khan. ‘Het rechtssysteem is ingericht ten faveure van mannen.’

Volgens de Asian Human Rights Commission worden met name in het strafrecht vrouwen vaker benadeeld. Zo mocht Shah Hussain, de man die Siddiqui drieëntwintig keer met een mes had gestoken,

de gevangenis na drie jaar alweer verlaten – zonder dat Siddiqui daarvan op de hoogte was.

Volgens VN-organisatie UN Women durft minder dan twee procent van de vrouwen melding te maken van geweld. Politieagenten nemen meldingen vaak niet serieus, of zien ze als problemen die in eigen kring opgelost moeten worden.

Khan: ‘Of, erger nog: er wordt aan *victim blaming* gedaan. Je wordt als vrouw zelf verantwoordelijk gehouden voor de intimidatie waar je mee te maken krijgt.’ Dat geldt ook voor vrouwen die melding maken van cybermisdriften. ‘On- en offline discriminatie’, zegt Khan, ‘zijn niet los van elkaar te zien.’

Tot datzelfde inzicht kwam de Argentijnse Verónica Ferrari, die bij APC aan mondiaal beleid werkt, met een focus op cyberveiligheid. Vanuit haar functie is ze bij internationale fora betrokken – waaronder VN-conferenties – waar digitale thema’s centraal staan. ‘De on- en offline wereld zijn niet twee verschillende werkelijkheden, ze zijn een continuüm.’

De betekenis van cyberveiligheid is in de loop der jaren geëvolueerd, legt Ferrari uit: ‘Aanvankelijk had het vooral betrekking op staten.’ Overheden waren bezorgd over vijandige hackers, die geheime documenten konden stelen of de digitale infrastructuur plat konden leggen. ‘Op een gegeven moment is dat verschoven naar wat cyberveiligheid voor mensen betekent. Wij richten ons op die benadering.’

APC publiceerde in 2018 het rapport *Why Gender Matters in International Cyber Security*. Door middel van statistieken en anekdotes van experts en slachtoffers van cybergeweld wordt er een beeld geschetst van de onveiligheid waar vrouwen online mee te maken krijgen. ‘Het was het eerste rapport dat de ervaringen van vrouwen centraal stelde.’

De voorbeelden onderstrepen hoe online en offline onveiligheid in elkaar overlopen. Er wordt verwezen naar een berucht WikiLeaks-lek uit 2017, waarbij databanken met persoonlijke gegevens van miljoenen burgers uit Turkije op internet kwamen te staan. Een grove privacyschending – die voor vrouwen zelfs levensgevaarlijk kan zijn.

Het rapport haalt de Turkse socioloog Zeynep Tüfekçi aan, die scherp onder woorden brengt wat er voor vrouwelijke slachtoffers op het spel staat: ‘Elke stalker, ex-partner, afkeurend familielid of willekeurige gek heeft nu toegang tot hun adres.’

Er komt steeds meer aandacht voor de manieren waarop cyberveiligheid en gender met elkaar verweven zijn in de internationale gremia, ziet Ferrari. Het valt haar op dat er tijdens bijeenkomsten over cyberveiligheid steeds meer vrouwen in de landendelegaties zitten. ‘Het is nog wel echt een nieuw onderwerp.’ Geweld tegen vrouwen was al langere tijd een thema voor de VN, ‘maar de eerste resolutie waarin ook naar de onlinedimensie gekeken werd verscheen pas in 2018’.

Ferrari is blij met de groeiende aandacht. Toch zijn er niet altijd eenvoudige oplossingen te vinden voor het cybergeweld waar vrouwen mee te maken krijgen. Bedreiging, intimidatie en haatcampagnes kunnen welig tieren door de anonimiteit die het internet biedt.

Als er al wordt vastgesteld dat een online uiting strafbaar is, is het niet altijd mogelijk iemand te traceren – en dan is het nog maar de vraag of de uitspraak gedaan is door een mens van vlees en bloed. Ferrari: ‘Toch zijn we vóór anonimiteit en encryptiesoftware.’

APC publiceerde in 2016 een manifest waarin de kernwaarden van een feministisch internet uiteen werden gezet. Daarin staat onomwonden: ‘We verdedigen het recht om anoniem te zijn en verwerpen alle pogingen om online anonimiteit te beperken.’

Voor veel vrouwen en lhbt’ers hééft die anonimiteit namelijk voor de nodige privacy en bescherming gezorgd. Zodra dat wettelijk aan banden wordt gelegd, bestaat de kans dat de baby met het badwater wordt weggegooid, zegt Ferrari. ‘We moeten gebalanceerd over dit soort dingen nadenken.’

Met betere wetgeving en regulering kun je een en ander bereiken, denkt ze. Overheden en bedrijven zouden vrouwen en andere groepen die disproportioneel geraakt worden door online geweld in ieder een plaats aan tafel moeten bieden. ‘Zij moeten mee kunnen denken over overheidsbeleid en over de gebruiksvoorwaarden van onlineplatforms.’

APC werkt samen met vrouwen om het heft in eigen hand te nemen. ‘We moeten niet verwachten dat overheden en bedrijven met alle oplossingen komen’, zegt Ferrari. In 2006 is Take Back The Tech (TBT) gelanceerd, een internationale beweging van bloggers, activisten, journalisten en organisaties die technologie inzetten om geweld tegen vrouwen tegen te gaan.

Sindsdien schoten lokale TBT-initiatieven als paddenstoelen uit de grond. In Zuid-Afrika werd een campagne gestart om oude telefoons in te zamelen voor slachtoffers van huiselijk geweld, die ze konden gebruiken om bewijs te verzamelen. Een partnerorganisatie van APC op de Filipijnen kwam met een app die vrouwen helpt die te maken krijgen met cyberpesten, identiteitsdiefstal of online intimidatie.

Cybergeweld mag dan een veelkoppig monster zijn, toch staan vrouwen niet machteloos, ziet Ferrari: ‘Technologie kan ten goede worden gebruikt.’ ●

'Er is niet één definitie van een feminist'

Voor Beth Woroniuk is het duidelijk: mondiaal is er een sterker feministisch buitenlandbeleid nodig. Haar thuisland Canada is al een eind op weg, maar mist nog een helder beleidsplan. 'Ik blijf tegen de regering zeggen: als je een FBB wil, moet je wereldwijd met feministen praten.'

Beth Woroniuk

Tekst: Ans Boersma

Beth Woroniuk is vicevoorzitter van het Equality Fund – een soortgelijke organisatie als Mama Cash. In 2019 kreeg het een subsidie van driehonderd miljoen Canadese dollars, de grootste investering in wereldwijde feministische bewegingen ooit door een regering gemaakt.

De voornaamste missie van het Fund: een gelijke wereld voor mannen en vrouwen. Het wil de manier waarop middelen en macht in handen van meisjes, vrouwen en transgenders komen veranderen, door middel van duurzame financiering van feministische bewegingen wereldwijd.

In 2021 waren dat er 179. 'Ons hoofddoel is het onderzoeken en steunen van die bewegingen,' zegt Woroniuk, 'maar we zijn ons ervan bewust dat onze fondsen nooit voldoende zullen zijn. De kloof is groot.'

Hoe zou u het feministisch buitenlandbeleid van Canada omschrijven?

'Het is nodig eerst te benoemen dat Canada geen beleidsdocument heeft dat uitlegt wat de doelstellingen van z'n FBB zijn – we hopen dat de leidraad begin volgend jaar gepubliceerd wordt, door de verkiezingen is het vertraagd. Er zijn sinds 2020 besprekingen over.

'De regering heeft al wel gezegd welke pijlers het buitenlandbeleid heeft: feministisch internationaal bijstandsbeleid (nog veel werk aan de winkel, maar er is al vooruitgang geboekt), het *Nationale Actieplan over Vrouwen, Vrede en Veiligheid* en een progressieve handelsagenda.

En ons defensiebeleid is het laatste focuspunt.

'Als maatschappelijk middenveld hebben we gezegd dat het niet voldoende is: we hebben een kader nodig dat diplomaten, onderhandelaars en veiligheidsanalisten kunnen raadplegen en dat duidelijk maakt wat het feministisch buitenlandbeleid precies inhoudt.

'Het is nu tijd voor een duidelijke routekaart, met concrete stappen en middelen voor de uitvoering – met een gebrek aan duidelijkheid komt een gebrek aan actie. Ook geeft de leidraad naar de rest van de wereld een helder signaal af.'

U noemde net vrouwen, vrede en veiligheid: resolutie 1325 van de VN-Veiligheidsraad. Staat het hoog genoeg op de agenda, in Canada?

'Dat is altijd een goede vraag, of het hoog genoeg op de agenda staat... Als middenveld zijn we zelden tevreden, dat is lastig, we willen steeds hogerop. Ik denk dat dit een gebied is waarop in Canada aanzienlijke vooruitgang is geboekt. Het derde *Nationale Actieplan* komt begin 2023 – en heeft veel sterke punten.

'We hebben een ambassadeur die zich specifiek op dit thema richt en ook zet de overheid zich in voor een genderperspectief in mondiale kwesties, zoals ontwapening. Canada was een van de leiders van het *Elsie*-initiatief, dat het aantal vrouwen in vredesoperaties wil verhogen.

'Er is een groeiend bewustzijn over het verband tussen onveiligheid van vrouwen en wereldwijde onveiligheid. In plaats van te

zeggen: "Dit is een niche-onderwerp, we moeten vrouwen steunen omdat dat goed is om te doen", wordt het nu als een cruciale sleutel voor mondiale veiligheid gezien. Zonder genderperspectief kunnen we niet begrijpen wat er gaande is, die verbanden worden meer en meer geleegd.'

Wat zijn de uitdagingen voor Canada?

'Die zitten in onze geschiedenis met de inheemse bevolking. Men zei altijd: "Canada is geen koloniale macht, we hadden geen overzeese kolonies", maar we moesten er voortdurend aan herinnerd worden dat we een interne koloniale macht waren en een heel gebied koloniseerden. Dus hoe weerspiegelen we dat in ons FBB?'

Hoe ziet u een holistische benadering van feministisch buitenlandbeleid, waarin dekolonisatie en inclusie meegenomen worden?

'Mijn feminisme is antiracistisch en gaat uit van dekolonisering, mijn feminisme is intersectioneel en klimaatrechtvaardigheid is er onderdeel van. Feminisme betekent ook dat je comfortabel bent met meerdere uitingen ervan – veel mensen hebben een beperkte kijk op wat het is, zoals: vrouwen op hoge posities krijgen.

'Als we een inclusieve feministische beweging willen opbouwen en meer mensen willen betrekken, dan kunnen we niet exclusief zijn. Er is niet één definitie van een feminist. We moeten openstaan voor degenen die voor een interseksuele feministische benadering pleiten door vragen te stellen over macht en over wie wordt uitgesloten.

'De ruimte voor die uitwisseling moet gecreëerd worden: onder Canadese burgers, maar hoe zorgen we ervoor dat stemmen uit het Zuiden daar deel van uitmaken? Ik blijf tegen de regering zeggen: wil je een FBB, dan moet je met feministen praten... Luister naar activisten in verschillende delen van de wereld, zodat je snapt wat het voor hen betekent.'

Wat kunnen andere landen van Canada's FBB leren?

'Vooropgesteld: geen enkele regering doet het perfect, er valt nog veel te leren en het is nodig dat de overheid zich constructief en open opstelt. Als middenveld moeten we haar ter verantwoording roepen en kritisch zijn, maar ook zien wat goed gaat en daarop voortbouwen.

'Dat we anders gaan denken over macht, dat we internationale betrekkingen niet als een spel zien: ik win alleen als jij verliest'

'Om je vraag te beantwoorden: Canada heeft een aantal positieve dingen gedaan, zoals recent het ondersteunen van vrouwenorganisaties in Oekraïne. Het heeft veel aandacht aan reproductieve rechten van vrouwen besteed en aan seksueel geweld als oorlogswapen.

'Sommige beleidsonderdelen zijn toe te juichen, maar nogmaals: het beleid is niet consequent. Canada heeft zich uitgesproken over de situatie van vrouwen in Afghanistan, maar een coherent plan ontbreekt.

'De Canadese minister van Buitenlandse Zaken heeft een bijeenkomst belegd met vrouwelijke ministers van Buitenlandse Zaken om over de situatie in Iran te praten. Die morele steun voor protesterende vrouwen in Iran is geweldig, maar dan: wat is de volgende stap?'

'Toch is het van belang te erkennen wat er goed gaat, ondanks dat er méér gedaan kan worden. Dat is een uitdaging als pleitbezorger: vaak concentreren we ons op wat er ontbreekt, maar voor de overheden die deze FBB-kant op willen is het nodig dat we erkennen waar het goed gaat, uit enthousiasmerend oogpunt.'

Wat zou – in uw ideale wereld – het uiteindelijke doel van Canada's FBB moeten zijn?

'Dat ons buitenlandbeleid een beleid is dat de rechten van vrouwen over de hele wereld erkent en versterkt. Dat we een genderperspectief toevoegen aan traditioneel harde veiligheidskwesties en dat we anders gaan denken over macht, dat we internationale betrekkingen niet als een spel zien: ik win alleen als jij verliest.

'We worden als wereldgemeenschap met grote problemen geconfronteerd: klimaat, ongelijkheid, opkomende autoritaire regeringen. Hoe kunnen we feministische vragen en inzichten inbrengen om sommige van die problemen aan te pakken? Ik hoop op een veel collectievere aanpak van mondiale zaken.

'Momenteel gaat er van alle klimaatfinanciering nog geen twee procent naar feministische organisaties, terwijl juist vrouwenorganisaties op dat gebied voorlopers zijn – dat mag best eens hoger uitvallen. We zien vaak het verband niet tussen feministische bewegingen en het versterken van de democratie, maar waar er een sterke autonome feministische beweging is, zien we veranderingen die positief zijn voor het land, de economie, de samenleving en de politiek.

'Het gaat niet zozeer om het hebben van vrouwen in machtsposities, belangrijker zijn de onafhankelijke, sterke feministische bewegingen die de middelen, de ruimte en de mogelijkheden hebben om voor verandering te pleiten. Een doel voor regeringen is om die bewegingen financieel te steunen, zodat ze kunnen overleven en opbloeien.' ●

Wie iets wil bereiken, begint bij lokale vrouwen

Vrouwen uit het dorpje Long Pelban (in Noord-Kalimantan) steken de Kayan-rivier over om als dagloner op de palmolieplantage te werken – zonder enige rechtsbescherming. Als de waterkrachtcentrale klaar is, zullen ze moeten verhuizen

'... want alleen dan heeft milieubeleid een kans van slagen', zoals Mela Chiponda uit Zimbabwe en Jannah* uit Indonesië zeggen – en dat zeggen ze niet zomaar: bij inbreuk op de natuur hebben vrouwen er het eerst en het meeste last van. 'Zij hebben het recht hun eigen land te beschermen.'

Tekst: Marusja Aangeenbrug

'Eigenlijk is het heel eenvoudig', zegt Jannah*, een Indonesische mensenrechten-activist. Ze werkt voor Just Associates en de Sustainable Forest Circle Association. 'Vrouwen staan het dichtst bij de natuurlijke omgeving; zij willen die dus ook zo goed mogelijk beschermen.'

Ze legt uit wat ze bedoelt: 'Wereldwijd werken vrouwen vaak in of rond het huis, bijvoorbeeld in de keuken – en die is direct aan de natuurlijke omgeving verbonden.' Is er schoon water beschikbaar in de nabijheid, levert het land voldoende voedsel op, zijn ze voldoende beschermd tegen natuurrampen? Allemaal vragen die vrouwen dagelijks bezighouden.

'Ze doen disproportioneel veel en zijn altijd bezig te zorgen dat hun gezin overleeft', bevestigt Mela Chiponda, ecofeminist en mensenrechtenverdediger uit Zimbabwe. Ze zag het onlangs weer bij vrouwen die na een natuurramp dakloos waren geworden.

'Die zorgden ook nog voor grootouders of voor mensen met een handicap. Hun werk is misschien grotendeels onzichtbaar, maar er zijn veel mensen van hen afhankelijk.'

Besluiten over het milieu, het klimaat of de leefomgeving hebben dus niet alleen een directe invloed op hun leven, maar ook op dat van de mensen voor wie zij zorgen. Toch worden vrouwen meestal niet betrokken, weet Jannah. 'Als een mijnbouwbedrijf land in een gebied wil claimen, worden vaak alleen de mannen gehoord.'

Ontwikkeling – hoe goed bedoeld ook – sluit vrouwen vaak uit, stelt Chiponda: 'Ze komen niet aan het woord en ze hebben bovendien structureel met marginalisering, uitsluiting en geweld te maken. Ontwikkeling is ongelijk verdeeld, daardoor worden zij ook nog eens zwaarder door de ecologische en andere crises getroffen.'

Feministisch buitenlandbeleid zou kli-

maatverandering en het milieu daarom als speerpunt moeten hebben, vindt Jannah.

Vrouwen willen ontwikkeling in hun omgeving steeds vaker tegenhouden, merkt Chiponda, want geregeld betekent het dat er landbouwgrond van hen wordt weggenomen. 'Zij kunnen dan dus niets meer verbouwen.'

Een ander voorbeeld is de industriële voedselproductie: 'Veel bestrijdingsmiddelen komen in rivieren terecht, waar inheemse vrouwen hun water halen.'

Ze trekken meestal niet uit zichzelf aan de bel, weet Jannah: 'Soms vragen wij: "Weten jullie wat er met het opgekochte land gaat gebeuren?" Maar al te vaak antwoorden ze: "Nee, dat is een zaak van de mannen." Maar die mijnbouwbedrijven en plantages hebben rechtstreeks invloed op hun leven. Zij hebben het recht om hun eigen land te beschermen.'

De Sustainable Forest Circle Association

geeft daarom training aan vrouwen, juridisch en om hun zelfvertrouwen te vergroten. 'Als ze inzicht krijgen in wat er gaande is en ze betrokken raken bij het beleid in hun eigen dorp,' zegt Jannah, 'dan kunnen ze invloed op de besluiten uitoefenen.'

'Hun land zou worden weggenomen – en waar moesten ze voortaan hun water halen?'

De organisatie zet zich ook in voor sociale bosbouw, waarbij de lokale bevolking nauw betrokken wordt bij het beheer en bij de bescherming van bossen en bij het herbebossen van de omgeving.

'Daarvoor is lokaal beleid nodig: welke regels en methoden passen we toe, hoe kiezen we de mensen die het toezicht houden? Wij leggen uit wat sociale bosbouw is en hoe het helpt de controle over het bos terug te krijgen.'

'Het is heel belangrijk dat vrouwen vanaf het begin erbij betrokken zijn, want vaak blijken gebieden al door bedrijven geclaimd te zijn, die bijvoorbeeld een palmolieplantage willen aanleggen.'

Overigens is het voor Just Associates vaak lastig te achterhalen welke investeerders erachter zitten: 'Veel gegevens zijn amper vastgelegd', zegt Jannah. Momenteel ontwikkelt de organisatie daarom een methode om *stakeholders* en de context in kaart te brengen. 'We hopen dat buitenlandse overheden dit werk financieel willen ondersteunen.'

Het is volgens Chiponda noodzaak de machtsstructuren te veranderen, want of het nu om de verdeling van land gaat, om klimaatbeleid of de productie van voedsel of zaden: vaak is er een duidelijke hiërarchie – en de vrouwen die er direct door getroffen worden, staan onder aan de ladder.

'Er kan genoeg zijn voor iedereen,' zegt ze. 'De zelfvoorzienende landbouw kan naast de industriële landbouw bestaan, er hoeft geen land bij de armen weggehaald te worden.'

'Bescherm de inheemse zaden, zodat vrouwen die onderling kunnen ruilen. Maar

daarvoor moeten ongelijke machtsstructuren wel worden aangepakt. Wij zoeken oplossingen niet alleen bij overheden en bedrijven, maar juist ook bij de bevolking.'

Wil je iets bereiken op overheidsniveau, begin dan bij de lokale bevolking, adviseert ze. 'We helpen inheemse groepen om hun behoeften helder te krijgen: "Wat willen jullie eigenlijk niet? Wat is jullie visie?" Dankzij hun input kan ik daarna met de nationale overheid aan tafel.'

Als voorbeeld noemt ze de plannen voor een kolenmijn. 'Goed voor de werkgelegenheid, maar het zou drie miljard dollar kosten, terwijl Zimbabwe al diep in de schulden zit... Bovendien: waarom investeren in kolen als de hele wereld om duurzame energie roept?'

De vrouwen uit de dorpen en inheemse groepen protesteerden: 'Hun land zou worden weggenomen – en waar moesten ze voortaan hun water halen? Voor de kolenproductie is immers veel water nodig.' De overheid zag uiteindelijk af van de mijn.

Door vrouwen van de lokale bevolking een stem te geven, kan feministisch buitenlandbeleid 'hun waardigheid en belangen beschermen', aldus Chiponda.

'Vraag je dus af: hoe werk je met vrouwen, hoe pak je de ongelijke machtsstructuren aan, samen met lokale en inheemse gemeenschappen? Hoe betrek je vrouwen, mensen met een handicap, jongeren?'

'Wij hebben van het Nederlandse ministerie van Buitenlandse Zaken al steun gekregen om een beweging op te bouwen rond klimaatrechtvaardigheid en steun aan vrouwelijke mensenrechtenverdedigers.'

'Maar mijn pleidooi geldt ook voor investeerders. Kan de Nederlandse overheid ervoor zorgen dat ook Nederlandse bedrijven die in Afrika willen investeren de belangen van vrouwen beschermen?'

Cruciaal in het beleid noemt Jannah de veiligheid en mentale gezondheid van vrouwelijke mensenrechtenactivisten. 'Wij staan soms recht tegenover het leger, de overheid of bedrijven. Zij hebben meer middelen dan wij. We worden geïntimideerd, weggejaagd, bedreigd. We zijn nog niet fysiek aangevallen, maar dit werk is mentaal belastend.'

'Als je een beweging opbouwt, daag je bestaande structuren uit', weet ook Chiponda. 'Daardoor breng je je leven vanzelf in gevaar. Het is nodig dat feministisch buitenlandbeleid ruimte maakt voor de ondersteuning en de bescherming van minderheden – niet

alleen vrouwen, maar ook de lhbt-gemeenschap.'

Jannah pleit bovendien voor *safe spaces*, zodat mensenrechtenactivisten mentaal kunnen herstellen. En ze wijst op het belang van capaciteitsopbouw.

'Steun daarvoor zou ons helpen een strategie te ontwikkelen,' zegt ze, 'niet alleen voor onze interne organisatie, maar vooral om een beweging op te bouwen en fondsen te werven. We kunnen dit werk niet alleen af. We willen zoveel mogelijk partijen betrekken en een beweging vormen.' ●

Jannah is een Indonesische mensenrechten-activist die zich inzet voor vrouwen, plattelandsgemeenschappen en het milieu. Voor Just Associates begeleidt ze lokale groepen in Indonesië. Ze werkt ook met de Sustainable Forest Circle Association samen, voor milieubehoud en het ondersteunen van lokale, rurale gemeenschappen en vrouwen om hun natuurlijke hulpbronnen te beheren.

**Om veiligheidsredenen is 'Jannah' gefingeerd – haar echte naam is bij de redactie bekend*

Mela Chiponda is een Zimbabwaanse onderzoeker, ecofeminist en mensenrechtenverdediger. Ze houdt zich al meer dan twintig jaar bezig met thema's als milieu, klimaat, grondstoffen, landrechten, bescherming van de vrouwelijke waardigheid en mensenrechten. Ze wil de slagvaardigheid van vrouwen en inheemse groepen vergroten; daarvoor werkt ze zowel met lokale groepen als met overheden en bedrijven samen

Een gemeenschapsbijeenkomst met Mela Chiponda

Gaten in begrip en begroting

(voor een feministische toekomst)

Tekst: Sarah Haaj en Marlies Pilon

Ga er maar aan staan: een vuist tegen de antigenderbeweging maken, sociale en economische rechtvaardigheid realiseren, opkomen voor de rechten van meisjes, vrouwen, vluchtelingen, migranten en de lhbt-gemeenschap... en dat met een bijna lege portemonnee. Vrouwenrechtenorganisaties en feministische activisten zijn harder nodig dan ooit, maar ontvangen mondiaal gezien maar 0,13 procent van het totale ontwikkelingsbudget (volgens AWID). Hoezo eigenlijk? En kan een FBB het tij keren?

© Mama Cash

Ha, daar is Faye Macheke, vanuit Kaapstad. Het beeld is niet helemaal scherp, maar de warme stem van de codirecteur van de feministische ledenorganisatie AWID is goed verstaanbaar.

Vanuit Honduras, waar het zes uur 's morgens is, logt een koffie drinkende Sofia Marcía in, de kersverse directeur programma's van het feministische fonds voor Latijns-Amerika: Fondo de Acción Urgente.

In Kenia zwaait Tina Lubayo vrolijk naar de camera. Achter het hoofd partnerschappen en communicatie van het Afrikaanse, feministische participatiefonds UHAI EASHRI wuiven palmbomen in wat toch echt een zeebriesje lijkt. Is dat een Zoom-achtergrond, of is het echt? 'Helemaal echt!' zegt ze. 'We zijn op retraite met het team.'

'Jaloers!' bevestigen de anderen.

Als ook Happy Mwendu Kinyili, codirecteur van het internationale vrouwenfonds Mama Cash, de digitale gespreksruimte betreedt, is het gezelschap compleet. Er wordt nog een ronde cafeïne gehaald en dan staat niets ons in de weg een verkennende duik in de wereld van financiering voor feministische organisaties te nemen.

Althans, dat is het idee – een idee dat buiten de nuance van deze door de wol geverfde genderrechtenactivisten heeft gerekend. In een poging elkaar wat beter te leren kennen, hebben de interviewers wat korte vragen en stellingen voorbereid.

Nummer één: 'Ik ben een feminist.' Ja: hand omhoog, nee: hand omlaag – dat zou als oefenronde dienen, maar in plaats van de vier verwachte hoge handen wordt er hier en daar gefronst en een wenkbrauw opgetrokken. Handen gaan weifelend omhoog en dan weer snel naar beneden.

'Het woord "feminist" is mij te nauw', zegt Kinyili. 'Ik noem mezelf liever een "Afrikaanse queerfeminist", dat is belangrijk voor mij.' Waarom het woord op zichzelf niet past? 'Omdat ik denk dat wie zich bij dat woord comfortabel voelt, niet comfortabel is met mijn aanwezigheid.'

Zoals nog vaak zal gebeuren, knikken de anderen instemmend. 'Ik ben bovendien een pan-Afrikaanse feminist', vult Macheke aan.

'Voeg daar gerust antikapitalistisch en antiracistisch aan toe', zegt Marcía – en weer gaan de gezichten in de andere videokaders bevestigend op en neer.

Het moge duidelijk zijn: wie zich in de vraag wil verdiepen wat het betekent om donorgeldstromen feministisch te maken, komt er niet met een eenvoudig ja of nee. Tijdens het verdere voorstelronde zal er vaker discussie ontstaan of nuance worden aangebracht.

Hebben we een feministisch buitenlandbeleid nodig? Zeker, vindt de meerderheid, maar wel onder voorwaarden. Kan de antigenderbeweging op meer financiering rekenen dan de feministen? Ja, de antibeweging krijgt drie keer meer fondsen binnen dan de rechtenbeweging, meldt Macheke, maar het antwoord op die *backlash* is een stuk complexer dan 'er moet meer geld komen'.

Pas bij de slotstelling is er sprake van een overtuigd alle-handen-omhoogmoment: 'Ik ben hoopvol voor de toekomst', waarop het 'ja!' uit vier kelen klinkt. Donoren hoeven namelijk helemaal niet zoveel te doen om hun financiering inclusiever te maken, verheldert Macheke het positivisme.

'Feministische bewegingen weten heel goed wat er moet gebeuren', zegt ze. 'Donoren hoeven alleen maar een plaats aan de besluitvormingstafel vrij te maken en eindelijk eens naar ze te luisteren!'

Of, zoals in dit geval, goed te lezen: vier lessen over de noodzaak van feministische financiering.

Eén: Dat we feministische bewegingen steunen, is belangrijker dan ooit.

Voor feministische donoren als Mama Cash, UHAI en het Urgent Action Fund is het meer dan vanzelfsprekend dat hun financiering ook feministisch is, dat het geld dat zij uitgeven terecht komt bij structureel uitgesloten organisaties, gemeenschappen en bewegingen die genderrechtvaardigheid nastreven.

Waarom is het juist nú cruciaal dat er financiële steun naar genderrechtvaardigheid gaat?

'Er is veel onderzoek dat laat zien dat het financieren van feministische bewegingen een goede zaak is', zegt Kinyili, 'dat het bijdraagt aan maatschappelijke verandering en democratisering, aan het verwezenlijken van mensenrechten.'

'Kijk je naar de geschiedenis, dan zie je dat feministen meededen aan de vrijheidsbewegingen die succesvol waren – door hen wordt economische gerechtigheid en democratie eerder verwezenlijkt. Dus waarom is het nodig om gendergelijkheid te steunen? Omdat het goed is voor iedereen!'

'En dat geldt nu meer dan ooit; in deze tijden waarin de crises zich opstapelen, bieden feministische bewegingen een unieke visie. Ze werken vanuit het idee dat een andere wereld mogelijk is.'

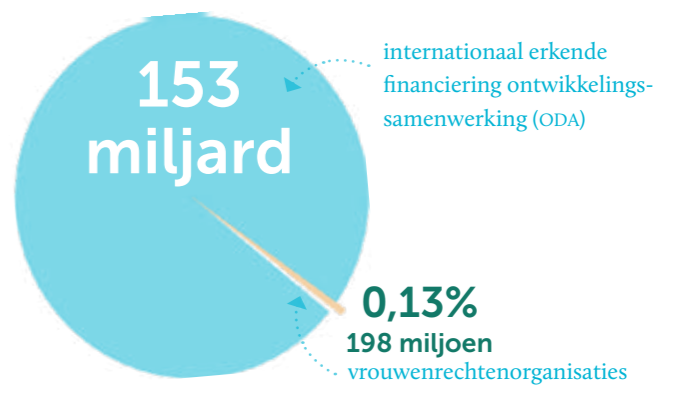
'Een wereld waarin we allemaal kunnen floreren, die rechtvaardig is. Een wereld waarin mensen vrij zijn en van plezier vervulde levens kunnen leiden. In tegenstelling tot de mensen die nu het beleid bepalen, hebben feministen dus een toekomstbeeld om naartoe te bewegen.'

'We zijn met z'n allen uit de pandemie gekomen', haakt Lubayo aan, 'en overal hoor je mensen zeggen dat die de economische ongelijkheden van onze wereld heeft blootgelegd, dat er lessen zijn geleerd en dat we het vanaf nu anders moeten doen.'

'Maar gebeurt dat ook? Zitten er nu meer gemarginaliseerde genders aan de besluitvormingstafel? De rijken worden nog steeds rijker – en die rijken zijn nog steeds meestal conservatief en beïnvloeden de geopolitiek die de politieke, economische en sociale realiteit van de gemarginaliseerde groepen bepaalt.'

'Steun voor gendergelijkheid gaat niet alleen over man of vrouw, maar omvat ook genderexpansieve mensen, zoals transgenders en non-binaire personen. Gendergelijkheid gaat daarbij over machtsdynamieken en -structuren, om wie er een plaats aan de besluitvormingstafel heeft en hoe we die meerstemmiger kunnen maken.'

Die meerstemmigheid is nu 'belangrijker dan ooit', zegt ook

Bron: Oeso (2020), in een rapport van AWID

Drie feministische fondsen en een ledenorganisatie

- UHA1 EASHRI (het East African Sexual Health and Rights Initiative) is Afrika's eerste inheemse, feministische en activistische participatiefonds vóór en door seksuele en genderminderheden en sekswerkers, dat aan maatschappelijke organisaties in zeven Oost-Afrikaanse landen steun verleent.
- Mama Cash is een mondiaal vrouwenfonds dat in 1983 in Nederland is opgericht. Het ondersteunt overal ter wereld initiatie-

ven van en geleid dóór vrouwen, meisjes en trans- en interseks personen via 'participatieve subsidieverlening', een model waarbij feministische organisaties zelf bepalen waar het geld naartoe gaat.

- Fondo de Acción Urgente is een regionaal feministisch fonds voor Latijns-Amerika en het Spaanstalige deel van het Caribisch gebied, dat bijdraagt aan

de duurzaamheid en versterking van activisten en hun bewegingen.

- AWID (de Association for Women's Rights in Development) is een internationale feministische ledenorganisatie die zich inzet voor gendergelijkheid, duurzame ontwikkeling en mensenrechten voor vrouwen. Feministische ngo's, burgerrechtenbewegingen, donoren en overheden trekken samen op.

Macheke: 'Overall waar hard bevochten mensenrechten sneuvelen, zie je de vrouwen- en gelijkheidsrechten als eerste onderuitgaan. Wie al *werden* gemarginaliseerd – de vrouwen, de lhbt-gemeenschap, de non-binaire en interseks personen –, worden daarbij dubbelhard geraakt.'

Willen we voorkomen dat het emancipatiewerk weer sneuvelt, dan moeten we die groepen nu extra steunen, zegt Marcía: 'Al die mensen die voor aan de strijd staan en gerechtigheid vragen, hebben onze steun nodig. Alleen zo zullen ze de crises het hoofd kunnen bieden.'

Twee: Feministische financiering bereikt haar eindbestemming (nog) niet.

Vrouwenrechtenorganisaties en feministische bewegingen zijn cruciale spelers bij de bescherming en bevordering van gendergelijkheid. In de loop van de vorige eeuw hebben ze het stemrecht voor vrouwen verworven, de toegang van vrouwen tot reproductieve gezondheidszorg, onderwijs en economische kansen uitgebreid en een begin gemaakt met het vastleggen van gendergelijkheid en lhbt-rechten op huishoudelijk, nationaal en internationaal niveau.

'Zij leven in die realiteit! Zij zijn de experts en hebben de oplossingen, niet degenen die hen financieren'

Om hun emancipatiewerk te kunnen blijven doen, hebben ze juist in deze tijden van onrust en crisis méér financiële slagkracht nodig.

Hoe komt het dat 99 procent van het ontwikkelingsgeld nog steeds niet rechtstreeks vrouwenrechten- en feministische organisaties bereikt?

'Nou, dat is eenvoudig', zegt Macheke, die als eerste haar hand op-

steekt. 'Beleidsmakers zitten vol mooie woorden, maar ze erkennen nog steeds niet dat vrouwenrechtenorganisaties drijvende krachten achter sociale verandering zijn.'

'Dus dat is waar we moeten beginnen, want als je geen waarde aan iets hecht, zul je het ook niet van middelen voorzien – dat hebben we tijdens de pandemie weer gemerkt. Voorbeelden genoeg van vrouwenrechtenorganisaties en feministische bewegingen die letterlijk hele gemeenschappen overeind hebben gehouden, die monden hebben gevoed, zorg hebben gedragen.'

'En allemaal zonder extra middelen, hè, maar dat wordt gewoon niet op waarde geschat. Zoals zo vaak wordt de arbeid en expertise van vrouwen ondergewaardeerd.'

'Daar ben ik het mee eens', zegt Kinyili. Het feit dat er bijna geen geld naar feministische bewegingen stroomt, ligt volgens hen ook aan de manier waarop de wereld naar vrouwen, lhbt'ers en andere minderheden kijkt.

'Het hele systeem van hulp en financiering', licht ze toe, 'is eigenlijk tegengesteld aan de mensen om wie het gaat, om de gemeenschappen. Donoren – zoals de Oeso – hebben een systeem gebouwd dat garandeert dat het geld niet bij de mensen terecht kan komen die het hardst worden geraakt. De eisen zijn te hoog, er zijn te veel hoepels om doorheen te springen.'

'Daarbij hoor je donoren, overheden en private partijen steeds zeggen dat ze het te "risicovol" vinden om gemeenschappen direct te steunen: "Waarom zouden we daar zoveel geld heen sturen?" vragen ze dan, maar dat is natuurlijk ontzettend krom, want wat is nou het risico? Dat is toch dat er mensenlevens in het geding zijn!'

Het is die terughoudendheid van grote donoren, zegt Kinyili, die ervoor gezorgd heeft dat er fondsen zoals Mama Cash, UHA1 en Urgent Action zijn.

'Wij staan tussen de donoren en de gemeenschappen in', vervolgt ze. 'Om de kloof te overbruggen, om te garanderen dat het werk van de structureel uitgesloten gemeenschappen wordt gezien en ondersteund. Wij financieren die groepen die de overheden en grote donoren niet willen financieren, maar dat is natuurlijk niet oké – wij zouden niet nodig moeten zijn!'

'Donoren begrijpen vaak ook niet wat het betekent om "organische" bewegingen te steunen', zegt Lubayo. 'Het wordt tijd dat ze zich openstellen voor de thema's en ideeën van al die feministische bewegingen wereldwijd, die zich op verschillende manieren organiseren – zodat ze de mensen zelf centraal kunnen stellen in hun

beleid, want het zijn mensen die het hart van de sociale bewegingen vormen.'

Drie: De antigenderbeweging wint wereldwijd terrein.

De generatie na de Tweede Wereldoorlog zag hoe de wereld steeds vrouwvriendelijker en toleranter werd, maar nu blijkt dat verworven vrijheden – zoals het recht op abortus en lhbt-rechten – met de opkomst van autoritaire en conservatieve regimes ook zo weer in de prullenbak belanden.

Het Europees Parlement berekende dat de financiering van campagnes tégen lhbt- en vrouwenrechten exponentieel stijgt. Geldschietters zijn in Amerika vooral conservatieve en rechts-religieuze stichtingen, zoals die van DeVos en Charles Koch, en in Rusland zijn het steenrijke oligarchen en dichterbij huis katholieke stichtingen uit Frankrijk, Italië, Duitsland, Spanje en Polen, zo legt een rapport van het Centre for Feminist Foreign Policy uit 2021 bloot.

Zij investeren hun dollars, roebels en euro's in het tegengaan van feministische regelgeving door lobby- en beleidsbeïnvloeding en het spekken van de broekzakken van behoudende politici en van sociale-mediacampagnes.

Hoe kunnen feministische financiers bijdragen aan het verzet tegen de antigenderbewegingen en anti-abortus- en anti-lhbt-wetgeving?

'Dat is een vraag voor mij!' roept Marcía. Als Latijns-Amerikaanse activist hoeft ze maar om zich heen te kijken om de opkomst van de sterke antigenderbeweging te zien.

'De hate speech van deze anti-agenda is overal', zegt ze, 'en het zorgwekkende is: die beweging heeft ook het geld en de connecties om de publieke opinie te domineren. Zo worden er hier meer lhbt-activisten vermoord dan waar dan ook – en waren in het Brazilië van Bolsonaro mensenrechten nauwelijks nog iets waard.'

'Ook elders in de regio zie je dat veel basale rechten in het geding zijn; mensen moeten vechten voor goede scholing en gezondheidszorg en dan zie je dat de rechten van vrouwen, lhbt'ers en minderheden nog minder aandacht krijgen. We hebben dus middelen nodig

om de beweging tegenkracht te bieden.'

Als voorbeeld noemt Kinyili het Poolse Aborcynjny Dream Team, waarmee Mama Cash samenwerkt. Ondanks de zo goed als volledige abortusban in Polen blijft het vierkoppige vrouwelijke team directe abortushulp geven aan wie dat nodig heeft – al zijn er sinds kort nog maar drie actief.

'Nu is een van de activisten gearresteerd, omdat ze een abortuspil aan een vrouw heeft gegeven die haar zwangerschap wilde afbreken, maar dat van haar gewelddadige man niet mocht...'

'De overige drie slaan wegens de arrestatie internationaal op de trom. Zij zijn aan Amnesty International en Europarlementariërs verbonden en zorgen dat de zaak op de kaart komt te staan. Ze geven – met gevaar voor eigen leven – een *push* tegen de *pushback*.'

Kinyili stoort zich daarom soms aan overheden die zeggen dat het 'te riskant' is dit soort kleine feministische organisaties direct te steunen. 'Ik zeg ze dan dat het pas echt riskant is dat níet te doen, want dan geef je de antigenderbeweging in Polen een nog steviger fundament. Het Dream Team staat daar met de voeten in het zand; dat is riskant, dáár moet geld naartoe als we de antigenderbeweging willen stoppen.'

Macheke knikt instemmend. 'Wat Sofia in Brazilië ziet gebeuren en zoals de situatie in Polen is... het steekt nu overal de kop op', zegt ze. 'Het Global Philanthropy Project heeft berekend dat deze antigenderbeweging tussen 2013 en '17 maar liefst 3,7 miljard dollar ontving – meer dan drie keer zoveel als alle lhbt-groepen wereldwijd.'

Volgens Macheke is het antwoord simpel, al voelt het voor haar intussen als een vastgelopen plaat: 'Financiering voor feministische organisaties moet directer, flexibeler en meerjarig zijn. Niet de donoren, maar de activisten zelf weten het best hoe ze het geld moeten besteden om zich tegen de *pushback* te verzetten – zij leven in die realiteit! Zij zijn de experts en hebben de oplossingen, niet degenen die hen financieren.'

Voor haar betekent het ook dat feministische activisten meepraten en meedenken over een feministisch buitenlandbeleid. 'Als alle landen die nu een FBB omarmen het tenminste menen met dat centraal stellen van onderdrukte stemmen.'

Vier: Een Nederlands FBB kan het verschil maken – als het feministische organisaties een spelfunctie geeft.

Nederland loopt internationaal gezien voorop als het gaat om het financieren van het activisme van meisjes, vrouwen, homo's, transgender- en interseks personen die tegen onrechtvaardigheden zoals racisme en uitsluiting vechten.

Zo zijn alle geïnterviewden voor dit artikel onderdeel van het *Count Me In!*-consortium, een samenwerking met het ministerie van Buitenlandse Zaken dat zich op het versterken van feministische bewegingen richt.

Wat kan Nederland, via zijn FBB, beter doen op het gebied van feministische financiering?

Ook op deze vraag presenteren Macheke, Lubayo, Marcía en Kinyili een eensgezinde visie. Het is 'heel welkom' en 'een applaus waard' dat Nederland zich aan feministisch beleid committeert, maar al direct na de complimenten volgen er kritische kanttekeningen. Is het méér dan mooie retoriek, of slechts een fijn maar tandeloos politiek gebaar?

'Ik houd pas van mooie praatjes als ze hand in hand gaan met het daadwerkelijk veranderen van geldstromen, zodat ze autonome feministische organisaties direct steunen, want zij zijn het die de doelen van een FBB moeten realiseren', zegt Kinyili stellig, die vindt dat Nederland beter kan.

'Want binnen het *Power of Voices*-partnerschap, bijvoorbeeld, zien we nog maar twee zuidelijke organisaties met een leiderschapsrol – dat moet echt omhoog, voor de geloofwaardigheid van zo'n programma.'

Er popt nog een probleem op dat volgens alle vier drastisch op de schop moet: het werken met bepaalde focuslanden en -regio's.

Marcía: 'Veel Caribische en Latijns-Amerikaanse landen komen niet in aanmerking voor zoiets als *Power of Voices*, omdat Buitenlandse Zaken zich aan een vooraf opgestelde lijst van landen houdt. Dat wil natuurlijk niet zeggen dat er in de andere landen geen wanhopige nood aan financiering voor feministische mensenrechtenverdedigers is!'

Lubayo ziet dat er in Afrika veel minder geld naar sekswerkers- en lhbt-programma's in Franstalige gebieden gaat. 'Dat hebben we al eens aangekaart in Den Haag, maar het lijkt erop dat ze het maar niet willen begrijpen', zegt Kinyili, die hoopt dat het ministerie, zoals Mama Cash nu al doet, in de toekomst het leiderschap en de bewegingen van feministen wereldwijd zal volgen – zonder multo-mappen vol eisenpakketten en begrenzungen.

'De feministische vraagstukken staan niet op zichzelf, maar zijn verbonden; de bewegingen gaan over landsgrenzen heen. Laat dus niet het aanvraagformulier, maar de beweging zelf leidend zijn.'

Mama Cash moest volgens Kinyili veel moeite doen en heel veel middelen inzetten om de administratie en structuren van de organisatie op zo'n manier aan het ministerie te presenteren dat ze in aanmerking kwam voor een fonds. 'Daar heeft zo'n Dream Team in Polen simpelweg de tijd, het geld en de middelen niet voor.'

Lubayo denkt ook aan al de lhbt- en sekswerkactivisten in Afrika die respect voor hun gemeenschappen eisen en Marcía aan de activisten in Brazilië die voor het behoud van de Amazone strijden.

'Wat wij zelf vragen? Dat we in gesprek gaan, dat er een plaats aan tafel komt en dat onze expertise telt. Is dat nou te véél gevraagd?'

Daarom, beamen ze alle vier, is directe financiering voor feministische organisaties een *must*: 'Het is nú nodig.'

Daarnaast is coherentie essentieel, zegt Macheke. Voor haar begint een succesvol FBB met een sterke verantwoordelijkheid naar feministische organisaties toe. De mate van verantwoordelijkheid leest ze aan het financieringsmodel af.

'Is er politieke wil om die één procent te verhogen en, zo ja: zijn alle ministeries daarvan op de hoogte? Als Defensie of Handel niet via de feministische lens opereert, dan doe je al het andere werk alsnog teniet.' Die opmerking leeft, aan de heftig knikkende gezichten te zien.

Hoop voor de toekomst putten ze uit de vechtlust, solidariteit en warmte van de groepen en activisten van over de hele wereld – en ook uit nieuwe initiatieven, zoals het in 2021 opgerichte Alliance for Feminist Movements.

'Die verenigt de krachten van financiers, overheden, filantropische organisaties en vrouwengroepen', vertelt Macheke enthousiast. De bedoeling is de gaten in begrip en begroting te dichtten. 'Van feministische organisaties wordt een hoop verwacht. Wat wij zelf vragen? Dat we in gesprek gaan, dat er een plaats aan tafel komt en dat onze expertise telt. Is dat nou te véél gevraagd?' ●

Happy Mwende Kinyili

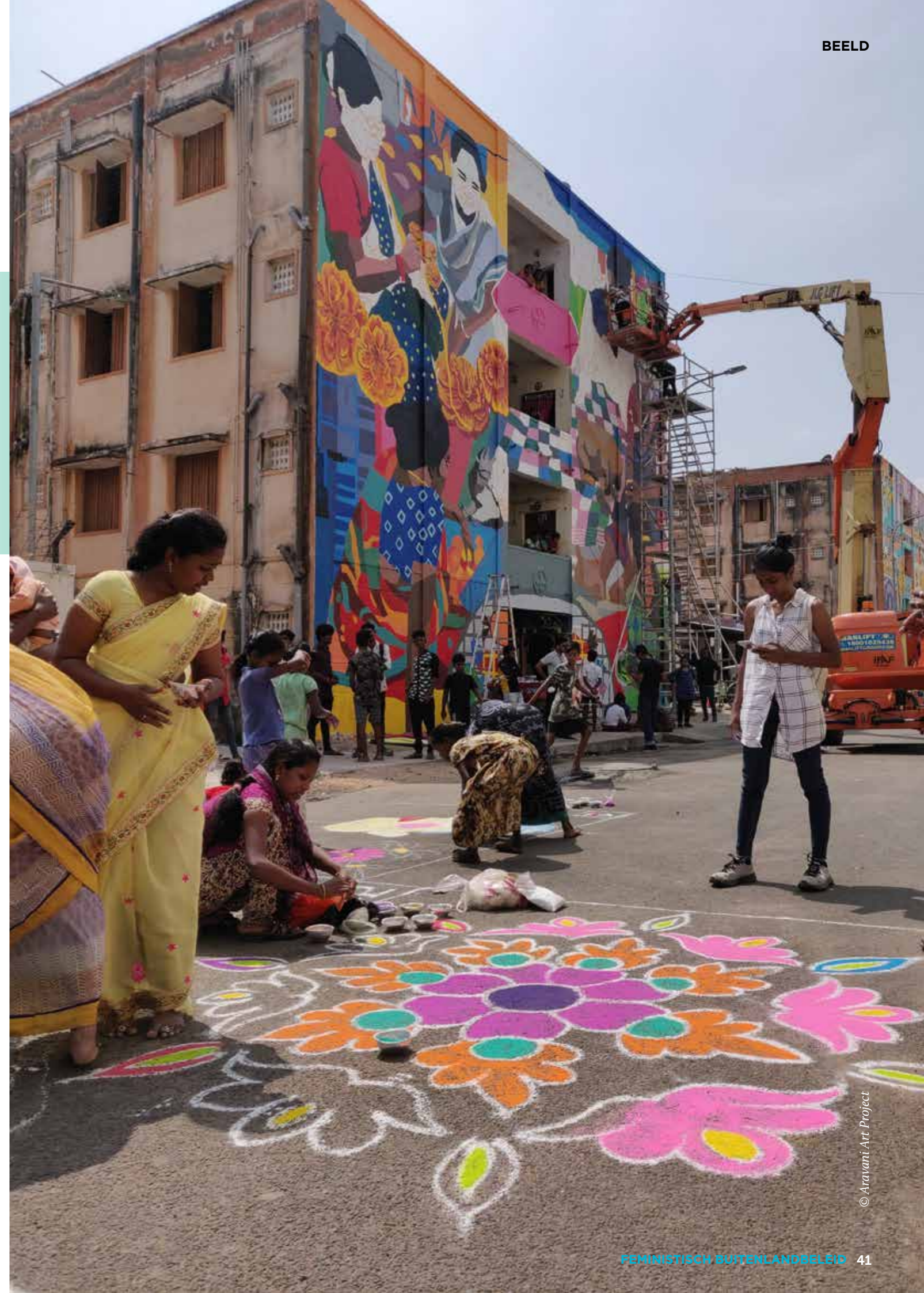
Sofia Marcía

Faye Macheke

Tina Lubayo

Bondgenoten, déélgenoten

Iedereen heeft belang bij gendergelijkheid. Vier mannen uit drie verschillende continenten vertellen waarom ze zich feminist noemen, waarom de strijd tegen het patriarchaat ook een mannenzaak is en wat ze terug hopen te zien in het Nederlandse buitenlandbeleid. **‘Feminisme voelde als een bevrijding.’**

Tekst: Elian Yahye

Luis Lineo (46) heeft een drukke tijd achter de rug. Als partijsecretaris van het Feministiskt initiativ (F!) voerde hij de afgelopen weken campagne tijdens de Zweedse landelijke verkiezingen. F! is in 2005 opgericht met de strijd tegen het patriarchaat als *raison d'être*. De partij, die tot op heden geen parlementszetels heeft behaald, fungeert vooral als luis in de pels van de gevestigde politiek. ‘Wat me in het feminisme aantrekt is de kritische blik op de samenleving’, zegt Lineo. Dit jaar haalde het rechtse blok – met daarin de extreemrechtse Zweden Democraten – een meerderheid van de zetels. De conservatieve leuzen deden het goed bij de kiezers: minder migratie, meer

veiligheidscamera's en hogere gevangenisstraffen. Lineo verzucht: ‘Allemaal stereotiep mannelijk, patriarchaal gepraat.’ Hij is sinds vijf jaar actief bij F! betrokken, maar hij is al een feminist vanaf zijn kinderjaren, al had hij daar toen de woorden nog niet voor. Hij is door zijn moeder opgevoed, zonder hulp van familie. ‘Ik zag met hoeveel onrecht zij te maken kreeg als jonge, alleenstaande vrouw.’ Hij vervolgt, met een knipoog: ‘Sindsdien stond ik altijd aan de kant van de vrouwen.’ Als tiener wist hij niet goed hoe hij zich tot z'n man-zijn moest verhouden. Hij ergerde zich vooral aan de stereotypen: ‘Ik had het gevoel dat ik in een hokje werd geplaatst.’ Hij speelde jarenlang erg fanatiek rugby – een ruwe, gewelddadige sport, typisch ‘mannelijk’. Hij vervolgt, lachend: ‘Maar ik hield ook van dansen. Dat vond iedereen dan weer *gay*.’

‘Ik ben benieuwd of er specifiek beleid is dat ze boos maakt’, zegt hij dan. ‘Tot nu toe heb ik dat nog nooit gehoord’

Toen hij ging studeren, ging er een wereld voor hem open: de feministische theorieën die hij op de universiteit ontdekte gaven hem het vocabulaire dat hij in zijn kindertijd miste. ‘Alle puzzelstukjes vielen op hun plaats.’ De slechte ervaringen van zijn moeder, de verstikkende genderrollen en het haantjesgedrag van sommige heteromannen stonden niet los van elkaar, maar waren onderdeel van een veel groter systeem: het patriarchaat. Sindsdien is hij een uitgesproken ‘ally’, een mannelijke bondgenoot. ‘Feminisme voelde als een bevrijding.’

Naast zijn politieke activisme werkt Lineo als seksueel voorlichter en is hij betrokken bij Fanzingo, een mediahuis dat zich op jongeren in kansarme wijken richt. Ook werkt hij bij het secretariaat van de Europese tak van MenEngage, een internationale netwerkorganisatie die mannen bij gendergelijkheid probeert te betrekken. ‘Ik werk met tieners en jonge mannen van allerlei komaf.’

Hij merkt dat er onder hen veel weerstand tegen de feministische beweging leeft. ‘Ze hebben het idee dat feministen vooral tegen mannen zijn.’ Dan, glimlachend: ‘Of ze verwijzen naar video's van Andrew Tate.’

Die kickbokser en influencer is eerder dit jaar wegens misogynie uitspraken van verschillende sociale media verwijderd. De video's van de zelfbenoemde ‘king of toxic masculinity’ zijn in totaal miljarden keren bekeken.

Dat antifeministische retoriek bij jonge Zweedse mannen aanslaat, is volgens Luis Lineo paradoxaal genoeg deels een goed teken: ‘Het laat zien dat we gewonnen hebben.’ Feministische ideeën zijn in de Zweedse samenleving tot op zekere hoogte de norm geworden, ‘en antifeminisme wordt gezien als een manier om tegen het systeem te schoppen’, zegt hij.

Hun kritiek, ziet hij, heeft veelal niet direct met de inhoud te maken. ‘Die blijft redelijk oppervlakkig. Ze zeggen: “Waarom is het feminisme nodig? Vrouwen verdienen toch al genoeg?”’ Bovendien wordt het nooit duidelijk met welke feministische ideeën ze het eigenlijk niet eens zijn. Lineo is even stil. ‘Ik ben benieuwd of er specifiek beleid is dat ze boos maakt’, zegt hij dan. ‘Tot nu toe heb ik dat nog nooit gehoord.’

Het betekent niet dat er geen maatschappelijke problemen bestaan die mannen onevenredig hard raken. ‘Zeventig procent van alle zelfdoding vindt onder mannen plaats’, zegt hij, en ook worstelen ze vaker met eenzaamheid.

Alleen worden die problemen vaak óók door patriarchale ideeën veroorzaakt: dat het niet mannelijk is om over je gevoelens te praten, of dat je er pas toe doet als je veel presteert. ‘Ik zeg altijd: ik ben niet tegen mannen, ik ben vóór mannen. Ik wil niet dat ze doodgaan, of eenzaam zijn.’

Lineo is geboren in wat nu Oekraïne is. Zijn ouders, allebei uit Chili afkomstig, waren voor hun studie naar de Sovjet-Unie gegaan en hadden elkaar daar leren kennen. Toen hij twaalf was, emigreerde Lineo samen met zijn moeder naar Zweden. Verbijsterd zag hij begin dit jaar op televisie hoe Russische tanks zijn geboorteland binnenreden.

Oorlogsgeweld en gender, vertelt hij, hebben alles met elkaar te maken: ‘We zien dat jonge mannen hun land niet mogen verlaten, omdat ze in het leger moeten vechten.’ Vrouwen en kinderen hebben juist weer het meest te vrezen van een vijandige bezettingsmacht. ‘Zij worden het slechtst behandeld.’ Verkrachting en andere vormen van seksueel geweld, stelt VN-vertegenwoordiger Pramila Patten, ‘maken deel uit van de Russische militaire strategie’.

Militarisme, zegt Lineo stellig, is per definitie niet feministisch. ‘Het is een patriarchale manier van met dingen omgaan. Het draait om macht, om dwang – het denken dat je problemen kunt oplossen met wapens.’ Hij wijst naar zijn koffiemok, waar een logo van de antikernwapenorganisatie ICAN op staat. ‘De kernbom is het ultieme patriarchale wapen, het ultieme machtsvertoon. Daarom bedreigt Poetin ons ermee.’

Ook Zweden heeft zich de afgelopen jaren tot militair macho-gedrag laten verleiden. Wapenexporten naar het buitenland zijn na een periode van daling weer aan het stijgen en het besloot in 2019 het TPNW-verdrag, dat een wereldwijd verbod op kernwapens nastreeft, niet te ratificeren.

En Lineo betreurt het dat zijn land, na een lange traditie van neutraliteit, nu lid wil worden van de Navo. Hij begrijpt die wens ergens wel, gezien het militaire avonturisme van Poetin, ‘maar de vraag is uiteindelijk: hoe maak je vrede duurzaam?’

Hij wijst op de astronomische bedragen die er jaarlijks wereldwijd aan wapens worden gespendeerd: in 2021 bedroegen de wereldwijde militaire uitgaven ruim tweeduizend miljard dollar.

Luis Lineo

De Women's March in Los Angeles, in 2017

© Samantha Sophia (Unsplash)

‘Wat was er gebeurd als we een fractie van dat geld hadden gebruikt om vredesorganisaties in Rusland en Oekraïne te ondersteunen? Had deze toestand dan voorkomen kunnen worden?’

Zweden heeft sinds 2014 – als eerste ter wereld – een feministisch buitenlandbeleid nagestreefd. De nieuwe rechtse regering liet in oktober weten daarmee te stoppen.

Margot Wallström, oud-minister van Buitenlandse Zaken en grondlegger van deze beleidsagenda, zei eerder dit jaar in een interview met *PassBlue* dat het ‘nu harder nodig is dan ooit’. Ze wijst daarbij op de verslechterende positie van vrouwen in autocratische landen en in democratieën, zoals de VS.

Volgens Lineo was het feministische buitenlandbeleid een stap vooruit. ‘Er zijn goede resultaten geboekt’, zegt hij, maar toch was er sprake van een blinde vlek.

‘De nieuwe lichtung is een stuk radicaler, en wil soms helemaal niet met mannen samenwerken’

Hij wijst naar de oorlog in Jemen, waar zich volgens de VN de meest acute humanitaire crisis ter wereld voltrekt.

‘We geven hulp voor vredesopbouw en gendergelijkheid, maar tegelijkertijd verkopen we wapens aan Saoedi-Arabië en de Verenigde Arabische Emiraten... en die doden daar vervolgens Jemenitische vrouwen en kinderen mee.’

Zijn advies voor Nederland, dat sinds dit jaar ook een feministische beleidsagenda heeft omarmd, is kort en bondig: ‘Wees niet hypocriet.’ Feminisme behelst méér dan de klassieke thema’s, zoals onderwijs voor meisjes of toegang tot anticonceptie. ‘Je kunt prachtige SRGR-programma’s hebben, maar wat heb je eraan als je intussen geweld aanmoedigt?’

Sohanur Rahman (26) is een jonge activist pur sang: hij geeft leiding aan een Bengaals jongerenparlement, dat jongeren wegwijs maakt in het politieke systeem

van Bangladesh en hen een platform biedt om met beleidsmakers in gesprek te gaan. Als coördinator van YouthNet for Climate Justice maakt hij zich hard voor de strijd tegen klimaatverandering.

Nadat hij een training van MenEngage volgde,

Sohanur Rahman

is Rahman ook een uitgesproken feminist. Hij leerde dat klimaatverandering wordt veroorzaakt door een economisch systeem dat is gestoeld op uitbuiting en extractivisme, ‘en dat is weer onlosmakelijk verbonden met het patriarchaat’, zegt hij.

In Bangladesh, met zijn laaggelegen delta’s, zijn de gevolgen van een opwarmende aarde nu al te zien: drinkwater verzilt in rap tempo en orkanen komen steeds regelmatig voor. In 2050 zal naar verwachting een op de zeven mensen gedwongen moeten verhuizen. Het roer moet radicaal om, ziet Rahman – en feministen en klimaativisten zijn daarom natuurlijke bondgenoten. ‘Feministen zien ook dat er systeemverandering nodig is.’

Niet iedereen in zijn omgeving deelt die mening. ‘Feminisme is een vies woord onder sommige mannen.’ Er bestaan veel misverstanden over wat het precies inhoudt: het zou een beweging tegen mannen zijn, of weer een neokoloniale modegril van het Westen. Die weerstand is soms vanuit religieuze overwegingen ingegeven. ‘Ze denken dat feminisme tegen het geloof ingaat.’

Zelf ziet Sohanur Rahman geen conflict tussen de islam, de religie die door negentig procent van de Bengalen wordt aangehangen, en genderemancipatie. Hij wijst naar schrijver en activist Begum Rokeya, een van de meest vooraanstaande feministen in Zuid-Azië: ‘Zij was overtuigd moslim.’

Ze ging van deur tot deur om er bij families op aan te dringen hun dochters naar school te sturen. Haar Anjuman-e-Khawateen-e-Islam (Islamitische Vrouwenorganisatie) zette debatten en bijeenkomsten over de maatschappelijke positie van vrouwen op. ‘Feminisme is niet iets westers.’

Sterker nog: Bangladesh kent een lange geschiedenis van mannelijke voorvechters van vrouwenrechten. Neem de negentiende-eeuwse sociale en religieuze hervormer Raja Rammohan Roy. ‘Hij kreeg het voor elkaar dat weduweverbanden officieel werden afgeschaft.’ Of Ishwar Chandra Vidyasagar, een schrijver en leraar die zich hard maakte voor het recht van weduwen om te hertrouwen en voor de afschaffing van kindhuwelijken.

Beide mannen waren prominente figuren tijdens de Bengaalse Renaissance, een sociaalculturele vernieuwingsbeweging die zowel door hindoes als moslims werd aangevoerd. De strijd voor gendergelijkheid is diep verweven met de historische identiteit van Bangladesh. ‘Als ik mannen spreek,’ zegt Rahman, ‘dan merk ik dat het goed werkt als argument.’

Om zich heen ziet hij dat vrouwen de maatschappelijke ladder beklimmen. ‘Onze premier is een vrouw, net als de voorzitter van ons parlement en onze vertegenwoordiger bij de VN.’

Feminisme is volgens Rahman niet compleet zonder de emancipatie van lhbt’ers. *Hijra*, een term die met name gebruikt wordt om transgender vrouwen mee aan te duiden, is in 2014 officieel erkend als derde gendercategorie in Bangladesh. ‘Ik zie dat er grote stappen worden gezet’, zegt Rahman.

Feminisme is niet iets westers, maar dat betekent volgens hem niet dat er niet met westerse overheden samengewerkt kan worden. Zo is hij erg te spreken over het (afgelopen) feministische buitenlandbeleid van Zweden. ‘Dat had veel aandacht voor de rol van vrouwelijk leiderschap in de strijd tegen klimaatverandering.’

Alleen wordt feminisme op dit moment nog te veel als een vrouwenzaak gezien. ‘We moeten mannen het idee geven dat het ook over hen gaat.’ Daarin kan Den Haag een rol spelen: ‘Het zou mooi zijn’, zegt hij, ‘als de Nederlandse strategie zich daarop richt; op het betrekken van de mannelijke bondgenoten.’

Douglas Mendoza

Hernando Muñoz Sánchez

De Nicaraguaanse Douglas Mendoza (46) groeide op in een traditioneel gezin, zijn vader was een man van de oude stempel. ‘Hij was dominant, erg patriarchaal. Mijn moeder begaf zich altijd wat meer op de achtergrond.’ Het was voor Mendoza ondenkbaar dat hij zijn gevoelens – of, erger nog: zijn onzekerheden – met zijn vader zou bespreken. ‘Hij was erg afstandelijk en autoritair.’

Mendoza had al snel door dat hij zelf niet zo’n man wilde worden. Hij ging op zoek naar alternatieven en begon zich te verdiepen in feministische ideeën over gender en mannelijkheid.

‘Het veranderde mijn leven’, zegt hij enthousiast. Bij de opvoeding van zijn zoons probeert hij emoties en persoonlijke worstelingen wel bespreekbaar te maken. ‘Eduardo is zestien en die zegt nu: “Als ik straks ga werken, wil ik me ook inzetten voor gendergelijkheid.”’

Mendoza raakte betrokken bij de Latijns-Amerikaanse afdeling van MenEngage, waar hij Hernando Muñoz Sánchez leerde kennen, een – nu zestigjarige – Colombiaanse onderzoeker die in de genderstudies is gepromoveerd.

Mendoza en Sánchez werken samen met mannen uit alle lagen van de samenleving: ‘Militairen, politieagenten, studenten... noem maar op’, zegt Sánchez. ‘We kunnen geen gendergelijkheid bereiken als mannen niet vanbinnen veranderen.’

Dat die verandering nodig is, valt terug te zien in het wijdverbreide en hardnekkige geweld tegen vrouwen en kinderen. Sánchez geeft les aan de universiteit, hij kent het seksuele geweld op de campussen – waartegen gedemonstreerd wordt.

En in Mexico gaan mensen de laatste jaren massaal de straat op om tegen ‘femicide’ te protesteren, de moord op vrouwen waarbij hun geslacht een leidend motief is. Volgens Amnesty International worden er in het land dagelijks minstens tien vrouwen en meisjes gedood.

Mannen zijn niet inherent gewelddadig, benadrukken Sánchez en Mendoza, er is eerder sprake van aangeleerd gedrag. *Machismo* is een van de kernwoorden in het gesprek: ‘Het is het idee dat mannen automatisch recht hebben op meer macht en privileges’, zegt Mendoza. ‘Het draait om autoriteit, altijd de sterkste willen zijn.’

Sánchez knikt, en voegt toe: ‘*Machismo* komt voort uit wat de hegemoniale samenleving van je verlangt als man. Dat je de beschermer bent van je gezin, dat je altijd financieel moet kunnen voorzien.’

Deze vorm van militante mannelijkheid is in Latijns-Amerika vaak innig verweven met religieuze ideeën, legt hij uit. ‘Men zegt: net als dat Jezus het hoofd van de Kerk is, is de man het hoofd van zijn familie en van de samenleving.’

Voor in de pinksterbeweging, die overal op het continent snel

groeit, leeft dat idee sterk. Sánchez: ‘Conservatieve katholieken zijn natuurlijk ook behoudend als het om abortus of lhbt-emancipatie gaat, maar we zien dat de protestanten nog een stuk radicaler in hun antifeminisme zijn.’

Ook zijn ze vaak politiek betrokken. Mendoza: ‘Pastors van megakerken zitten in parlementen en regeringen.’ In Brazilië vormen evangelicalen (*beef, Bible and bullets*) de harde kern van de achterban van

oud-president Jair Bolsonaro. De rechtse *hardliner* hield tijdens zijn hervkiezingscampagne lange tirades tegen het feminisme.

Mendoza: ‘Mensen worden bang gemaakt voor “genderideologie”, voor feministen die tot doel hebben “de traditionele familie te ondermijnen”.’

Maar de feministische beweging is zelf ook goed georganiseerd. *The Jakarta Post* schreef vorig jaar dat Latijns-Amerikaanse landen worden ‘overspoeld door een nieuwe golf van feminisme’. Sánchez zelf noemt gender ‘hèt politieke onderwerp van de eenentwintigste eeuw’.

In verschillende landen werd succesvol campagne gevoerd voor een hardere aanpak van seksueel geweld en femicide en voor verruiming van de abortuswetgeving. ‘Het is van belang dat ook mannen hun bijdrage leveren.’

Daar zitten niet alle feministen op te wachten. Sánchez ziet een verschil tussen de oude generatie en de activisten die nu het stokje overnemen. ‘We merken dat de nieuwe lichtung een stuk radicaler is, en soms helemaal niet met mannen wil samenwerken.’ Hij begrijpt die weerstand wel, maar denkt dat de houding averechts werkt. ‘We moeten juist proberen de barrières zoveel mogelijk weg te nemen.’

Twee jaar geleden maakte Mexico als eerste Latijns-Amerikaanse land bekend een feministisch buitenlandbeleid te gaan voeren.

Het zou een beweging tegen mannen zijn, of weer een neokoloniale modegril van het Westen

Dat Nederland die stap nu ook gezet heeft, is volgens beide mannen goed nieuws.

Sánchez: ‘Nederland moet meer op de noodzaak van gendergelijkheid hameren in gesprekken met Latijns-Amerikaanse overheden. Veel regeringen hier zijn dictatoriaal of conservatief, die zijn niet zo met het thema bezig.’

Mendoza voegt toe: ‘Er is vooral behoefte aan *evidence-based* resultaten van beleid dat goed werkt, zodat we hen kunnen laten zien dat gendergelijkheid in het voordeel is van iederéén.’ ●

'Ze hóren niet aan de rafelrand thuis'

Sekswerkersrechten zijn mensenrechten

Tekst: Eunice Mwaura

Om sekswerkers tegen intimidatie te beschermen, pleiten feministen in Kenia voor het intrekken van de strafwetten tegen hen – want geweld is aan de orde van de dag, maar bij de politie krijgen ze nul op het rekest. Wond en stigma resteren. 'Wat had ik kunnen doen?' vraagt Maua*. 'Ik was berooid en mijn werk is illegaal, ik kon niet anders dan het laten lopen...' Op bezoek in het bordeel, waar een ommekeer toch niet ondenkbaar is.

Malindi is een van vele stadjes aan de Keniaanse kustlijn. Je zou het niet kunnen beschrijven, kunnen bestempelen, zonder de Italiaanse bevolking te benoemen die er is neergestreken en die groot genoeg is om een zekere culturele invloed uit te oefenen.

Het groene landschap – aan een kant door wuivende palmbomen begrensd en aan de andere kant door de warme Indische Oceaan – is vast geweldig voor een vakantie, maar deze kustgemeenschap heeft méér dan alleen maar witte zandstranden en een adembenemende omgeving.

Het uitspreken van 'Karumaindo' levert veelal een sceptische blik op. Het is een van de meest prominente pleisterplaatsen van Majengo, een informele nederzetting binnen de stad. De drie verdiepingen torenen boven een cluster van tinnen daken uit en herbergen sekswerkers die er wonen en werken. 'Ik ben hier geboren en getogen', zegt Riziki Bondora, wat ook blijkt uit de hoeveelheid mensen die haar toeknikken als ze door de nauwe gangen loopt.

Ze is nu veertig en de voorbije 26 jaar heeft ze als sekswerker doorgebracht. Ze kent haar pappenheimers dus en ze concludeert dat het onrecht alle perken te buiten gaat. Ze tilt haar rechterhand op en laat een litteken op haar middelvinger zien. 'Van alle geweldskwesties die ik heb aangekaart', zegt ze, 'is dit de enige waarvoor ik gerechtigheid heb gekregen.'

Als we de ontvangstruimte naderen, zitten de vrouwen strategisch opgesteld om klanten binnen te halen. Sommige spreken me aan, wat erop wijst dat ze niet louter mannen tot hun clientèle rekenen. Terwijl we langs de kamers aan weerszijden wandelen, hangt er een dikke walm van khat en drank in de lucht.

We gaan naar de hoogste etage, waar drie vrouwen voor hun deur zitten. Als ze hun verhaal doen, realiseer ik me dat het vrijwel op hetzelfde neer komt.

Een van de uitdagingen, onthult Miriam*, zijn de zowel willekeurige als gerichte arrestaties door de wetshandhavers, waardoor zij nu tijdelijk vanuit Nairobi is verplaatst. Zulke pesterijen heb je hier niet, zegt ze, maar van alle moeilijkheden is het gebrek aan gezondheidszorg het meest nijpend.

'We lijden, want de aard van ons werk vereist dat we onszelf beschermen,' zegt ze, 'maar we moeten het nu al een tijd lang zonder toegang tot condooms en glijmiddel doen – waardoor ons leven en het welzijn van de maatschappij gevaar lopen. Zou het prioriteit krijgen, dan zouden we veel veiliger zijn en zouden we veel meer van onze karige opbrengsten overhouden.'

Decriminalisering lijkt hen nog ver weg, maar ze hebben wel een paar wensen: minder intimidatie door agenten, een rechtssysteem dat zich niet tégen hen keert en betere toegang tot zorg. Als we afscheid nemen, vragen ze Bondora nog om condooms, waarvoor ze belooft haar best te zullen doen.

Op het moment werkt Bondora voor Amkeni, dat gezondheidsdiensten levert en aan pleitbezorging doet voor gemarginaliseerde en kwetsbare seksuele minderheden en groepen. Hoewel het in wezen een organisatie voor de lhbt-gemeenschap is, heeft Bondora geregeld dat haar vrouwelijke collega's in het sekswerk óók onder de doelgroep vallen – en zo zorg, condooms en psychosociale en juridische steun kunnen krijgen.

De 27-jarige Maua* is hier voor dat laatste. Na haar beproevingen in zo'n juridische sessie te hebben verteld, zit ze met een afwachten-blik tegenover de advocaat. De hennaschildering van bloemen verhult de bloedstollingen op haar armen. Als ze wordt herinnerd

aan de keer dat ze met twee valse honden moest vechten, begint ze in te storten. 'Ik schaam me voor de littekens...' zegt ze, 'maar ik kan niet anders dan ermee leren leven.'

Ze knikt als de advocaat vraagt of ze de zaak ooit heeft aangegeven – ze heeft zelfs tot driemaal toe contact met de autoriteiten opgenomen, maar de agressor had zijn fortuin al aangewend om eronderuit te komen. 'Wat had ik kunnen doen?' vraagt ze. 'Ik was berooid en mijn werk is illegaal, ik kon niet anders dan het laten lopen en mijn wonden helen...'

Een agent van het genderbureau van Malindi geeft toe dat er bij sekswerkers kwesties spelen met seksueel en gendergerelateerd geweld, maar dat de meeste niet worden gerapporteerd. In 2004 zijn zulke bureaus in heel Kenia opgezet, onder politiecontrole, bedoeld om het hiaat in de toegang tot diensten te dichten voor slachtoffers van zulk geweld.

Al denkt deze agent niet dat er een kloof in het rechtssysteem is, voor sekswerkers. 'Op het politiebureau voelen ze zich het slachtoffer,' zegt hij, 'maar op welke gronden kunnen we hun zaken voor vervolging doorzetten? Hun werk is illegaal en tenzij de grondwet wordt gewijzigd, valt er niet veel te doen.'

De term 'sekswerk' hoort in het juridische en beleidskader van Kenia nog een definitie te krijgen, hoewel het veelal onder prostitutie wordt geschaard. Dat laatste is op zich niet verboden, maar sommige aspecten – zoals verdienen uit sekswerk – vallen in het Wetboek van Strafrecht onder criminaliteit.

Andere wetten tegen prostitutie omvatten openbare zedenloosheid, tippelen en wanordelijk gedrag en kunnen ingezet worden om sekswerkers te veroordelen.

Weer in Nairobi ontmoet ik Caroline Njoroge, de adjunct-directeur van de Kenya Sex Workers Alliance (KESWA). Ze identificeert zich trots als sekswerker, een gewaagde uitspraak in het licht van 's lands strenge religieuze, culturele en juridische achtergrond. 'Sekswerk is werk zoals al het andere', zegt ze. 'Ik ben niet minder dan een chauffeur die z'n handen gebruikt om rond te komen, door mensen te vervoeren.'

KESWA is het overkoepelende netwerk van door sekswerkers geleide groepen en gemeenschapsgerichte hiv-organisaties in Kenia. Het was op het continent het tweede in zijn soort, na de oprichting van de African Sex Workers Alliance in Zuid-Afrika.

Het kwam ervan nadat een paar huidige KESWA-vertegenwoordigers de allereerste Afrikaanse sekswerkersconferentie in Johannesburg bezochten, waar werd opgeroepen een beweging te beginnen. 'Juridisch gezien', zegt Njoroge, 'staan we te boek als de Key Affected Population Health and Legal Rights Alliance, maar we worden liever KESWA genoemd.'

Vanwege het beleids- en wettelijke kader is het vormen van een vakbond of een collectief een lastig proces. Sinds de start in 2013 heeft KESWA de benarde positie van haar leden over het voetlicht gebracht, wat gezondheids- en mensenrechten betreft, door uitgebreide bewustwording en door versterking van hun vermogen om voor gerechtigheid te gaan – binnen de geldende context.

'Op veel manieren zijn sekswerkers vatbaar voor geweld door agenten, klanten en passanten', vervolgt Njoroge. 'De bepalingen hebben de schendingen van hun mensenrechten verergerd, zoals hun recht op basale zorg en leefomstandigheden, maar die worden haast nooit besproken... en hun stemmen worden aldoor tot zwijgen gebracht.'

Aan de Keniaanse kust

'Heel wat kwesties, zoals die van Maua, blijven ongemeld en ongedocumenteerd. Omdat ze ons voor misdadigers aanzien, lopen we nu al het risico bestraft te worden als wij misdrijven *tegen ons* doorgeven – onze rechtsbescherming is dus behoorlijk verzwakt. Geen groep is qua geweld zo kwetsbaar als de sekswerkers: ze zouden ons béter moeten beschermen, maar het lijkt erop dat de wet tegen ons is ingezet.

'Ik zit zelf goed bij KESWA, wat niet wil zeggen dat ik mijn identiteit als sekswerker op moet geven – ik doe mijn werk en het bevalt me best. De meeste mensen denken dat zulke vrouwen het een of andere slachtoffer zijn en dat ze alleen maar tot sekswerk overgaan omdat ze geen andere kans hadden om geld te verdienen.

'Verder bezijden de waarheid kun je niet komen. We hebben flink in de inclusieve economische groei van de sekswerkers geïnvesteerd. We hebben ze in de micro-economie geschoold en ze uitgerust met kennis over spaargeld, toewijzing van middelen en constructieve financiële besluitvorming.

'Ze zouden ons béter moeten beschermen, maar het lijkt erop dat de wet tegen ons is ingezet'

'Een groep heeft de training over economische en ondernemende "geletterdheid" doorlopen en drijft momenteel een grote pluimveehouderij, maar de meeste leden geven niettemin nog steeds de voorkeur aan sekswerk. KESWA gelooft dat iedereen dat zelf maar moet weten, zonder zich ermee te bemoeien.

'We kijken naar hun financiële zekerheid om, dus als ze ervoor kiezen in de seksindustrie te blijven werken, dan zullen ze dat op een veilige manier moeten kunnen doen – mede door de economische *empowerment*.'

Al heeft de criminalisering effect op hoe de wet hen beschouwt en behandelt. Dat verankert de stereotypen en het valse narratief van 'goede' en 'slechte' mensen, wie het verdient door de wet gezien en gehoord te worden.

Het binnensluiten van iedereen – sekswerkers inbegrepen – is essentieel voor het behalen van ware gendergelijkheid en voor het naleven van mensenrechten. Voorstanders van criminalisering in de feministische beweging moeten kiezen wie en wat in naam van dat streven moeten worden afgeschermd.

Riziki Bondora, die KESWA's mentorschaps- en capaciteitstraining heeft gevolgd, is op het ogenblik bezig met de lancering van haar eigen beweging in Malindi, die er alles aan zal doen om sekswerkersrechten als mensenrechten te laten gelden, een zaak van waardigheid en respect.

'De vorming van ledengroepen', zegt Caroline Njoroge, 'heeft ons buitengewoon veel gebracht, ons in staat gesteld zoveel mogelijk sekswerkers te bereiken, ongeacht hun diversiteit. Daarop heeft de cursus ons voorbereid, om voor onze behoeften op te komen.

'We willen voor een beter begrip zorgen, voor meer bewustzijn over onze bewegingen en benodigdheden, omdat veel mensen er nog niets van weten. Tijdens ons lobbywerk kwamen we doorlopend verkeerde interpretaties tegen en werd ons bestaansrecht zelfs in twijfel getrokken. Maar zonder dit soort organisaties zou het gevecht voor gelijkheid en zichtbaarheid zelfs onmogelijk zijn.'

KESWA's mondiale pleitbezorging richt zich op decriminalisering als eerste en meest cruciale stap op weg naar wetgeving en praktijkgedrag die sekswerkers beter zouden beschermen. Volgens Njoroge zou dat de afschaffing van minstens een déél van de wetten en het beleid over prostitutie moeten inhouden – en misschien wel van alles.

'Er bestaat nu eenmaal een markt voor betaalde seks,' zegt ze, 'of het nu wel of niet bij wet verboden is – dat maakt de noodzaak voor overheden om het te steunen nog groter. Ons criminaliseren verergert de problemen die we toch al hebben, waaronder de matige toegang tot zorg, toch een fundamenteel mensenrecht. Het is een bron voor discriminatie geworden, voor stigmatisering en misbruik. Veelal zijn de pogingen om die diensten te verkrijgen gecompromitteerd of ronduit afgewezen.'

De criminalisering is ook aangemerkt als fikse aanjager van hiv-infecties; het virus raakt sekswerkers onevenredig hard. Schattingen laten zien dat het onder hen mondiaal gezien zo'n dertig keer vaker voorkomt.

'We hebben met overheidsdiensten samengewerkt, zoals de National Aids Control Council, en onderhouden er banden mee. Voor ons is dat iets groots: een vorm van erkenning, van deelname aan de discussie.' Hoewel er winst is geboekt in het terugdringen van hiv en aids onder sekswerkers, loopt de overheid nog achter wat hervorming van het rechtssysteem betreft, om stigma's en discriminatie te elimineren.

Dat zijn fenomenen die vooral bij de gezondheidszorg de kop opsteken. 'Sommige dienstverleners in het ziekenhuis zijn vijandig en beledigend', zegt Regina*. 'Ze onthouden je van een behandeling door je onnodig lange uren te laten wachten, of door je de schuld van je ziekte te geven.'

Ze heeft liever een private kliniek, waar ze met respect wordt onthaald: 'Er heerst een algehele hostiliteit onder de publieke dienstverleners.' Wie private zorg niet kan betalen, gaat vaak hele-

maal niet achter een behandeling aan. Die blijft dan met de kwaal of verwonding zitten, tot het bittere eind, om de stigmatisering maar niet te ondergaan – en dat kun je dus verhelpen door het geheel te decriminaliseren, denkt Regina.

En dat kan ervoor zorgen dat sekswerkers aan gesprekken zullen deelnemen die al heel lang zonder hen worden gevoerd, iets waarbij Njoroge voelt dat het tij begint te keren, in regionale en internationale organisaties die zich met mensenrechten bezighouden.

Voorals Phelister Abdalla, de huidige nationale coördinator van KESWA, vorig jaar tot de adviesgroep voor het maatschappelijk middenveld van het Generation Equality Forum (GEF) is toetreden. Daar heeft ze de rechten van sekswerkers uitgelicht, zodat ze in de conclusies van het Forum kunnen terugkomen.

'We hebben genetwerkt en sámgewerkt met andere door vrouwen of feministen geleide bewegingen', zegt ze, 'om te zien hoe onze agenda's kunnen samenvallen, want ze komen behoorlijk overeen. Met de feministen heeft dat tot onze deelname aan de herziening van het Maputo-protocol geleid, over de rechten van Afrikaanse vrouwen.

'Zo konden we een hoognodig punt van reflectie inbrengen over mensenrechtenverdragen, om inclusievere manieren te overwegen en om de grenzen van het protocol op te rekken, om de rechten van alle vrouwen te dienen, te verbeteren en te beschermen – niet van sommige. Tijdens die herziening hebben we een strategie voor pleitbezorging voor sekswerkers ontwikkeld.

'Toegang tot arbeidsrecht hoort daarbij. Graag zouden we meedoen aan grotere discussies over de systemische hervorming van de vrouwenpositie, op platformen waarop we over veiligere praktijken en arbeidsrechten met ambtenaren kunnen praten. Zulke gesprekken vinden plaats, maar onze stem is steeds volstrekt genegeerd.'

Sekswork wordt door de bestaande arbeidswetten en mensenrechtenverdragen nog niet als werk erkend, wat betekent dat sekswerkers die geboden bescherming nu niet genieten.

'Het gevolg is dat de plegers van seksueel misbruik of seksuele uitbuiting niet direct worden veroordeeld – en de paar gemelde zaken blijven ergens in het rechtsstelsel hangen. De straffen zijn ook te mild, daar gaat geen afschrikkende werking van uit... en dat zien we terug in het toenemende aantal zaken.'

KESWA heeft een gratis noodnummer opgezet dat sekswerkers door heel Kenia heen kunnen bellen en dat bemand wordt door getrainde hulpverleners. Het aantal gemelde kwesties is er twee procent mee verhoogd en slachtoffers waren er op tijd bij voor telefonische begeleiding.

Vanwege de enorme stigmatisering binnen de zorgcentra heeft KESWA ook met het Global Fund samengewerkt om in Kajiado-Noord een preventieprogramma voor sekswerkers – en klanten –

op te tuigen, om ze stigmavrije hiv-, SRGR- en psychosociale hulp te verlenen en om condooms te verstrekken.

Om de decriminalisering tweeweg te brengen, is er een sterke beweging nodig – en KESWA heeft nu 75 ledengroepen onder zich, zoals mensenrechtenorganisatie UPR Kenya, die ervoor zorgde dat KESWA aan de herziening kon meewerken en die de Keniaanse regering van aanbevelingen voorziet.

Ze hebben een driejarige decriminaliseringsstrategie opgezet die nu dienstdoet als een routekaart van betrokkenheid tussen de groepen en de buitenwereld, om verhalen over sekswerkers te vertellen en met de mensen in gesprek te gaan.

En ze pleiten met een diversiteitsblik voor sekswerkersrechten, het bestaan en de ervaringen van mannelijke, transgender-, drugsgebruikende, hiv-positieve en vluchtelingen- en migrantensekswerkers erkennend. Zij komen aldoor mengvormen van discriminatie, criminalisering en marginalisering tegen, die je niet afzonderlijk kunt aanpakken.

De aard van sekswerk is aan het verschuiven door de onbegrensde mogelijkheden die de technologie biedt. Het moet duidelijk worden gemaakt dat sekswerkers hun geld via hun diensten verdienen, omdat het hun werk is, zoals anderen een andere baan hebben – een financiële vereiste voor ons allemaal, om rond te komen.

Voor sommigen is sekswerk een opwindende baan, die ze de kans geeft hun seksualiteit te ontdekken en tot expressie te brengen. En in veel gevallen is het de enige optie – vooral bij laagopgeleiden of bij mensen die om hun kleur, transidentiteit, handicap of gebrek aan verblijfspapieren worden gediscrimineerd.

De samenleving stigmatiseert ze, omdat veel instanties ze voor de wet niet als 'gelijkwaardige mensen' zien en behandelen. Ze hebben vaak allerlei vormen van geweld en intimidatie te verduren, ook van overheidswege, terwijl de autoriteiten hen toch zonder aanzien des persoons zouden moeten beschermen.

Het is van belang vrij te blijven denken en niet in veronderstellingen te schieten: 'Een sekswerker is een mens, iemands moeder, vader, dochter of zoon', zegt Caroline Njoroge tot slot. 'Het zijn geen wezens die aan de rafelrand van de maatschappij thuishoren – en je hoort ze dus ook niet zo tegemoet te treden.' •

*Om privacyredenen zijn deze namen gefingeerd

© Vera Rodriguez

De aarde: bron van **leven** of van grondstoffen?

De Maya-hooglanden van Guatemala zijn het decor en de inzet van een jarenlange *stand-off* van mythische proporties: een rij vrouwelijke landverdedigers zingt, hand in hand, met tegenover hen een bataljon volledig uitgeruste soldaten, wapens op scherp. Op de achtergrond de aanleiding: de goudmijn El Tambor.

Tekst: Marlies Pilon

Onze westerse consumptiemaatschappij is op extractivisme gebouwd; het onttrekken van natuurlijke hulpbronnen – uit vooral zuidelijke landen – voor de wereldmarkt. En deze postkoloniale vorm van roofbouw op de natuur raakt meisjes en vrouwen keihard.

Vrouwelijke landverdedigers die zich tegen de vernietiging van hun leefomgeving verzetten, hebben een van de meest dodelijke 'baantjes' ter wereld: in de afgelopen tien jaar is er gemiddeld elke twee dagen een vermoord, volgens een rapport van mensenrechtenorganisatie Global Witness, uit 2021. Het is een oneerlijke strijd. Stel je voor dat je in de lokale krant leest dat een buitenlands bedrijf in jouw buurt een enorme mijn gaat bouwen, waarvoor honderden families huis en hard moeten verlaten en het schaarse drinkwater vergiftigd raakt.

Het goud en zilver uit de mijn zal – net als de winst – naar het buitenland verdwij-

nen. Geen enkele instantie heeft het met de buurtbewoners besproken; de autoriteiten verzwijgen het al die tijd en weigeren bij navraag uitleg te geven. Wat zou je doen?

De inwoners van San José del Golfo, een stad in de Guatemalteekse hooglanden, komen in actie als ze op een dag plotseling mijnbouwers en vrachtwagens richting de mijn zien bewegen. Ze gooien hun lichaam letterlijk in de strijd en blokkeren de ingang van de mijn.

Deze menselijke wegversperring is tot de vreedzame verzetsbeweging La Puya uitgegroeid ('Het Weerhaakje'), zegt boegbeeld Miriam Pixtún trots via Zoom. 'Zoals je weet laat technologie ons soms in de steek', verexcuseert ze zich, met een knipoog, omdat ze een kwartiertje later aanschuift.

Ze oogt strijdlustig en opgewekt als ze over de succesformule van de beweging vertelt: 'We gebruiken geen geweld. Ieder-

een in de gemeenschap doet mee met de wisselende diensten van twaalf uur – en we geven niet op.'

De intussen legendarische ploegen-estafette voor de ingang van de mijn kent een bont en divers karakter: zwangere vrouwen, kinderen, opa's en oma's. 'Een griepje of verjaardag is geen excuus!' lacht Pixtún.

Maar dan serieus: 'Als de politie of het leger komt, komen de oma's in actie. Zij gaan dan vooraan staan en zingen in koor over vrede en vergiffenis. Die strategie werkt, want ondanks het traangas, de beschietingen, de arrestaties door leger en politie blijven wij de ingang blokkeren. We beschermen ons land, ons leven: wij blijven staan!'

Uit onderzoek naar extractivisme blijkt dat de richtlijnen voor consultatie en inbreng van de mensen die in gebieden

0,13% van de wereldbevolking, voornamelijk uit noordelijke landen, verbruikt **80%** van de natuurlijke hulpbronnen.

(Bron: Oxfam, 2021)

wonen waar goud, palmolie of mineralen zijn te halen nauwelijks worden nageleefd. De 'nee' van bewoners wordt simpelweg niet gerespecteerd.

Typerend aan extractivisme is de enorm ongelijke machtsbalans: de lokale bevolking tegenover een buitenlandse multinational, die vaak met de nationale overheid samenwerkt. Zegt een gemeenschap nee? Dan is de volgende stap meestal een militaire interventie.

De strijd van Miriam Pixtún en haar gemeenschap is groots, maar staat niet op zichzelf: in Guatemala is nu bijna driekwart van al het land in handen van een kleine elite. De overheid geeft landrechten weg aan de hoogste internationale bieder, vaak zonder respect voor het recht op informatie en toestemming van de bewoners.

Van over heel de wereld kijken land- en milieuverdedigers gespannen mee: wat zal het lot van La Puya zijn? Ze kennen de huisveringwekkende statistieken, geweld tegen milieuvrijwilligers en landverdedigers is aan de orde van de dag, het is zelfs de dodelijkste taak ter wereld (Global Witness).

Alexa Bradley vertelt vanuit New York hoe dat komt: 'Als je niet weet wie je land, je bestaan en soms ook je leven bedreigt, dan viert straffeloosheid hoogtij en kan er geen echte gerechtigheid zijn.' Ze is programmadirecteur bij JASS, dat de stem van vrouwen wereldwijd versterkt via een groot netwerk, strategie en veiligheid.

'We steunen ook vrouwelijke landverdedigers, vooral in Midden-Amerika – zo heb ik vier jaar geleden Miriam Pixtún en La Puya leren kennen. Wat een moed en doorzettingsvermogen zag ik daar!' Maar ze zag ook dat er een essentieel ingrediënt mist: informatie. 'En zo kwam extractivisme op onze radar.'

JASS maakte een digitale gereedschapskist voor vrouwelijke activisten en landverdedigers om te kunnen achterhalen wie het extractivisme betaalt, wie eraan verdient en in wiens naam geweld wordt gebruikt.

Bradley: 'Ja, *follow the money*, inderdaad, en

aangezien dit om projecten van miljarden dollars gaat, geeft die kennis macht.' Zo is Pixtún's organisatie een rechtszaak tegen de overheid van Guatemala begonnen, die daarop gedwongen werd de mijnbouwvergunning in te trekken.

De staat is in hoger beroep gegaan en vervolgens heeft het Amerikaanse mijnbouwbedrijf de overheid verantwoordelijk gesteld voor gedeelde winst van – naar schatting – zo'n driehonderd miljoen dollar. Een vonnis wordt binnenkort verwacht.

Miriam Pixtún hoopt dat de wereld meekijkt en ze weet ook wat ze nodig heeft van het Westen: 'Een buitenlandbeleid dat zichzelf feministisch noemt, moet op z'n minst coherent zijn', zegt ze.

'Nu krijgen we steun in de vorm van fondsen voor milieuactivisten en mensenrechtenstrijders, maar intussen hebben wij te dealen met een handelsbeleid dat de rechten van vrouwelijke leiders en democratische instituten ondermijnt.'

Bradley noemt het voorbeeld van landverdediger Berta Cáceres, uit Honduras, die zes jaar geleden is vermoord: 'Zij kwam op voor de rechten van de inheemse bevolking en heeft zich tegen de bouw van de Agua Zarca-dam verzet, die mede gefinancierd werd door de Nederlandse ontwikkelingsbank FMO.'

'Hoewel de uitvoerders van de moord nu zijn veroordeeld, lopen de opdrachtgevers nog steeds vrij rond – door een gebrek aan informatie en een gebrek aan internationale aandacht voor dit soort zaken kan dat dus...'

Beide vrouwen zeggen dat we als wereld op een 'kritische kruising' staan.

Bradley: 'Dit is een systemisch probleem, dat je ook op het gebied van klimaat, gender en

Noord-Zuid-betrekkingen ziet. We kunnen niet met de ene hand blijven gladstrijken wat we met de andere vernietigen.

'Om geloofwaardig te zijn, moet een FBB niet alleen qua hulp, maar ook qua handel de wensen van vrouwen als Miriam en Berta centraal stellen. De gemeenschappen en inheemse groepen moeten bij dit soort projecten meeprofiten en -beslissen, vanaf het begin al – dat is de enige manier om nog meer conflicten te voorkomen.'

'Hoewel de uitvoerders van de moord nu zijn veroordeeld, lopen de opdrachtgevers nog steeds vrij rond'

Voor Pixtún draait een feministisch buitenlandbeleid om het stoppen van alle vormen van geweld: 'Tegen ons, vrouwelijke landverdedigers, en tegen alle mensen en dieren op aarde, maar ook het geweld tegen onze natuur moet stoppen. Kijk omhoog: zie de zon, de maan en de sterren, die waken over ons allemaal.'

'Wij willen geen strijd, we beschermen ons land ook voor de generaties na ons, en die dáarna. Dit gaat eigenlijk over onze relatie met de aarde. Een feministisch buitenlandbeleid moet zich bezinnen op de vernietigende kracht van extractivisme, nu het nog kan.' ●

© WO=MEN

Natuurlijke hulpbronnen zijn gekoppeld aan ten minste **40%** van de conflicten van de afgelopen zestig jaar.

(Bron: Oxfam, 2021)

WORD
LID VAN
VICE VERSA
voor slechts
4 euro
per maand

NEEM EEN ABONNEMENT

Ondersteun journalistiek
over mondiale samenwerking
en neem een abonnement op
Vice Versa.

verdiepend **mondiaal** nieuws,
spraakmakende **events**,

inspirerende denkers en doeners,

geïnformeerde **opinies** en

actuele **achtergrondverhalen**

VICE VERSA

journalistiek over
mondiale samenwerking

Ga snel naar

www.viceversaonline.nl/abonneren